

IOANNIS TRITE ¹⁷³

MII ABBATIS S. IACOBI HERBIPO

lensis Epistolarum familiarium liber pri-
mus ad Iacobum Tritemium
dulcissimū fratrem.

IOAN. TRITE. AB. MONASTERII DI

ui Apostoli Iacobi in suburbio ciuitatis Herbipo

lensis, magistro Iacobo Tritemio fratri u-
nico atq; dulcissimo Salutem.

T PLENO FRATER
nitatis erga te comprobemur
affectu, primum hunc librum
epistolarum nostrarum Herbi-
polensium ultimo Spanhemen-
sium, quē tibi dicauimus, pul-
chra duximus ratione connec-
tendum. In illo enim nostrae
calamitatum legisti miseras,
in isto quietis subsecutae legito

lubentis animi lucubrationes. Prioris namq; uoluminis episto-
las scripsimus abbas monasterii Spanhemensis, huius autem
libri missas dedimus abbas nihilominus diui Iacobi Herbipo-
lensis. Quod in primo fecimus etiam in isto pollicemur, nō om-
nium nos epistolarum rescripsisse formulas, sed earū duntax-
at quas tibi putauimus placituras. Amicorum quoq; ad nos
interposuimus epistolas, non omnes quidē, sed paucas è mul-
tis, quas tua iudicauimus lectione condignas. Hortamur te fra-
ter sapientum imitare studia, stultorumq; ignauiam fugito,
sciens dictum Salomonis: quia filius sapiens laetificat patrem,

PROVER. 13.

*Tria sunt
quæ homines
à studio scrip-
turarum auera-
tunt.*

suum, filius uero stultus mœsticia est matris. Dum finit ætas memoriaq; uiget discendum est, quoniã sicut uerũ dixit Seneca, studia te clarũ & nobilem efficiunt: ita sine studiis æger est animus, & nulla claritate insignis. Auro intellectus cõparatur humanus, quod puluere fimoq; fœdatũ iacet ignorantia, nisi purgetur exercitationis lima continue, nec aurum pulchritudinem, nec intellectus cognitionem assequitur naturalẽ. Sunt aut̃ tria quæ studio intentis scripturarũ frequẽter obistere cõfueuerunt, negligentia uidelicet, imprudentia, & fortuna. Negligentia nos impedit, quoties ea quæ sunt à nobis utiliter discenda, uel prorsus intermittimus, uel minus prosequimur studiosè. Contra hanc salutaris studii corruptricẽ, studiosorũ ac se in palæstra scripturarum continuo exercitantũ ueneranda societas optimum præstat remedium, inueniturq; in publicis gymnasiis multis, & in cœnobiis claustralium paucis. Hec denaq; studiũ scripturarũ à multis claustralibus oim̃ pene regularũ cõtemnitur, & in paucis uigere monasteriis uidet. Imprudentia uero nos inter studendũ subuertit, qm̃ in his q̃ discimus debitũ ordinẽ nõ seruamus. Aut em̃ q̃ nobis nõ cõueniunt discere cupimus, aut neglectis interdũ utiliorib⁹ minus utilia incon- sulte usurpamus, aut etiã bona & utilia nec ordini nec tpi congruo distribuimus. Valde indecẽs est nobiliora ingenia studiis deonestari minorib⁹, & eos quos ardua & grauiora expectat studia uanis & inutilibus exercitamentis occupari. Ne hoc malum incidamus discentes, magistri nobis deligendi sunt optimi, quorum institutione pariter & exemplo congruum ordinem adsequamur studiorũ. Fortuna quoq; multipliciter insidiatur studiosis, quod unus quisq; nostrũ experitur quotidie, qui ad uerã philosophiæ conatur ascensum. Variis enim quatimur euentibus, paupertate, diuiciis, infirmitate, honoribus, prosperis & pariter aduersis, quibus interdũ singulis mēs inter-

cipit hoīs studiosi, ut nequeat apprehendere scientiā quā con-
 cupiscit. Tarditas etiā ingenii naturalis, inopia librorū, & rari-
 tas conuenientiū p̄ceptorū multos à p̄fectu salutaris studiū retra-
 xit. Sape nocuerunt philosophantibus diuitiæ, & plures à stu-
 dio quā inopia reuocarūt. Eodem scatent ueneno, honor, pul-
 chritudo corporis atq; p̄speritas, q̄ pluribus ignoratiæ quam
 sapientiæ occasiōē p̄stiterūt. Tarditatē uero ingenii naturalē
 amor euincit, si diligēs studioꝝ adhibeat cōtinuatio. Inopiā li-
 broꝝ ueteres allegare potuerūt, nos uero potius inopes copia
 fecit, qm̄ impressoria nostris diebus arte apud Moguntiacū in-
 uenta, hodieq; per orbē uniuersum dilatata, tot ueterū atq; no-
 uorū uolumina doctorū ueniūt in lucē, ut ære iam modico do-
 ctus quilibet esse possit. Neq; defunt hodie bonorū p̄ceptores
 studiorū, sed ubiq; terrarū abundant in omni uarietate discipli-
 næ nō solū in latina, sed in Græca lingua simul atq; Hebraica.
 Hæc sunt uere aurea t̄pa, in quibus bonarū literarū studia mul-
 tis annis neglecta reffloruerūt. Nec uolo t̄secularis literaturæ
 plus haurire quā necesse ad diuinarū intelligentiā consequen-
 dā scripturarū, ne uerificet̄ in te quod de amatoribus uanitatis
 (quales hodie sunt multi) quidā sapiens protulit dicens. Ne-
 cessaria nesciunt, qm̄ superflua didicerunt. Vera sciētia est quæ
 Dei cognitionē inducit, mores corrigit, restringit uoluptates,
 affectū purgat, intellectū in his quæ pertinent ad salutē animæ
 illuminat, & cor in amorē creatoris inflammat. Hæc est scien-
 tia salutaris, quæ mentē in dei amore afficit, non extollit, quæ
 superbos nō efficit, sed lamentantes facit, q̄ uanitatē nō sequit̄,
 sed oīa trahens ad unū in diuino amore dulcissime solidatur.
 Huius t̄frater scientiæ cupimus esse studiosum, quæ sola com-
 plementum est omnium scientiarum. Non te quo minus stu-
 dio incumbas scripturarum gradus magisterii extollat, sed eo
 tibi magis discendū noueris, quo manifestū scientiæ signum,

Impressoria
 ubi & quan-
 do sit inuēta.

*Gradus sine
scientia nubi-
lesse facien-
dos.*

quod præ se fert nomen doctoratus, accepisti. Non magnifico clarum sine scientia gradum, aut magnum cum parua eruditione uocabulum, sed doctos uiros quærimus, qui doctores multos habemus. Scientia gradum commendat, nõ gradus scientiam. Verecundum est nescire magistrum, & eum qui scientiæ signum publice portat, necessariam non habere doctrinam. Quid circulus ante domicilium expositus ubi non uenditur uinum: aut quid regale sceptrũ in manibus stultis. Absq; signato signum tribuitur, quoties indoctus & sine scientia homo in doctorem sublimatur. Et proh pudor quàm frequens hodie in scholis apud quosdam iste reperitur abusus, quo gradus magisterii datur in signum, ubi sufficiens non inuenitur signatum. Nunquid tibi non uerum dixisse uidemur, cum orbis magistris scateat simul atq; doctoribus, inter quos docti pauciores, indocti complures occurrunt? Curandum tibi suademus, magisterium scientia, sacerdotium sanctis exornare moribus, ne gemino confunderis opprobrio, si & doctor sine scientia, & presbyter habere sine merito sanctitatis. Necessaria tibi scientia est in primis Deum nosse, diuinas intelligere scripturas, canones patrum scire, ius tam humanum quàm diuinũ, in quantum tuum concernit officium, non ignorare, uirtutes colere, & Deũ puro corde super omnia amare. Ad magistrũ pertinet artium quas profitetur scire principia, ut nodos enucleare sciat, dilucidareq; tropos, & omnium figuras exponere scripturarum. Septem liberalium uocaris artium magister, uideamus quantam singularum sis affectus scientiam, ut quem admodum tibi usus earum sit necessarius intelligas. In primis per grammaticam artem, quæ septem liberaliũ est fundamentum, te scire oportet, quemadmodum latine scribas, loquaris congrue, & sine uicio rectum debeas proferre sermonem,

*Septem ar-
tes liberales.*

Rheto.

Rhetorica uulgarē transcendens modum loquēdi, pulchrum
in dicendo quarit ornatum, tropis uariisq; coloribus utitur,
& pulchro dulcissimoq; sermone propositā sibi causam efferre
conatur: quæ cum persuaserit, in oratoriæ finem cū proposito
sibi præmio euasit. Logica rationalis scientia te uerum discerne
redocer à falso, ne aut decipiaris subtilitate sermonis, aut falla
cium syllogismos incidas argumentationum. Præcedit enim
scientia uirtutis cultū, quia nemo potest fideliter appetere qđ
ignorat: & malum nisi cognitum sit minime cauere pōt. Arith
metica numeros docet ppositos multiplicare, diuidere quoq;
& in omni uarietate certam inuenire radicem. Omnia numero
constant, & qui arithmeticæ ignarus est, nullius habet scientiæ
perfectionem. Geometricæ artis cognitione terræ dimēsiōnē
intelliges, ex numeris & mensura consurgentem: pulchra qui
dem scientia, arithmeticisq; decorata figuris, per quam huma
na ratiocinatio nō mediocriter in cognitionem summi cōsur
git principii. Hæc orbis latum metitur ambitum, cunctaq; ma
ris & terræ spacia describit, & cōsumata in cosmographiā ascē
dit. Nihil hac speculatione pulchrius, in qua mens totius mū
di transcendens machinam, incōprehensibile creatoris omni
um sapientiam admirat. Musica cœlestiū harmoniam & cōso
nantia præfigurans, & arte & moribus tibi necessaria est, qua in
dei ecclesia ordinatus sacerdos, & recte suauiterq; modulatis ca
nere uocibus scias, & sanctis ornatus uirtutibus à sacerdotaliū
proportione morum nō recedas. Astronomia quantū tibi sit
necessaria magistro, si ignoras magister non es. Hæc astorum
docet cursus, discernit tempus, annū diuidit, horas discernit &
dies: de cuius scientia computus assurgit ecclesiasticus, festorū
dans rationem mobilium, quam scire sacerdotem Christiano
rum oportet. Ecce sacerdos, qđ tibi septem cognitio liberaliū

artium necessaria est, ut summa non comparaueris in recto, neque stulto regali sedenti in folio. Confert enim Grammatica ut Latinum congrue intelligas proferasque sermonem. Logica uerum te docet a falso discernere. Rhetorica uirtutem tibi praestat dicendi, ut bonum & uerum quod intelligis, tuis utiliter auditoribus ualeas persuadere. Arithmetica uero simul & Geometrica, praeter id quod tibi in oeconomicis conferunt bonum, magnum quoque diuinae speculationis adminiculum praestant, quo non solum inuentis, sed inueniendis quoque aptus magister habearis. Maxima enim numeris & mensuris continentur archana, mathematices ignaris minime peruia. Musica cantum, Astronomia computum docet ecclesiasticum, sine cuius scientia nemo satis ad sacerdotium reperitur idoneus. Quod si magistrum septem artium liberalium uelimus describere, non ea sufficient quae ad sacerdotem diximus pertinere. Alia enim ratio est in scholis magistri docentis, atque alia sacerdotis in Ecclesia praedicantis. Nam isti quidem usus scientiarum extrahunt ab arte quadam generalitate sufficit, illi autem docendi minus necessarium particulas etiam singulae artium quadam specialitate particulariter speculari indicit, ut non solum uti scientiis nouerit acquisitis, sed etiam regulas dare atque praecipere discipulis pro eisdem acquirendis. Tu autem qui scholis artium accepto magisterio desertis ad Christi te gymnasium contulisti sacerdos factus in Ecclesia Dei atque minister, secularium literarum necessario duntaxat usu retento, te totum iam deinceps ad studium diuinarum conuertere scripturarum, in quibus uera scientia continetur salutaris, & mentem suauiter illuminat sapientia supercoelestis. Vana est enim omnis scientia huius mundi si conuersa non fuerit ad cultum Dei. Sacra autem scriptura, quam merito nuncupamus diuinam, omnem huius mundi scientiam

di scientiam atq; doctrinam proculexcedit, quoniam uera si-
 ne ambiguitate prædicat, mentem lectoris placidi à terrenis
 ad cœlestia uocat, eamque pro Dei amore humilem reddit in
 prosperis, & fortem atque constantem in aduersis. Hic est sa-
 cri fluminis impetus, qui ciuitatem Dei latificat, planus simul
 atque profundus, in quo & agnus simplex ac paruus ambulet,
 & elephas maxius natet. Mirabilis iste fluuius est, in quo simplex
 & line literatura Christianus, pedibus, ut ita dixerim, siccis, ad
 salutem securus transire poterit: & magnus subtiliter que lite-
 ratus & natate potest sobrie sapiendo, & si nimium scrutatus fu-
 erit submergi. Habet. n. in publico unde paruulos nutrit, &
 seruat in occulto unde mentes sublimium in admiratione duc-
 cat. Nam in uno eodẽq; sermone, dum narrat historiam mul-
 tiplex pandit mysteriũ: & in superficie quidẽ simplices dulciter
 refouet, & in secretis mysteriis sublimiter exercitat sapiẽtes. In
 apertis quidẽ potus est, qm̄ nulla fractione indiget, in obscuri-
 oribus uero cibus est, qm̄ sine expositione fractionis nõ põt de-
 glutiri. Propterea diuus Ambrosius p̄cipit dicẽs. Cœlestiũ scri-
 pturaz eloqa diu terere ac polire debemus, toto aĩo ac corde
 uersantes, ut succus ille spũalis cibi in in oēs se uenas aĩz diffun-
 dat. Diues & fœcũdissimus est ager diuinarũ scripturarũ, oēs in
 se habet delicias, oẽmq; suauitatem producit. Et sicut manna se-
 cundũ uoluntatem uniuscuiusq; sapiebat in ore, ita sermo diui-
 nus omnẽ tibi saporem quẽ uolueris præstabit in corde. Nihil
 Christiano sacerdoti melius, nil suauius nil iucũdus esse põt q̄
 si omni tempore sacris se cũ defyderio cordis occupauerit scri-
 pturis, mundumq; custodierit ab hoc seculo nequam. Dicit
 enim beatus Hieronymus. Ama scientiam scripturarũ, & car-
 nis uita non amabis. Propterea sint scripturaz diuinaz sem-
 per in manibus tuis, & iugi meditatione in corde uoluantur,

*Sacra scrip-
 tura quantiũ
 præstet reli-
 quis scientijs
 Psalm. 4.º*

EPISTOLAE FAMILIARES 180

nec sufficere tibi putes mandata dei memoria tenere, & operibus obliuisci, sed ideo illa sapius legito, ut facias quod didicisti. Non enim auditores legis iusti sunt apud deū, sed factores mandatorum dei ab ipso iusticiæ coronam accipiunt. Ita uiue, ut sapientiam diuinarum humanarumq; rerum cognitionem tibi necessariam assequi merearis, quia non est miserabilior egestas, aut inopia turpior, quàm in ordine constitutū sacerdotali egere sapientia, & eum qui alios docere iubetur ex officio, stultum esse & sine eruditione uirū. Vale & Deum ora pro nobis. Ex Herbipoli 24. die mensis Iunii. Anno Christi 1506.

IOAN. TRITE. AB. MONASTERII S.
Iacobi in suburbio Herbipolensi, Priori & Conuentui in Spanheim diuini nominis continuum habere timorem.

Mnipotens. Deus cuius aeterna potestas & nunquā iniusta uoluntas, sanctus & iustus in omnibus operibus suis, qui nihil facit mali, nihil ue sine causa permittit. Ipse iustus, sanctus, & misericors, omnia in uero iudicio fecit cum sit bonus atq; omnipotens, nulli penitus iniuriam facit, qui custodit ueritatem in sæculum sæculi, facit iudicium iniuriam patientibus, dat escam esurientibus. Dñs erigit elisos, Dñs diligit iustos. Dominus mortificat & uiuificat, deducit ad inferos & reducit. Dñs pauperē facit & ditat, humiliat & subleuat. Suscitatur de puluere egenū, & de stercore eleuat pauperē. Pedes sanctorū suorum seruabit, & impii in tenebris conticescent. Nisi quia dñs erat in nobis dicat nunc abbas Tritemius, nisi quia dñs erat in nobis. Cum exurgerent improbi homines in nos, forte uiuos deuorassent nos. Cum irasceret insania & furor eorum in nos, forsitan aqua malignantiū operuissent

nuissent nos. Torrentem iniuriarū & cōtumeliarum pertransi-
 uit anima nostra, nisi astitisset Dñs Iesus, forsitan pertransisset
 anima nostra aquam intolerabilis desperationis, aut certe nō
 satis religiose uindicasset iniuriā. Sed bñdictus dñs Iesus, qui nō
 dedit nos in captionē dētibus æmuloꝝ, ut prauoꝝ hoīm co-
 gremur diutius subesse imperio. Anima nostra sicut passer in
 noxi⁹ liberata est de malignoꝝ laqueo uenātū, quoꝝ inuidia
 nullo uiro bono parcere nouit. Laqueus contritus est, & uana
 Cynotoꝝ elisa cōfidentia, qua nos reuocare à sanctis studiis
 in odiū iusti principis frustra tentauerunt. Nos autē adiutorio
 Dñi nostri Iesu Christi à multis, quas in regimine monasterii
 Spanhemensis sustinuiamus, miseriis tandem liberati sumus. La-
 queus mūdane colligationis nostris omnino cōtrarius studiis
 Dei prouidētia cōtritus est, & nos de seruitute ingratissimorū
 hoīm liberati sumus. Dñs Iesus liberauit animā meā à labiis ini-
 quis, & à lingua æmuloꝝ nimis dolosa. Vos scitis fratres, mo-
 do ueritati uelletis exhibere testimoniū, quā iniustam à Cyno-
 notis iniuriam susceperim, qui nullam contra me causam ha-
 bentes, inuidia & liuore cōmoti, ecclesiasticam uiolare immu-
 nitatem non timuerunt. Excusationes modo afferunt suæ in
 nos temeritatis, dicentes se non odio nostri sed amore potius
 fecisse quod egerunt. Sed malus & nobis nō tolerandus amor
 eorum fuit, quo nomen nostrum ab omni scelere semper inno-
 xium, per ora multorum in suspicionē uertitur, quasi propter
 aliquam nostri lasciuā, ita seruire oportuerit in familiam. An-
 nus hodie uicesimus quartus uoluitur, quo canonice in abba-
 tem electus Spanhemensem, omne tēpus qđ mihi cōpetere ad
 ociū potuit, uos testes estote & iudices, nō ad uoluptarē carnis
 qualemcūq, sed totū semper ad studiū cōuertī scripturarū, die
 ac nocte lectiōibus intentus, semper aliquid scribēs aut discens.

Nemo uestrū me unq̄ inuenit ociosum, nemo uidit uel audi-
 uit carnis solatiis deditū, uagisq; discursibus uel spaciamentis in
 monasterio uel extra inutiliter occupatū, sed neq; comessatio-
 nibus aut potationibus conuiuuiisq; minus necessariis intentū,
 seu quibuscūq; aliis leuitatibus aut uanitatibus desudantē. Ni-
 hil mihi dulcius unq̄ fuit, quā sacras rimare scripturas, in illisq;
 oportuno tpe diebus occupari & noctibus, & semp aliquid bo-
 ni aut legere aut scribere. In testimoniū studiorū nostrorū uo-
 co citoq; bibliothecā illā solennē, quā meis laboribus, studio &
 impensis cōportauī nō sine uigilātia & fatione cōtinua, uo-
 luminū in omni uarietate studiorū nō modicā multitudinē cō-
 gregans, nō solū impressorū nouiter, sed scriptorū quoq; ma-
 nu & calamo, quorū numerus oīm duo milia excedit. Super-
 fluū fuerit nostras recēdere lucubratiōes, q̄s i medio curā pasto-
 ralis, rerūq; sollicitudine t̄paliū p̄ interualla scripsim⁹, q̄b⁹ no-
 men Spanhemensis cōnobii prius incognitū & obscurū, satis
 celebre factū est. Neq; studiis nostris intenti nīmū rē p̄pterea
 negleximus temporalē, qd̄ laborū nostrorū monumēta testa-
 bunf cōpluria, neq; uos ipsi poteritis negare, palām cernentes
 quas erexim⁹ necessarias pulcherrimasq; structuras: & in eccle-
 sia quos cōparauimus ornatus cāpanulasq;, & uaria sacri uasa
 mysterii: censuū quoq; ornatisime renouatas cōscriptiōes,
 q̄ oīa quantis exegerimus laboribus & impensis, etiamsi uos
 nō intelligatis, ipsa tū posteris inducent admirationē. Deniq;
 ab annis iā fermē duodecim, ubi in noticiā & familiaritatē quo-
 rundā deuenimus principū atq; nobiliū, nō parū uobis emola-
 menti adduximus, ex his quæ nobis eorū fuerant munificentia
 cōdonata. Nihil fuit nobis unq; speciale, nihil propriū, sicuti
 nec esse debuit, sed fuerūt nobis uobiscū oīa semper cōmunia,
 & nulla penitus neq; in habitu neq; in cibo neq; in potu nobis
 unquam

unquã singularitas fuit, qđ ita uerũ esse nullus uestrũ ignorat. Maxima quoq; nobis cura semp fuit, ne quid eorũ q̄ uobis necessaria uidebant deesset, fecimusq; ut in nullo sustineretis penuriã, quantũ nobis oĩno possibile fuit. In spiritualibus uero nunquã defuimus uobis, tametsi pauci uestrũ post discessum fratrũ nostrorũ, quibus sancta studia placuerũt, spũalia dilexerunt exercitia, sed uanis se occupauerint semp. Scripsimus, diximus, Verbũ Dei cõtinue uobis p̄dicauimus, uosq; oportune & importune ad cultum ueræ sapientiæ publice ac priuatim exhortati sumus, quantum uero profecerimus, confiteri palãm erubescimus. Et quia fecistis uos nostra exhortatione indignos, diuina forsitan p̄uidetia trãsplantati sum⁹, ne inter spinas arbor diutius sine fructu pungeret. Venit illa dies quã à multis optauim⁹ annis, in qua nobis est data oportunitas, ut ingratarũ ouĩũ sanguinẽ super earũ capita funderem⁹, excusso q; in eas puluere pedũ, à sinibus surdorũ, iuxta p̄ceptũ Evangelicũ trãsirem⁹. Audite capita si placet eorũ q̄ cõmisistis i nos, ut cognoscatis uos iustissima ratione desertos a nobis, sacra uobis semper displicuere studia nostra, scriptisq; nostris oĩbus p̄ reueretia cachinos reddidistis, & nemini unq; lucubrationes nostræ minus placuerũt q̄ filiis nr̄is. Nec satis fuit irrississe opuscula etiã q̄ patrũ iussu cõscripsimus, nisi & apud indoctã plebẽ de tractatiõibus ea carperetis. Vixistis semp paternis exhortatiõibus cõtrarii. Multis sæpe in nos cõspiratiõibus machinati fuistis, interpositoq; iuramẽto & pœna uocis amissiõis in capitulone q; nobis cõspiratiõis uestræ reuelaret archana, mēdacia debitorũ cõsinxistis in nos, q̄ per aurifabrũ Vuormatiẽsem, qui creator occultus dicebat, corã uobis oĩbus in loco capitulari ostēdimus conficta & emēta. Ambo uiuunt hodie testes, tunc aut deputati uisitatores, Gerlacus Tuiticiensis, & Ioēs Schonauigiensis abbates, qui ne dignã de uobis ultionẽ sumeremus,

Math. 10.

Mar. 6.

Lucæ 9.

Actorum 13.

Imago pesti-
 morum mo-
 nachorum.

EPISTOLAE FAMILIARES. 184

precibus obstiterunt. Item cura & sollicitudine rerum temporalium spiritualiumq; per omne tēpus nostri regiminis graui-
ter oppressi, nullum ē uobis inuenire potuimus unquā, qui aut
nostris compateretur laboribus, aut uices monasterii pauperis
in ueritate doleret. Quot uobis priores instituimus claustrales
& præter unum Nicolaum de Creutzennach, alterūq; Ioannē
Damium Curtensium, nullum regularis disciplinæ zelatorem
inuenire potuimus unq;. Erubescimus dicere quanto semper o-
dio fueritis persecuti eos, qui uobis monasticæ obseruatiæ disci-
plinam persuadere conati sunt. Quantam uero pro re familia-
ri diligentiam fecerint quos nobis coadiutores assumpsimus,
& nos cū dolore sumus experti, & neminē uestrū latere potest.
O quantis gemitibus & suspiriis plenum onus pastoralis curæ
in uobis hætenus portauimus, nullum ex uobis neq; in spiritua-
libus neq; in temporalibus fidelem habentes adiuuantem. Vos
ad omnia nobis præstitistis inutiles, nullam reuerentiam uel cō-
munitatis zelum habentes, nihil aliud q̄ carnis solatia quaesui-
stis. Inter uos erat nemo qui manus nobis porrigeret adiutri-
ces, & si quando extraneum nobis in auxiliatorem temporalis
curæ assumpsimus, cōtinuis illum detractionum moribus lace-
rauitis. Annis quatuor census monasterii omnes in propria leua-
re ac renouare psona coacti fuimus omni solatio uestrū destitu-
ti, & quoties aliquē in cellerariū ex uobis deputauimus toties in
rebus monasterii graue dispendium passi sumus. Nos autē qui
patrum ordinis imperio multocius obedire compulsi, ab ānis
uiginti per omnes uicinas prouincias uisitando totas plerūq;
consumpsimus æstates, rebus nostris semper nequiuimus pro-
uoluntate adesse utiliter, quo factum est, ut nobis absentibus &
uobis omnia negligentibus, imo uestra solatia quaerētib; nō
satis pulchra facies rerum utriusq; status tandē emerferit. Quam
uis ma

uis maxima sollicitudine nostra interueniente, nullam unquã rerum ad uitæ sustentationẽ necessariarum senseritis inopiam, quousq; tandem anno Christianorũ quarto supra quingentesimum atq; millesimum, bello fauiente in principem Illustrissimum Palatinũ grauisimo, cortes monasterii omnes undẽ uere solebamus, per Hassones Alexadrinosq; aut exusta aut desolata fuerũt. Erat nihilominus certa nobis spes recuperationis omnium, sed uestra se stulticia, ne dicamus perfidia interposuit, & omne cõsiliũ nostrũ, quod nullius iniuriæ memores pro uestro parauimus bono, præsumptuosa temeritate corrupistis. Ab annis duodecim nouimus præcessisse discordiarum semina, ex quibus malum omne constat exortum. Ducem Cynonotorum alioquin principem pientissimũ, quidã ex uobis inter medios blatterones nobis reddiderunt suis occultis machinatiõibus infensum, in mediũ pro causa, ut ratio uideretur sufficiens, afferentes conficta, quasi nos partes principis Palatini, iurib; ipsius ducis magna quadã adhaesiõẽ duxerimus præferẽdas. Quid enim si fuisset etiam hæc uestra confictio uera? Eramus propterea uel detractionibus uestris lacerandi, uel indignationi ducis iustæ obnoxii? Quid Palatino contulit adhaesio nostra? quid profuit? aut quid cõmodi ex ea re coepit? Aut quid nocuit Duci, q; nos Palatini fauimus rebus? Ingenuè fatemur Palatini principis Serenissimi nobisq; clementissimi atq; munificētissimi bene fauimus semper, sed & hodie fauimus honori, bonæ fortunæ, reb; q; secũdis, quanquã fauor hic noster suæ nihil cõtulerit maiestati. Neq; Ducem propterea odio habuisse putãdi sumus, aut reb; eius male fauisse, quod etiã si uoluissẽmus, quã illi rerũ suarum intulissẽmus iacturã? Libet

*Locus est in
principio
Pluti.*

EPISTOLAE FAMILIARES.

ὡς ἀγαλέορ πρᾶτ' ἔβιρ ὦ ζεῦ Ὁ θεοί

δοῦλον γενέσθ' παραφρονούντες δεσποτῶν

De omnibus his libenter quidē nobis persuaderemus innoxiiā principē, nisi manifesta uiderētur seductae mētis obstare inditia. Vera dicimus, in potentē cognita scribimus, nullā eius proscriptiōnē metuētes, quoniā nos proscribere nō poterit, cuius imperio minime subiacemus. Parcimus tamē, ne uidiētē gen⁹ uideatē scripsisse ueritatē. Ad uos nota referimus atq; manifesta, quibus si audetis cōtradicite, imo si potestis. Quis in crepidine tēpli monachū illum quē noscitis oēs reperit cum uxore uiliani cōmiscentē? Nonne tu prior cū aliis multis? Hic talis in ste ne à uobis defendi potuit, & in aliorū perniciē nobis tūc absentibus auxilia sibi hominū inuocare secularium? Negauit publice factum quod multorum fuerat attestatiōe probatum; & ne debitā pro demeritis lueret pœnam, uobis cōsentientibus opprēm⁹ ferētibus innocētes nostros familiares, quorū fuerat industria deprehensus in facinore, contra omnē iustitiā uocauit in culpā. Cur nostrū non expectastis aduentum? Omnia enim nobis Heidelbergæ tunc existentibus & ignorātibus facta sunt. Vestro dehinc fauore atq; consilio mendaciis suis abbatē montis speciosi nimis credulum, ac Ducis Cynonorū quosdam officiales circūuenit, eōq; concitauit, ut innoxios familiares nostros, qui eum solū cum sola in loco ecclesiæ obscuro, & ab hominum accessu remoto, cum signis sui sceleris manifestis (quae maior quoq; pars uestrum uidit & uera cognouit) ab undecima hora usq; ad secundam obseruarunt, repererunt, exeuntēq; increparunt de tēplo, alios caperent, aliōsq; conuerterent in fugam, nō in paruū nostri despectū, contumeliā & opprobrium. Hæc omnia uestro cōsilio facta, & instātia per ducales præsumptā ministros in absentia nostra certius certo cognouimus, cū

cetera

ceteris quæ nos scribere uerecundia non permittit. Huius indignitate facti tandè relati ad nos, extra monasteriũ manere ad tempus decreuimus, donec animos erga nos uestros intelligeremus plenius, & mentem Ducis cur & si talia commisisset haberemus exploratam. Interea menses decè & octo fluxerũt, in quibus præter Priorem neminem uestrum uidimus, nullas à uobis accepimus literas, præter in Marchia unas, & impensis uiximus alienis, munificètia principũ sustentati: animos uestros rerũ exhibitione satis intelligentes, nisi forsità Prior fidelis internicius esse contempserit, quod tẽpus sine dubio dabit in lucem. Quid est fratres quod toties nos ut reuerteremur ad monasterium precibus pulsare uoluistis, quasi mentem nesciretis nostram, quam uobis dudum literis significauimus per Priorem? Si uoluistis ut rediremus ad uos, quare mādatis nostris nõ obtemperastis? Quare Ducem non conuenistis uestrum, ut nobis graciosum retribuisset animum? Sed audiuimus illum dixisse ad suos compluries, quare abbas nõ reuertitur ad monasteriũ suum, quando nemo illi fuit molestus, nemo turbauit, nemo iussit exire, nemo reuerti prohibet? Mallet enim. Dux non dubitamus non esse factum, quod ad instãtiam fugitiui illius monachi fieri mandauit, pœnitètiaq; ductus ut rediremus optaret, sed more principũ huius mũdi, uerec ne si nobis desyderiũ scriberet suũ, recognouisse iniuriã uideretur quã fecit. Magis autè expectat humilitatè à nobis, ut qui cõtumeliã suscepimus ueniã priores deprecemur. Non possumus hoc nostrã decere institutionem monasticam non confiteri, & fecissemus quã libentissime ob Christi amorem, nisi uestra nobis inueterata nimium ingratitudo ne rediremus obstitisset. Satis enim perspecta nobis est innata clementia. Ducis, quã uel unis impetrare potuisset Iis minime dubitamus. Vstra in nos cõmissa ingra

titudinis uicia sæpiùsq; repetita cogitamus, quorum diutius in-
 solentiã tolerare non uolentes, datã nobis occasiõẽ qua libe-
 remur à uobis licet cum amaritudine suscepimus, sciẽtes nos
 agrum huc usq; sterilem coluisse. Nimium estis ignaui & simpli-
 ces, si putatis me dolos uestros & fraudes non præuidisse, cum
 me uerbis ut redirem fecistis crebrius rogari, & tamẽ nihil plus
 quã reditũ meũ timuistis. Creditis nos latere cõsilia in cõuentu
 malignantiũ apud Pingiones agitata? Aut minime cõstare no-
 bis eulogia putabitis quæ prior nomine omniũ uestrũ cõfinxit
 in mõte specioso aduersum nos faciẽs ea cõscribi per manus Pe-
 tri Schlarpii, quanq̃ intercepta cuiusdã fratris industria apud
 Budoras, in manus nec dum peruenerit nostras. Hæc ingrati-
 tudinis & maleuolentiæ uestræ manifesta inditia nos tadẽ ratio-
 nabiliter cõmouerũt, ut recedẽtes à uobis tãtas insolentiã diu-
 tius minime pateremur. Quod utinã prius fecissemus cum ad
 plures uocaremur abbatias à multis, quas una sententiã omnes
 uestri amore contẽpsimus. Erant enim tunc plures inter uos
 religiosissimi fratres moribus & prudẽtia insignes, quorũ intui-
 tu oblatam nobis fortunã despeximus. His tandẽ aut mortuis
 aut ad alia monasteria uocatis, uos mihi relictũ fuistis prudẽtia
 & eruditiõẽ paruuli, stultitiã uero & temeritatẽ magni, quos sæ-
 pe ad semitam iusticiæ reuocare tentauimus, nihil tamen pro-
 fecimus unquã. Semper uobis disciplina regularis odiosa fuit,
 & propterea neminem uoluistis unq̃ sustinere priorem, nisi qui
 uestris moribus cõueniret. Simplicem illũ & rectũ uirũ Nico-
 laum Stauropolitanum quẽ uobis cõstitueramus priorẽ, cum
 per uiam obseruantia regularis ambulare cerneretis, tot iniu-
 riis, cõtumeliis & irrisiõibus agitastis, quousq; nõ solũ de prio-
 ratu eũ sed de monasterio quoq; turbaretis. Venerabilẽ quoq;
 fratrẽ integerrimũq; uirũ Ioãnẽ Damiũ Curtesũ agrippinatẽ
 literis

litteris à nobis omnifariam sufficienter imbutū, non modo latinis sed græcis quoq; atq; hebraicis pari uasania sustinere in pri oratu recuastis, p̄pterea q; ad regulæ puritatē ambulās uestris noluit cōsentire peccatis. Hic quantus euaserit apud alienos q; suis displicuit hodie cernitis, quē ad uos reuocare iā deinceps minime poteritis. Improbitas uestra uiros optimos nunq̄ potuit sustinere, p̄pterea q; uestris leuitatibus minime cōsenserūt. O Spanheim Spanheim, bonos utilesq; uiros ab initio reformationis tuæ semper abhorrés, quantis uolui conatibus tuas reuelare miseras & cōsentire noluisti. Ecce nūc tandē acedia plenus meliores compellor sequi fratres quos iniuria repulisti, Nōne Henricū Northeimensem uirū optimū regularisq; disciplinæ zelosissimū custodē inuidia paruulorū ad Saxones redire cōpulsit? Post quē pari uasania æmulorū ex te pulsifuerunt Ioānes Thoringus nūc Prior in Pegauia, Ioēs quoq; de Dreisa iā Prior in Mariæ monasterio, Nicolaus stauropolitianus cellerarius Lympurgēsis, Ioēs Damius p̄positus sancti monialiū in Nouocastro apud Budorim, & Ioānes Venatoris institutor nouiciorū in p̄fato cōnobio Pegauienti, q; singuli mutuo sibi succedētes Prioris in te gesserūt officiū, quos zelū disciplinæ monasticæ habētes ferre noluisti. Trāseo reliquos nō priores, monachos simul atq; nouicios, quib⁹ inuidia tuorū fortunæ locū cōtulit melioris. Hæc tua Spanheim infirmitas semper & nau sea fuit, quod sanū fuit & ingrū euomere, ægrotū uero & inutile, nō sine periculo in uētris stomacho retinere. Viros bonos, maturos & utiles, in quibus requiescere potuissē securus per inuidiā eiecisti, quoq; destitutū auxilio facilius tandē sæuire in pastorē. Expulsis nequiter domesticis, quid restat nisi ut pater familias expellat? Excusationē uerba legitimā cōsista nō afferunt, quā dāni occasionē qui dat, damnū dedisse uideat. Præter:

etiam illa quae uestra superius in nos commissa perperam enumerauimus non minus ad indignationem nos concitauit mendosa detractio uestra, cum nihil eorum deo teste commiserimus, quae impio in nos animo confinxistis. Erubescimus dicere crimina quorundam uestrum quae omnibus uobis sunt manifesta, sed quia in rerum nos ista manebunt secreta quae hac uice scribimus, et nos compellit integritas ad memoriam uobis reducamus quorum nunquam fuistis obliti. Boni fratres hortamur uos per districtum dei iudicium in quo secreta cordium erunt manifesta, cessate innocentem persequi patrem, de quo quicquid sceleris dictum est, confictum et mentitum non ignoratis. Vos ipsos inspicite potius et agite poenitentiam, quam parua consolatio est si homines uestra lateant crimina cum deum minime latere quant. Schedulam hanc inclusam legite, et quanta uobis poenitentia sit oportet intelligetis. Non sufficimus admirari temeritatem uestram, qua in uoluerunt sceleribus uestris non metuitis innocentes, usque adeo ut ne nobis quidem parcere noueritis. Nisi uerecundia prohibuisset nos reprobam conuersionem uestram qua nobis absentibus semper in deteriora proficiscitis ad noticiam patrum deduci fecissemus, ut agnosceret omnes quantum a uobis suscepissemus iniuriam. Confidimus autem in domino Iesu quod solus nouit innocentiam nostram, quam uenient in lucem omnia quae commisit in nos nobis etiam nihil reuelantibus, dabiturque iusto dei iudicio meritas in hoc tempore poenas, ne in futuro examine pereatis. Vos quod de nobis ut cederemus occasione improbitate uestra tribuistis, talia committentes in nos qualia boni claustrales nunquam in suum commiserunt pastorem. Abbatiam itaque monasterii diuini praesulis Martini Spanhemensem, quam canonicis dudum electi atque confirmati suscipientes annis 23. mensibus duobus et uiginti diebus cum Dei auxilio per uirum ad puritatem regulae sanctissimi patris nostri Benedicti dicti regere manu tenere et gubernare curauimus, hodie per manus nostrae chirographum propter incorrigibilem temeritatem uestram

multiplicata

multiplicesq; iniurias tā à uobis quā ab aliis susceptas corā crucifixo Iesu Christo in arbitriū cōuentus, nō inducti neq; ab aliquo persuasi aut cōpulsī, sed uoluntate spontanea in dei noīe resignamus, ea cōtenti quā pridē S. Iacobimāioris apostoli in suburbio ciuitatis Herbipolensis oblatā à reuerendissimo p̄sule Laurétio suscepimus gubernandā. Confitemur autē & publice in his scriptis p̄testamur, q̄ Ioannē nutiū seniorē, Ioannē Damiū, Ioannē cusanū, Ioannē de sobernheim, Ioannē pingi onitā seniorē, & Nicolauū sculteti filiū, ab oībus iniuriis & cōtumeliis nobis illatis à uobis credimus, tenemus & pronunciamus innocētes innoxios & immunes. Satis em̄ nobis innocentia & integritas eorū cōstat, q̄ pura semp deuotiōe nostris obediūre mandatis, seq; à prauitatis uestre studiis ubiq; subtraxerūt. Propterea illos immunes denunciamus atq; innoxios ab oībus iniuriis cōtumeliis & detractiōibus uestris, quibus ut recederemus à uobis effecistis. Similiter & uita defunctos præter Haymonē oēs credimus & pronūciamus à uestris cōspiratiōibus innocētes. Omnipotens deus indulgeat uobis ea q̄ commisit in nos & nō imputet uobis peccatū ad mortē, sed culpā simul & p̄nā p̄ ea debitā in hac uita remittat. Ego uobis etiā non rogātibus propter amorē Domini mei Iesu Christi libenter indulgeo, à quo & ipse meorum expecto ueniā delictorum. Credite mihi fratres coram Christo Iesu & saluatore omnium uera dicenti. quoniam semper uobis peperimus & malefacta uestra q̄ in Deū cōmisistis & me nunq̄ effudi in lucē, indignū existimans, ut pastor mali aliqd etiā cū ueritate de suis oībus loqueret̄. Hinc scio uobis audatia creuit, & temulēt⁹ cōtra nos pauper cornua sumpsit, ut de me fingeretis falsa, qui de uobis semp tacui uera. Satius ergo duxi monasteriū dimittere, quā uestros mores improbos in capitulo patrū uerbo uel scriptis accusare. Certus sū. n. & nullaten⁹ dubito, quā si causam ut est

in notitiã patrũ deduxissem qui apud Mogunciã in capite sep-
 tembris anni præsentis capitulum annale celebrarunt, & mea
 fuisset comprobata innocentia, & nullus uestrum deinceps in
 Spanheim remansisset. Vestrum corã hominibus libenter por-
 tauit opprobrium, ut uerum me Iesu Christi comprobarem di-
 scipulum. Arbitrabar enim melius ut unus cederet multis, quã
 propter unum multi despergerentur. Dominus Iesus qui est iu-
 dex uiuorum mortuorumq; uenturus, pro his contumeliis &
 iniuriis, quas innocenter sustinui mercedem, mihi repondet su-
 pra quã ausim aut petere aut sperare non dubito. De cætero
 fratres secundum dei timorem & uestris prouidete cõscientiis,
 & talem super uos eligite pastorem, non qui prauis conueniat
 moribus, sed qui uerbo & exemplo uos præcedat in salutem.
 Duos scio inter uos principes factionũ, quorum ad abbatiam
 uterq; aspirat, alter uaticinio cuiusdã fatuelli sicuti omnes no-
 uistis dudũ animatus, alter uero in sua prudentia cõfusus. Deũ
 nõ q̄rũt sed suã solatia carnis, qđ ex uita utriusq; trãfacta facile
 cõprobare potestis, ac deinceps nõ sine periculo experiemini.
 Hoc solũ monuisse sufficiat, quanq̄ uerear surdis narrare fabel-
 lam. Dñm Deũ timete, & eius obseruate mandata, ne peccatũ
 accumulantes peccato, iram uobis duplicem in die reuelatio-
 nis iusti iudicis thesaurizetis. Vindex enim est Dominus & suã
 longanimitatem in eos qui peccant & non egerunt pœnitentia-
 m, atrocitate pœnarum compensat. Valete & rectum aliquĩ
 sapite. Ex Herbipoli ultima die mensis octobris Anno. 1506.

IOAN. TRITE. ABBAS S. IAC.

Apostoli in suburbio Herbipolensi, Ioanni

Brachtio priori monasterii diui Mathiæ

Apostoli extra muros Treuironum

amico salutem & charitatem.

 Vam pendeant cuncta sub ancipiti mortalia casu,
 si prius amice nescieras, Tritemiana tibi nunc pa-
 refacit historia. Ego sum ille Tritemius, abbas quon-
 dam Spanhemensis, quem docti simul & indocti tanquam o-
 raculum Apollinis obseruabant, qui omnium ore laudatus,
 Bursueldianæ congregationis uidebar caput atque columen.
 Magnum me aliquid existimabant Reges & Principes, Ec-
 clesiarumq; præfules ad famam nominis nostri concitati, me
 uidere, me alloqui, ac suis interesse cupiebant archanis. No-
 men Spanhemensis abbatis per omnium ora cum laude uo-
 labat, seq; putabant felices uiri magni & eruditi si quos in mei
 familiaritatem admisissem. Confluebant ad me non solum ex
 Germania tota uiri doctissimi atq; spectabiles multi, sed ex Ita-
 lia quoq; & tripartita Gallia plures: principes quoq; & pontifi-
 ces Ecclesiarum suis me literis atq; muneribus uisitabant. Hunc
 metalem in æstimatione hominũ longe lateq; habitum cõmo-
 uere quis potuerit miraris, ut locum quẽ scriptis & lucubrati-
 onibus insignem reddidi, fratres quoq; meos, quos enutriui in
 Christo, unã cum illa preciosissima suppellectili uoluminũ, quã
 omni uarietate scripturarum congregaui, dimitterẽ, & in ob-
 securum paucissimis notum hunc me locum transferrem. Scri-
 psimus tibi de mense Julio prioris anni, propter quasdam iniu-
 rias nobis inuidia hostis antiqui factas in nauseam monasterii
 nostri Spanhemensis incidisse, quarum recordatione permo-
 ti dimisso ad tempus cœnobio in Marchiam secessimus Bran-
 denburgensem. Inde reuersi ad Neometim, tales æmulatorum
 inuenimus animos, q; fatius uidebatur nobis monasterium ex
 toto deferere, quã acedia cõtinaua pulsante cum ingratis & perfi-
 dis diutius habitare. Ad pauperẽ, humilẽ sancti Jacobi abbatia
 in suburbio ciuitatis Herbipolensis oblatã mihi per reuerẽdis-

sinum antistitem Laurentium sciens & uolens me contuli, plenamque inutilibus & uanis occupatiōibus Spanhemēsem resignaui. Natus enim ad studia scripturarū institutioni meae cōueniētem reperi locū, in quo paupertati quies cū trāquillitate cōiūgitur, & pax inopiam comitatur. Optime nouisti meā uiuendi consuetudinem, quoniā nec multa quāsi unquā nec magna, sed paucis semper & paruis uixi contentus. Oblatas pingues locupletēsque abbatias plures contempsi, sciens in multarū abundantia, multas esse turbationes, meo quoque nihil adeo cōtrariū proposuero, quā rebus immergi tēporalibus & nullā ad salutis studia superesse quietē. Scio enim quod dixit. Trāquillā & uacua curis sapiētia mentē imbuit, & placidi p̄toris hospes erit. Erā propterea familiari paupertate cōtēntus, & sp̄tis mūdi pompis atque diuitiis, latere in Spanhemēsi tugurio non recusabam. Vidit hoc *μισάνθρωπος* & inuidit, existimānsque aut principū me curiis mancipandum, aut rebus necessario implicandum terrenis, totum perfidiā suā uenenum in pauperē humilēque parauit. Ab annis retro duodecim fratrum quorūdam in fecerat corda, male partibus fauentium principis serenissimi comitis Palatini, quorum machinatione occulta in nos tandē prauorum surrexit inuidia. Palatini principis in me fauor Cy nonotorum auxit inuidiam, quorum latentis odii causam dispersis potentiae consideratio dedit. Videbant me inter secretos plerumque admissum, diuicūq; munificentia Iouis honorarum & tabescebant, plusquam fuit emolumenti somniantes. Quā diu stetit Leo robustus in flore nihil catelli audebāt, sed operiebantur tempus, quo possent super innocentem suam exercere maliciam. Venit illa dies prauis optata blasphemis, quā improbi raptōres totum Palatini turbantes principatum rapinis incendiisque uastarunt, neque monasteriis neque dei parcentes.

res Ecclesiis, se non Christianos sed Turcas potius exhibuerunt infideles. Interea fortissimus leo persequente aquila totius imperii uiribus grauissime fatigatus, non paruum cepit sentire detrimentum, ut fides multorum probaretur. Prostratum è cælo Iouem extinctumque subito Leonem multi putabant, & qui prius metu non charitate uidebatur amici, in aduersis constitutum principem mansuetissimum deserentes cum aduersariis senserunt, iuxta uulgatum illud apud Græcos prouerbiū: *Δρυὸς περὺσθης πᾶς ἀνθρώπος ἐυλεύετ*, ita nos cum illo cecidimus omnes. Hinc temeritatis ausum inuidia sumpsit, pauperemque me & innoxium Tritemium carpsit, oportunitatem nata diutius optatam, qua se inter culices iactaret potentem. Me nanque apud Budoras cum sacratissimo principe moram agente, Cynonotorum satellites principis, ad quorumdam fratrum meorum instantiam, qui fuerunt in scelere deprehensi, monasterium intrantes, quosdam è familia, qui factum notauerant, cœperunt, spoliatosque sub immunitate ecclesiastica rebus omnibus & ianuis fractis in uincula coniecerunt. Hæc mihi Budorim nunciata non mediocriter displicuerunt, propterea quod in odium mei facta considerabam, ueritus quod accidit, ne puritatem mei nominis apud ignaros ueritatis in aliquo lædere posset. Constitui ergo penes me, non prius redire ad monasterium, quam patratæ iniuriæ causam iusticia uindicassem. Mansi autem foris mensibus decem & octo, memoria facti, ut mihi uisum est, ratione cōmotus, & quanto diutius, tanto nausea reuertendi maior me inuadere cœpit. Sane non parum ad cedendum me fratrum meorum ingratitude permouit, quam sæpe quidem grauiter expertus, uerecundia prohibente in lucem facere non uolui,

melius iudicās, ut iniuriam paterer, quam multitudinem cum ueritate licet diffamarem. Maneant occasiones mei recessus Deo commissa, & quantum ad me pertinet silentio tecta, quarum noticia scandalum potius induceret auditoribus, quam ædificationem. Crede mihi uelim amice, quoniam nisi graues fuissent iniuriæ, & nimium discessus mei rationabilis causa, monasterium meum, cui annis præfui tribus & uiginti cum sollicitudine maxima, bibliothecam quoque preciosissimam non resignassem. Nihil Deus permittit sine causa. Quis scit sine alium transferri uoluit locum. Scio equidem non paucos mirari, quòd abbatiam dimisi Spanhemensem, quam libris & structuris effeci pulcherrimam, usque adeo, ut in tota Germania nusquam reperiatu bibliotheca, in qua tot habeantur in omni scientia scripturarum noua simul & antiqua uolumina preciosataque rarissima, non solum Latina, sed Hebraica quoque & Græca, caractere scripta uetustissimo. Nam ut uidisti plus quam duo uoluminū milia ex diuersis mundi regnis rara & antiquissima comportauit, quæ omnia cum ædificiis & rebus uariis amore pacis dimisi. Si quis ex eorum amissione dolor animum pulsare cœpisset, mortis mihi similitudinem formaui, qua non solum obliuionē librorum, sine quibus aliquando uiuere non potui, sed etiam cōtēptū (ut dixerim ita) mihi metipsi persuasi. Magno fateor bibliothecæ quòdam tenebar amore, & cunctis mundi opibus libros meos anteferebam: sed postea quæ rerū mutationē perpēdi adesse mearū, omnia quæ prius amauerā stercoreis æstimatione contempsit, animoque imperaui meo, nihil præter se ipsum deiceps suū credere, & quæ in morte necessario esset relicturus, multo magis uiuēs in carne disceret nō amare. Semel me uana mundi confidentia decepit, qua risus monachorum fauorem esse putabam, blandimenta nobilium duxi honorē

honorem, & quicquid offerebat fortuna placens arbitrabar æternum. Non adiciet ut me secundo contristet, quoniam ex pertus iam didici rebus non fidere uanis, & q̄ spes hominum falsa semper in tribulatione deficiat. Cernis ne homo, qm̄ parua necat morsu spaciosum uipera taurum, & monachi latentes in occulto pastoris labefactant imperium. Gutta cauat lapidē non uis sed sæpe cadendo: & sæpe rectorem humilis turba deiecit superbum. A multis quidem annis improbitatis seminariū pullulare cœpit quorundam inuidia fratrum, quos publici criminis olim tenebat infamia: tam est periculosum rectori contumaces plectere fontes, qui meritas adscribunt iniuriæ pœnas, semper operientes silentio tempus, quo corripientē perdant censorem. Sed Dominus Iesus qui pauperum suorum non obliuiscetur in finem, erit consolatio mea, in quo spem meā posui omnem, qui pacē cordi meo dabit in tempore opportuno, & occulta mortaliū iudicaturus producet in lucem. Cuius misericordiam ut ores pro me te etiam atq; etiam rogo. Vale. Ex monasterio meo præfato Herbipoli ultima die mensis Octobris. Anno Christianorum. M. D. VI.

IOAN. TRITE. AB. MONASTERII S.

Iacobi Herbip. Ioanni Gotfridi pastori ecclesiæ
uallis uirorum Salutem.

 VOD MĒ fraterno prosequaris amore satis habeo manifestum, & ideo dissimulare non potui, nec debui forsitan, quo minus tibi omnem rerum secretum mearum innotescerem. Vera namq; amicitia Christi confirmata dilectione, nihil accidentis fortunæ celare consuevit amicū, ut si prouenerint secunda, congaudeat, sin uero contraria, patienti amico compatiatur. Causas diuturnæ peregrina-

nationis meae à monasterio Spanhemense, notas tibi non scribo, sed quoniam aemulorum iniuria motus rebus tandem prouiderim meis. Quid nisi facerem tam insigni praeter meritum contumelia suscepta? Necessse fuit mihi pacem non aspernari oblatam, & quae negabatur à propriis amplecti cum alienis. Enimvero quae hodie sit facies obseruantiae regularis monachorum in Spanhem, qualisque fuerit olim me praesente, uicinus ignorare non potes, & quanta mihi dudum ingratitude exhibuerint signa probe cognouisti. Quid deinceps facerem cum ingratis hominibus, qui nihil minus quam spiritualia curant, nihilque studiosius quam carnalia sectantur. Maximis me curis & laboribus pro eorum comoditate per annos iam tres & uiginti continuos affixi, uides quare porto mercedem. Auersum nos cum aemulis potiores inter eos sentientes, pietissimum in nos ducem concitarunt, mendacio fraudeque usi & dolo, donec pro ueris falsa persuadentes efficerent quod dudum cogitarunt. Ad tempus monasterio duximus cedendum, ut saniori consilio non deesset oportunitas, qua meritas daret inuidia poenas. Noue in Marchia Brandenburgensium commorati mensibus, certo putabamus futurum, ut suum temeritas mutaret consilium, & fratres malorum saltem innoxii principis animum conuenirent. Interea nos ad monasterium per literas ut reuerteremur sapientius rogauerunt: Ducem uero quem nobis incognito mendacio reddiderunt infensum, uerecundia moti atque pauore in contrariam suadere sententiam contempserunt. Reuersi tandem Budoras, ad nos euocauimus priorem, à quo relatione cognita percepimus omnia esse pacata, & nihil penitus uerendum: omnesque non solum uicinos & fratres, uerum & ducem cum suis orare Cynosotis, ut ad coenobium quantotius redirem. Persuasit nobis tandem animumque induximus redeundi, annali mox celebrato capitulo.

tulo, qđ in capite Septembris apud Mogunciã instabat seruandum. His auditis letũ se fingẽs abcessit, mœstus corde reuera, quia certissimus illũ ad Spanheim reditũ nostrũ semper horuisse potius quã optasse. Nisi enim nos fallat opinio, spem illi Abbatia imago 26. in refectorio dedit depicta. Recedente aut̃ priore, mox nobis per Ioannẽ Damiũ innotuit, qualia Mogũtia in monte S. Jacobi per manus cuiusdã monachi cœnobii sancti Ioannis R. mckaugiensis Petri Slarpionis eulogia scribi nomine tũtius conuentus Spanhemensis fecisset, quã tũ ipsius referentis cautione intercepta ad manus nostras minime uenerunt. Hac perfidia nostrorum cognita, firmo statuimus consilio, ad Spanheim deinceps minime reuertendum, nullis quẽ cedendum suasionibus hominum in hac parte quorum eunq;. Vere in me completum est illud Chisti in Euangelio, quoniam erunt inimici hominis domesticicius. O claustrali-
Math. 23
 um memoria beneficiorum breuis, quoniam parua in monachis fides, non Deũ sed semetipsos querentium. Quis credidisset Tritemium abbatem subditis pium semper, & nulli onerosum, nulli grauem, nulli molestum, sed omnes affectu paterno fouentem, omnes charitatiue tractantem, & in uera dilectione amantem, tam repente ac sine causa deserendum a suis filiis, quos in Domino collegit, fouit, & enutriuit: O prior Iuda non immerito comparandus traditori, quã perfidum te nobis exhibuisti uicarium, qui ut abbatiam cõsequaris nostrã, manifesta in nos machinaris perfidia. Memore esto uel nunc tandem omnium ingratisime hominum, quanto non solum tibi quidẽ indigno & nunq̃ mereti studio humanitatis bñface re curauerimus semp, sed tuis quoq; parẽtibus nẽstra impendimus bñficia cũ summa pietate. Scis enĩ per se de, nec ignorare potes, qđ bello ducatu Lutzenburgensem deuastate, patriam

EPISTOLAE FAMILIARES. 209

nudi atq; mendici propter inopiam exire fuerūt compulsi, & neminem inuenientes receptorem, ad te qui tum nouitiū nobiscum uixisti in Spanheim uenerunt, & in porta uallis uiroꝝ ad unius anni spacium in magna paupertate uixerunt. Nobis tandē ad abbatia uocatis, misericordia moti, te quoq; instante, ad uillā eos Spanhemensem euocauimus, gratis domiciliū eis optimum contulimus, eisq; de monasterio singulis diebus præbendam in cibo & potu sufficientem propter Deum tuiq; assignauimus amore, quam & hodie in annum quartum & uicesimum sicuti eis à principio constituimus suscipiunt. Liberos deniq; & immunes ab omni seruitute, exactione & grauamine uillanorum ac principum eos fecimus, uestimenta dedimus, & in omni necessitate semper eos copiose prouidimus usq; in præsentem annū. Te quoq; primū ex capellano nostro domestico in cellerarium monasterii nostri assumpsimus, confidentiam in te habentes singularem. Sed cum post menses paucos te propter inexperientiam tuam & negligentia multam amouere ab ipso cellaria officio cogeremur, ne aliquam sinistra opinionis incurreres maculā, in priorem te ordinauimus claustralem contra uoluntatem multorum: te quoq; in eodem officio per annos iam sedecim contra fratrum murmuraciones omnium manutenuimus, defendimus & excusauimus semper. Nostram in te commemorari pietatē confundimur, quā negligentia & remissioni obnoxiam potius quā uirtuti confitemur. Dignum te in monasterio nunquam gessisti priorem, quia nec obseruantiam magnopere curasti regularem, nec internæ conuersationis studium amasti. Nobis in uisitatione ordinis sæpius occupatis, tu sine causa, sine necessitate, ac sine uoluntate nostra (quod tibi licebat minime) ad cœnobialium sanctæ Catharinæ, sancti Ruperti, & Ibingen, carnis quæ

quæsiturus solatia discurrerebas, & ad uillas & oppida in circuitu
trium miliarium contra monastica institutionis regulam ua-
gari cõsueuisti, cunctos inhibes precibus, ne quis tuâ nobis euaga-
tionẽ intimaret. Nos uero cū aliquãdo factũ cognouissẽmus,
nimia in te charitate seruẽtes, aut in torũ dissimulauimus pro-
pter pacẽ, aut minus sufficienter emendauimus. Semper in te
animũ gessimus pietissimũ: Tu autẽ iudam imitatus tradito-
rem pro nostra in te bonitate malũ nobis reddisti. Verũ quia
contumeliã nobis factam, & per te & per alios cū facile potuissẽ-
semus, non cupientes uindicare, reliqua malignitatis tuæ scela-
ra pertransimus, non dubitantes te casurũ in foueã quã fecisti,
iusto Dei in te saeuente iudicio, qui nos infideliter sine causa in-
iuste es persecutus. Veremur autẽ non sine prælagio futurorũ,
q̃ nimis sero boni fratres experientur, q̃ pium utilẽmq; in no-
bis amiserint pastore, sua potius quã nostra uoluntate, cui faue-
re & subuenire in tẽpore necessitatis, amore an odio æmulo-
rũ aut nostri cogitẽt ipsi, contẽpserũt. Vt reuerteremur ad mona-
sterium crebrius rogauerunt, sed q̃ nunq̃ id fecerint integro in
nos animo, duorũ nobis consyderatione persuasum est. Horũ
est primũ, q̃ nunq̃ induci potuerunt, ut Principis Cynonoto-
rum, quẽ nobis mendacio suo quidam reddiderũt infensum,
mitigare animũ, uel leuiter saltẽ tentassent, metuentes dupli-
catis argui, si quẽ prius uituperauerãt rursus postea laudassent.
Alterũ uero infidelitatis eorũ testimoniũ satis est manifestum,
quoniã qui prius ut reuerteremur semper instabãt, mutati, uel
potius detecti apud Pingiones in consilio malignantiũ, ut ce-
derẽ officio curæ pastoralis rogauerunt. Nos autẽ pro nostro
non ipsorũ arbitrio duximus rebus nostris prouidendũ, celsi-
mũq; cum nobis placuit, non quãdo uoluerunt ipsi. Dolemus
principẽ alioquin humanum, mansuetum, & eatenus reditu-

dinis amante, hac uice nimis credulum extitisse prauorū dela-
 tionibus, quando ne uerbo quidē eius unquā cōtradimus im-
 perio detrimentū. Palatini iustis partibus nos semper benefa-
 uisse confitemur, neq; nos pœnitet, quoniā Principē illum a-
 gnouimus Christianissimū, Deo deuotū, & bonis doctisq; uiris
 semper benignū, mansuetū, & pientissimū, cuius multa in nos
 beneficia ingratitude arguerēt merito, si aliter sentiremus.
 Quid fauor iste noster Illustrissimo Principi nostro Palatino
 boni contulit, aut quid tuo nocuit Ducis? Nihil certe profuit
 illi, nihil nocuit isti. Monachus pauper & modicus Principibus
 huius mundi magnis conferre quid poterit seu auferre? Fau-
 emus tamē semp̄erq; fauebimus Palatino sacratissimo p̄ncipi q̄
 optime, tuo uero duci fauemus quantum ipse nobis fauisse con-
 uincit. Sic enim nobis per suos mādari fecit. Reuertatur ad mo-
 nasteriū suū abbas nihil metuens, quia nos neq; boni neq; mali
 quicq; illi sumus facturi. Quā pulchra Ducis Christiani promil-
 sio, in qua mentis eius in nos habitudo manifesta efficitur. Sed
 mobile tandē ualeat cum principe uulgas. Trite mihi his fabis
 non pascitur. Deum posui adiutorē meū, cui omnē causam ini-
 iuriarū cōmisi, certus q̄ nulli facit iniuriā, sed reddet unicuiq;
 iuxta opera sua. Scio enim quia per multas tribulationes oportet
 nos intrare in regnū Dei, quēadmodū & ipse Dominus no-
 ster Iesus Christus in multis nos passiōibus tribulationū præce-
 dere dignatus est, suo nos uolēs exēplo in aduersis esse cōstan-
 tes. Omnia propter amorē patriæ cœlestis patiēter sufferre de-
 bemus aduersa, ut corā angelis Dei mereamur sctōrū inuenire
 consortiū, qui contumelias nō uindicamus rimulorum. Nam

*Viro bono
 quatuor sunt
 necessaria.*

ut Hugo Folieti monachus noster in primo lib. scribit de ani-
 mæ claustrō, quatuor uiro bono sunt necessaria. Primū, ut oēs
 sibi faciat amicos. Secundū, ut si facere amicos nequierit oēs,
 inimicos.

inimicos saltē non faciat. Tertiū, ut si nec hoc euitare potuerit
 quo minus fiat inimici, discedat ab illis. Quartū, ut si quis disce
 dentē persequat, nō uindictet iniurias. Ego uero qui me uirū ex
 hibere bonū semp studui, quātū in me fuit oēs cupiebā habere
 amicos, eos maxime q̄ uirtutib⁹ & eruditione literarū uiderent
 ornatī, de quorū uidelicet familiaritate nō uituperiū, sed lau
 dis mihi p̄coniū nasceret. Et multos quidē cōmertio studiorū
 feci amicos, quorū in aduersis postea fidē & cōstantiā fui exper
 tū. Vnū duntaxat hominū genus admittere in amicitia nūq̄
 potui, qm̄ se bonis studiis semper inimicū exhibuit, & uiros eru
 ditos p̄sequi nūq̄ cessauit. Hi sunt tumidi & ignauissimi litera
 rū ofores, qui doctos uiros superbe despiciētēs, nihil amplius q̄
 pecunias, & uanos mūdi uenantē honores, quorū amicitia nūq̄
 optauī, nec si quasuissem obtinere facile potuissem, p̄pterea q̄
 omnis eorū amicitia pecuniarū & munerū largitione cōstat, nō
 Christi aut ueritatis amore. Me aut odio habuerūt, p̄pterea q̄
 me uirtutibus & sacro studio scripturarū, quorū se contēptores
 semp exhibuerūt, totū mācipauī, simulq̄ quod insaciabilē eorū
 auaritiā donis atq̄ munerib⁹ facere locupletiorē nesciui. Quis
 unq̄ doctus uel eruditus inter Cynonotos sine detractōne cō
 uersatus est? Aut quē studiosum literarū nō sunt p̄secuti? Nam
 ex ipso p̄cipe aliquādo me audiuisse memini, quāto solo usu
 librorū afficiat horrore, causam assignāte nō aliā, nisi q̄ puer
 nimia p̄ceptorū indiscreta fuerit uerberatione castigatus & uer
 beratus. Hęc dixerim non ad contumeliā Dicitis, sed ut tu ad
 memoriā reuoces quod non ignoras, quales sint q̄ semih sine
 causa inimicos exhibere uoluerūt. Ego aut secutus boni uiri cō
 siliū recessi ab eis, malēs pacē habere ī terra aliena, q̄ cōtinuā in
 propria perturbationē. Putabāt fossitā amuli nōstri orbē ter
 rae sp̄ciosum in unius caligule angustia restrictum, ut inueni

re Tritemius extra Spanheim non posset ubi maneret, cogere-
 turque propterea illorum se submittere uotis, & ad imperium Cy-
 nonotorum seruum uiuere, qui innata semper libertate uiuere
 sub Christi famulatu solius consueuit. Certus tamen esse mihi
 uideor, quoniam si rei prænouissent exitum, quæ me cedente
 modo cognoscunt, hanc temeritatem aggredi nunquã præ-
 sumpsissent. Inter monachos autem nostros duo sunt capita fa-
 ctionum, qui nobis absentes reddere infensos tentauerunt, nõ
 tam odio nostri, quàm sui forsitan amore, quippe quibus non
 modica spes sit nobis cedentibus ad abbaciam, nec tibi amice
 nomina eorum incognita sunt, nec peruersi mores abscon-
 diti. Dicunt nihilominus, iustificationem sui præferentes,
 quod nobis & antea dixerunt. Quis te pater abire uel iussit uel
 coëgit? aut quis te redire prohibuit? Cur ad monasterium tuum
 non regrederis, cum non solum nemo sit qui prohibeat, sed
 omnes potius in circuitu nobiscum amici simul & qui prius ini-
 mici uidebantur tuum uehementer cupiant reditum: Nemo
 fateor me iussit exire, nemo compulit, regressum nemo inter-
 dixit. Spontanea uoluntate contumeliam non ferens, amulo-
 rum, foris ubi eram remanere statui, donec uiderẽ exitum rei.
 Redire autem ad monasterium ingratissimorum hominum,
 stulticia mihi uideretur potius quàm pietas, ubi conuiciator in
 foribus astat quotidie, auxiliator uero nullus adest. Vnde cõ-
 printi inter duos molares metuens, satius mihi uisum est, ab-
 baciam simul segentem cum pace deserere, quàm in medio na-
 tionis præuæ continuum mentis & corporis periculum formi-
 dare. Nulla me temeritas ut cederem propria incitauit, nec si-
 ne patrum præcedentium exemplo prauos monachos dimissi,
 quorum ingratitude talem meretur pastorem, qualem ego
 me nunquam uolui exhibere. Rabanus ille Maurus abbas Ful-
 densis

Rabanus
 Maurus.

denfis in ordine sextus, uir certe doctissimus, improbitate monachorum suorum abbatiam ipsam, posteaquã annis rex fset quatuor & uiginti deseruit, & ad Lodouicũ Imperatorẽ piũ cõ fugiens declinauit, à quo transacto biennio post mortem Orga rii archiepiscopi Moguntini in locũ eius suffectus est. Regino quoq; Prumiensis cœnobii claris. simul & doctis. abbas, qui multa scripsit utilia, monachorum suorũ iniuria pulsus abbatiam deseruit, & ad Treuitorũ archiepiscopũ confugit. Benno primus abbas monasterii Gœseccensis, per fratres suos & Comitẽ fundatorem agitatus iniuriis, abbatia dimisit unã cum cœnobio, & pro Christi amore ad heremum conuolauit, qui tandem omnium consensu sacerdotum ecclesiæ Misnensis Episcopus ordinatus est, & in testimoniũ sanctitatis usq; in presentem diem crebris choruscat miraculis, de quo monachi sui quã male & improbe senserint, scriptor Chronicæ Pegauie sis non tacuit. Quid loquor de nouissimorum pene temporũ abbatibus, cum princeps monachorũ diuus pater noster Benedictus, primam ad quam fuerat ordinatus abbatiam, propter subditorum perfidiam dimiserit. Non sum melior quã patres mei sanctissimi atq; doctissimi, quos omnipotens deus iniurias uoluit pati monachorum, ut in eis sanctitatis auget meritum, uel more sapientis agricolæ, ut fructum uberiorem producerent, si in locum magis conuenientem transplantaret. Plures enim ueterũ lectione cognouimus præstantissimos patres abbatias dimisisse suas propter ingritudinem monachorum, alios quidem coactos metu tyrannorum, alios uero spontanea uoluntate. Horum ego patrum exemplo monachos cum abbatia dimisi pertinaces, quorum commissa in nos facinora præ uerecundia calamo tradere non putau. Verum sicuti in his malis non omnes monachos meos æstimare pos-

*Regino PRU
miensis.*

Benno abbas

sum innoxios, ita nec omnes dixerim esse culpabiles, quanquā
 si me uoluissent diutius habere pastore, offensum delatiōbus
 falsis ducem aliter informassent. Satis enim mihi constat, Io-
 annem Nutium, Ioannē Cusensem, Ioannē Damium, Ioannē
 de Sobernheim, & Nicolaū sculteri, in omnibus conspiratio-
 nibus fratrum contra me semper fuisse innocentes, nec in a-
 liquo me laesum ab eis confirmo. Nomine autem exprimere
 illos, qui dentes suos armauerunt in nos, parū conducit, tu enim
 qui sint & quales optime cognouisti. Inter quos duo capita fa-
 ctionum, Remitius Melantius Prior omnium ingratisimus
 hominū, & iunior ille Pingionita, cuius malicia fatuitate supe-
 rat, quosdā temeritatis suae fautores consecuti, ambo totis ad
 abbatiam conatibus anhelant. Ut ergo tandē corū magis in-
 notescat perfidia, locum damus & tempus, longa docti expe-
 rientia, quantū obstat mentis pfectui perniciosa temeritas mo-
 nachorū. Oblatā nobis abbatia monasterii sancti Iacobi apo-
 stoli maioris in suburbio ciuitatis Herbipolensis, per antistitē
 reuerendissimū Laurentium de consilio amicorum, quinde-
 cima die mensis Octobris anno praesenti suscepimus, & priorē
 Spanhemensem, cui praesumus annis 23. mensibus duobus &
 diebus uiginti, propter monachorum ingratitude, & du-
 cis tui persecutionem spontanea dimisimus uoluntate. Valeat
 nunc aemuli mei, humilē innocentemq; persecuti, ualeat dux
 cum inuidis Cynonotis, ualeat prior Melantius iniquitatis a-
 mator cum oībus conspiratoribus suis. Tantū in me, Deo per-
 mittente, inuidia potuit aemulorū, ut benefactorum meorum
 facere non cessauit. Verum siue uiuimus siue morimur Domi-
 nis sumus: Deum posui adiutorem meum, in quo spem omnē
 locui meā, qui transtulit me de medio nationis prauae, & con-
 stituit

fruit in loco pacis & quietis, ipsi laus in sæcula sæculogæ amē.
 Utinam qui tantopere optauere meam cōtritionē, dei nunc
 zelo eū puritate arment, talē desolato monasterio prouifuri pa
 storē, qui paupertati eius cōsulere utiliter & uelit & possit. Cō
 patior enim pauperi cœnobio, & pro innoxiiis fratribus cōpas
 sionis uiscera porto, quanquā parū rationis mei habuisse uide
 antur. Habes omnem translationis meæ historiā, qui nihil eo
 rum quæ Cynonoti tui in me præsumserunt. Vindictā non
 quæsiui contumeliarum, nec quæro in æternū, sciens omniū
 dixisse iudicem: mihi uindictam, & ego retribuam. Omnia em̄
 patienter sustinui & elongaui me fugiens à facie persequentis:
 quanquam si uoluissē aliter, neq; suffragia defuissent, neq; ui
 res propulsandi iniurias. Vale, & Deum pro me orare nō ces
 ses, pauperiq; monasterio Spanhemensi deuotus in necessita
 te adesto patronus, ut esse hastenus consueuisti. Iterum uale,
 ex Herbipoli ultima die mensis Octobris, Anno Christi 1506.

IOAN. TRITE. AB. S. IACOBI HER
 bipolensis, Ioanni Damio Curtesio præposito
 sanctimonialiū in Nouocastro. S.

CUm te nō lateant causæ amantissime frater, animū
 nostrum ad resignationē Spanhemensis Abbatix
 mouentes, paucis duximus utendū, hoc solū in pri
 mis significantes, nos quintadecima die mēsis huius Octobris,
 possessionem abbatix S. Iacobi canonica electione adeptos
 realē, in qua maiore nos cum pace uicturos speramus, quā in
 Spanheim uiximus unquam. Vnde literas dedimus ad Con
 uentum in Spanheim, quibus & eorum ingratitude redar
 guimus, & resignasse, ppter ea Spanhemensem abbatia denun
 ciamus. Tuū erit perferre illas, & operā dare, quatenus utilēm
 inueniant abbatem, non uiciis eorū consentientem. Quoçir
 canobis uideretur consultū, q̄ tua charitas hæc denunciatura

speciosi montis tetro abbati, à quo & eorum dependent con-
silia cuncta, & quasi ab Apolline omnia responsa, Mogunciam
primo descenderet, si forte pro uisitoribus fuerit mittendū,
ne iniquitas p̄ualeat impiorū. Quocirca in uisceribus Iesu Chri-
sti te hortamur, quantum in te est p̄uidere uidelicet nō omittas,
quatenus pauperi cœnobio persona cōueniens & utilis p̄fici-
tur, sicuti ipsa necessitas uidetur exigere. Scis enim quemad-
modum illi duo, Prior Melantius, & Pingionita mendax, am-
bo fatuelli & stulti, maxime anhelant ad abbatiam, quorum
& uitam nosti & mores: nostro iudicio uterq; non solum inuti-
lis monasterio, sed nocuius quoq; non mediocriter futurus.
Quamuis autem nimis grauem susceperimus iniuriā à nostris
optamus nihilomin⁹ & monasterio & fratribus omne bonū,
eius amore qui in sancto Euangelio dixit. Orate pro persequen-
tibus & calumniantibus uos, benefacite his qui uos oderunt.
Indulgeat eis omnipotēs deus, qui nos iniuste & sine causa per-
secuti sunt, nescientes forsitan quid fecerint, zelum habentes
nec bonum nec secundū scientiam, sed amaritudinis & indis-
cretionis. Vale Deum iugiter orans pro nobis. Herbipoli, ul-
tima die mensis Octobris, Anno Christianorum M. D. VI.

SERENISSIMO INVICTISSIMOQUE
principi Friderico, Duci Saxoniae &c. Ioannes
Trite. Abbas monasterii sancti la-
cobi in ciuitate Herbi-
polensi S.

Reuertenti mihi nuper ex Marchia Brandenbur-
genſi, Conradus Mutianus doctor tuæ serenitatis
desyderium exposuit, quod Henricus quoq; de Bu-
naue miles quondā & orator tuus nō minore diligentia expli-
cauit.

canit. Ambo in unā retulere sententiā, q̄ tua serenitas à me consummari desyderet historiam de gestis Saxonum, quam Adā de Fulda olim inchoauit, sed morte prauētus non compleuit. Animus quidem meus & prōptus semper fuit, & uoluntarius tuis obedire mandatis, sed uariis se occupationibus in medium offerentibus, hactenus satisfacere & tuis desyderiis & meis uotis minime potui. Nunc uero tandē oportuna mutatione quietem affecutus Spanhemensem abbatiam resignaui, & eam in qua nunc pauper uiuo ex more philosophus sancti Iacobi Herbipolensem assumpsi, & meis aptam studiis, & quietudinis oportunitate magis tráquillam. Si quid ergo in me est uirium, quo tuæ celsitudini gratum possim exhibere obsequium, paratum me inuenies semper, quia præ multis dignum te laude principem omniū ore hominum cognoui, quippe qui sapientia maximarūmq; rerū scientia & in uiros doctos fauore patrem habeas neminem. Commodauerā olim memorato Henrico de Bunauue, cū apud Vuangiones crure laboraret fracto, quædam uolumina, quorum indicem his introclusi, sub fide quātotius restituenda: ille autem nihil suo more restituens, uia humanæ resolutionis ingressus est, fratrem relinquens omniū rerum suarum hæredem, apud quem & ipsa uolumina mea remansisse ferētur. Quocirca tuam serenitatem q̄ humilima precor submissione, ut hæc ipsa mea uolumina suo mihi faciat imperio restitui. Quod si tuo numine affecutus fuero, me tuis rebus totum obligaueris. Omnipotēs Deus excellētiam tuam diu conferuet incolumem, cui me humili sedulitate cōmendo: Ex præfato monasterio meo S. Iacobi Herbipolensi 6. die mensis Nouembris, Anno Christianorum 1506.

IOACHIM DEI GRATIA MARCHIO BRANDEN.
princeps elector, reuerēdo patri Ioan. Tritemio abbati S.

LNgens nostri amor & beneuolētia erga te pater eruditissime, simul & recens memoria eorū quae nobis pia eruditionis nuper exhibuisti documenta, nos uehementer impellunt, urgēt, cōmouētq; ut crebro tibi scribamus, significātes in primis praesenti nostro chirographo felicem & incolumē statum nostrum, uxoris quoq; filii, & fratris, atq; sororis. Tuae autē paternitati maxime cōdolemus propter aemulorum inuidiam aduersa tibi suscitantium, sicuti ex tuis literis ultimis intelleximus, & nuncii nostri accepimus relatione. Confidimus tamē q; & sapientiae tuae consilio, & diuino pater auxilio cuncta humanae prauitatis machinamenta facile superabis. Nimis amara cognouimus relatione, doctissimum quondā praceptorē tuum Libanium sarcinam deposuisse carnis, & spiritum reddidisse altissimo qui creauit illum, de cuius morte (si tamē mortuus est, adhuc enim speramus uiuentē) nō minus dolemus, q̄ si quispiā ex amicis nostris decessisset charissimis. Praeclarā eruditionē eius, inaeſtimabilem scientiā omniū fermē scripturarū, & singularē ingenii subtilitatē in eo semper dileximus & mirati sumus. Rogamus autē paternitatem tuā, quatenus si mortuum inueneris, omnē pro libris ab eo relictis diligentiam impendas, ne in manus deueniant exterorum, illi maxime quos utiles nobis intellexeris. Libētē enim soluemus quicquid decreueris soluēdum. Caeterum amantissime praceptor te iterum atq; iterum q̄ instantissime obsecramus, ut redire ad nos circa festū paschatis, aut pēte costes non pigriteris. Est enim nobis quod nosti tua opera in multis necessaria, qua sine detrimento rerum nostrarum diu carere non ualemus. Tuum super his consiliū nobis per hunc nuncium nostrum, quē propterea misimus ad te, rescribito. Quod si petitionibus nostris consenseris (uti plenā de te confidentiam gerimus)

significa

significa tēpus, & eundem tabellarium ad diem destinatū cum sumptibus pro uia necessariis remitemus ad te, nec irremuneratus recedes à nobis. Nec te lateat amator unice nouum præceptorē quem persuadēte admisi per omnia bene agere, estq; mihi spes non parua de maiore cum tēpore profectu. Signauimus autem in schedula his introclusa quædam uolumina, quorum copiam non habemus, rogantes ut quàm primum poteris eorum nos lectione reficias. Scire etiā te uolumus, q̄ soror nostra domina Ursula contractum cum Duce Magnopolitano matrimonium in hoc carnis priuio solemnī celebratione nuptiarum hic in Ursulo consummabit. Iterum te rogamus ut in præmissis omnibus te nobis talem exhibeas, qualē in te cōfidentiā habemus, & semper habebis nos tibi gratificaturos in omnibus. Vale nostri memor & amās, & maneat inter nos amicitia dudum contracta inuiolabilis. Iterum uale semperq; ualetō. Ex oppido nostro Tangermunda circa Albim. Anno dominicæ natiuitatis millesimo quingentesimo sexto, die uero sancti Burchardi. Et manu nostra propria.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI ET DOMINO D. Ioachim Brandenburgensium Marchioni, &c. Ioannes Tritemius abbas sancti Iacobi in suburbio ciuitatis Herbipolensis, quondam uero Spanhemensis, felicitatem.

Necolumitati tuæ tuorumq; Serenissime pietissimēque princeps, iure uehementer cōgaudeo, & plus quàm uel præsens dicere, uel scribere absens possim, prosperis rerum tuarū successibus lætatus sum. Cōpassioni uero excellentiæ tuæ super incōmodis meis gratias ago habeōq; imortales,

EPISTOLAE FAMILIARES.

212

sed & referam si qua oportunitate potero unq̄. Spero autē q̄ inuidiam æmulum consilio tandem sapientis euaserim auxiliante Deo. Notū itaq̄ tuæ serenitati facimus inuictissime princeps, q̄ recedens à tua celsitudine ad Spanheim non fui reuersus, quoniā & si dux Cynonorū meū uideretur optare reditū ad monasterium, tamen quædam sese interposuerunt ex parte infidelium monachorū meorū machinamenta, quibus in tantam fui prouocatus acediam, q̄ firma penes me conclusione statui, ad Spanheim deinceps minime reuertendū. Mansi ergo non sine consilio foris apud Serenissimum principem meum Philippum Comitem Palatinum, Bauariæ ducem, ac principem electorem Budoris mensibus quatuor, quousq̄ tandem reuerendissimus præful Herbipolensis ad Abbatiam sancti Iacobi, quondam Scotorum in suburbio, uocari me fecit, elegit ac confirmauit, ad cuius possessionem intraui quintadecima die mensis octobris anni præsentis. Locus quidem paruus, pauper & modicus est, sed proposito & studiis meis multum conueniens, ubi & mihi & literis ad placitum potero semper esse intentus. Abbatiam itaq̄ Spanhemensem inutilibus plenam occupatiōibus uua cum ingratisimis monachis amore pacis & quietis dimisi, posteaquam illi præfueram in annum quartū atq̄ uicesimū. Quod quidem factum non solum me non pœnituit, sed usq̄ adeo delectat, ut neq̄ etiā cum omnimoda pace illic me uellem remāsisse. Mortem Libanii præceptoris mei dulcissimi grauitè ferrem, certo si scirè esse defunctū. Spero enim per Dei misericordiam eum adhuc esse uiuentē, & sicuti mihi priore anno pollicirus fuit, ad me in breui esse uenturū. Misi ad eum mense Augusto literas & tuæ Serenitatis & meas, quas an receperit adhuc sum incertus. Operam pro uiribus dabo, ut scia ueritatē, & si quidē mortuus est, quod Deus omnipotens auer-

rat, curabo ne penitus à nobis uideatur ablatas. Reliquit em̄
preciosa ualde opuscula suo ingenio luculento cōposita, quo
rum ad nos quanto poterimus plura cōtrahere, tanto minus
à nobis uidebitur decessisse. Ego autem ab eo die quo Marchi
am tuam à celsitudine tua exiui, usq; in præsentem, nihil scri
bere potui, propterea q̄ neq; locum potui habere quietū, nec
tempus oportunum. De laudibus uerosancti Ioseph nutricii
Domini saluatoris quàm primum inchoabo tractatum, & re
liqua per ordinem in scheda signata manu celsitudinis tuæ,
quanto citius potero iuxta ingenii uires ædere curabo. Interea
tua serenitas moram hanc patienter sufferat precor, quoniã
miserante domino Iesu, & uitam prolongante meam, omnia
cum tempore à me recipies consummata quæ flagitas. Ad il
lud uero, q̄ tua celsitudo meum ad se in Marchiam denuo pe
tit regressum ad festum dominicæ resurrectionis uel penteco
stes, nihil certi rescribere possum, propterea q̄ resignata prio
re abbatia & ista suscepta, iam me alterius dominio principis
subieci. Ego enim quantum in me est facile potero persuaderi,
sumq; & promptus & uoluntarius iustis desyderiis maiesta
tis tuæ in omnibus pro uiribus obedire, sed duo sunt hac uice
quæ mei promptitudinem animi uidentur impedire. Primū,
q̄ in hac nouella abbatia tam cito tamq; remote abire, ac fo
ris diu remanere sine principis mei reuerendissimi cōsensu nul
latenus possum: & consensus quem prior dedit Palatinus ni
hil hodie suffragetur, quoniam mutato principe necesse est &
priuilegium mutari. Aliud quod obstare uidetur quamuis non
magnifacio, me tamen aliquantulum contristauit, q̄ ex ordi
ne meo patres quidam in me scandalizantur, q̄ curias sequar
principum, nescio quæ friuola & cōficta garrientes, quasi pro
rebus quibusdam prophanis docendis, & non pro Christianæ

EPISTOLAE FAMILIARES. 214

religionis honore diuinarumq; scripturarum tradenda intel-
 ligentia ad tuam celsitudinem fuerim antea profectus. Credo
 la in uicium turba suo contra innocentiam more bacchatur,
 & qm̄ naturalium rerum non habet in cognitione principia,
 quicquid nō intelligit, malis operationibus adscribit. Nemo
 capit ignarus, esse possibile quod miratur, & uim naturæ meti-
 tur unusquisq; pro sui capacitate intellectus, ac inde ut cæcus
 omnino decipitur. Sed nihil eorū cauillationes aduertit con-
 scia mens recti, deridens potius imperitorū ignauiam, qui bo-
 num despiciunt quod ex ignauia nunquā didicerunt. Tua tñ
 serenitas domino meo reuerendissimo scribat episcopo, & si
 ut ueniam consenserit ille, satis utriq; fuerit consultum. Quan-
 quam mihi uideatur consultius, salua tuæ celsitudinis uolunta-
 te multis respectibus, q̄ meus ad Marchiam introitus usq; in
 annum millesimū quingentesimū differatur octauum, ne si tā-
 cito abiero, rursus aliquid in me lingua amulorū maledica le-
 uitatis expuat. Promissum Regis Danorum dilatum intelle-
 xi & doleo. Vereor aut̄ q̄ parum cum Suedis prosperabitur,
 & quāto magis cōterere illos tentauerit, tanto se amplius euif-
 cerabit. Deus enim excelsus dominatur super regnum homi-
 num, sicuti scriptura dicit, & cuiuscunq; uoluerit dat illud. Om-
 nipotens Deus principatum tuū in omni bonitate confirma-
 re ac facere gloriosum dignetur, præbens tibi omne desyderi-
 um cordis tui, quod sine dubio facturus est, si corde perfecto in
 mandatis eius cum sancto Dauid innocenter ambulaueris ut
 cœpisti. Quod nuncius tuæ serenitatis tardius reuertitur, cau-
 sa est, quia opinione deceptus in Spanheim me requisuit. Al-
 tissimus maiestatem tuam conferuet incolumen, cui me hu-
 milime recomendo. Ex monasterio meo præscripto Herbi-
 poli 25. die mensis Nouembris, Anno Christi, M. D. VI.
 Dominæ

DOMINAE HELIZABETHAE DE

Longouico, honestissimæ dulcissimæq; matri, Io-
annes Tritemius filius, abbas S. Iacobi Her-
bipolensis, quondam uero Spanhem-
sis, cum omni honore & reue-
rentia, filialem in cunctis affe-
ctum cum debita exhi-
bitioe paratum.

SCio mater, nec enim dubitare possum, rebus no-
stris plus quam ad anni spaciū iam turbatis, te pro-
pterea non mediocriter perturbari. Nam etsi an-
nōs euasimus pueriles, tu tamen quam diu supersunt filii, ma-
trēm te non desinis exhibere fidelem. Misi ad te cum his lite-
ris magistrum Iacobum fratrem meum unicum, ut per filium
agnoscas omnia quæ filio contigerunt, & per alterius præsen-
tiam, leuius ferre absentiam alterius assuecas. Nullam te pro-
me uolo habere sollicitudinē, nec propterea credas miserū,
quia de Spanheim forte fama sparfit expulsus. Sed mihi cre-
de potius uerū scribenti, quoniam non ui, non metui, non coa-
ctus, sed spontanea uoluntate exiui, & matura deliberatione
præhabita foris manere decreui, abbatiamque resignaui, &
istam in qua modo cum pace uiuo assumpsi, propter cau-
sas multas & rationabiles ad hoc me inducentes, quarum
si aliquas scire uolueris, relatione fratris intelliges. Confido
autem in DOMINO IESU, qui nihil permittit sine cau-
sa, quod mutatio ista mihi ad utriusque hominis salutem
proficiendi materiam dederit, quoniam à multis occupatio-
nibus inutilibus liberatus sum, & bonā pacē cū tranquillitate
affecutus. Quam enī ingratis seruierim hominibus hactenus in
Spanheim, me nemo melius nouit. Propter quod nō cōtristor,

sed gaudeo potius datam mihi recedendi occasionem ab eis, quos deserere ante hac sapius cogitavi. Sed unū est quod mentem, ut opinor, tuam cruciare aliquantulum posse uideatur, quoniam deinceps uel rarius, uel nunquā uisura me sis in hac carne uiuentem, propter maiorem distantia locorum in quibus uersamur abinuicem. Memento matrem te esse hominis necessario mortalis, à quo uelis nolis aliquādo separanda sis, etiamsi multis tecum uixerit annis, uter uestrum prior mortuus fuerit. Quid enim in se continere poterit consolationis humanae uisio breuissima carnis, quæ maiore cum amaritudine tandem necessario per mortem extinguitur, quàm prius dulcedine unquam possessa uideatur? Referamus ergo hæc uanitatis desideria nostra ad illam uisionē aeternæ beatitudinis, in qua perseverans & sine fine suauitas, quæ cum semel nobis illuxerit, nunquam in sempiternum extinguetur. Ad illam festinemus, ò mater, ad cuius participationē sumus creati, quæ tunc sine dubio poterimus adsequi, cum die ac nocte in mandatis domini meditantes, ipsum dominum & deum nostrum Iesum Christum, pura mente, integro corde, & ardente in nobis aeternitatis desiderio semper amauerimus. Ad quid nobis carnali uisioni opus est, qui spirituale debemus inquirere? Ego me Deo seruiturum deuoui, non licet mihi parentū deinceps solatio delectari. Omnia pro Christi amore contempsi, & cœpi iam esse ut Melchisedeck, sine patre, sine matre, & sine gentologia: solum Deum patrem agnosco, & matrem non habeo nisi Ecclesiam. Nec meus iam sum amplius, nec tuus sum filius, quoniam Deo solenniter oblatus, eiusq; ministerio perpetuo inscriptus, & ideo tua mihi sollicitudine non est opus. Quod tuum est cura, omnipotens deus quod sum est sine dubio curabit, sibiq; spontanea uoluntate oblatum non despiciet.

spiciet. Gratias tibi ago, quia tuus cum essem, pia me sollicitudine nutriiisti: at nunc postea quàm Dei me seruiicio obtuli, ipse me enutriet qui creauit, nec tua indiget cura, nec quod suū est tibi amplius cōmendabit. Sis ergo mente tranquilla, & nullam pro me geras sollicitudinē, quoniā ita rebus meis prouidit altissimus, ut hic in Herbipoli multo sim & melius, & libentius q̄ in Spanheim fuerim unquā. Deus enim qui omnia bene ordinauit, eam mihi gratiam misericorditer cōtulit, ut multorū fauore principū si uoluissē mihi satis extitisset prouisum, ita ut parentū non sit opus implorare suffragia. Deum posui adiutorē meum, & propterea mūdus mihi patria est omnis, in quocunq̄ta pertransibo aduersa. Ita nobis uiuēdum est mater, ut æterna dei uisione post mortē perfruamur in cœlis. Vale & deū ora pro me: nec aliter memorē te mei esse uolo, quoniā & ego nullam tui memoriā nisi in orationibus meis habere cōsueui. Iterum uale: Ex monasterio meo Herbipoli, octaua die mensis Nouembris, anno Christianorum 1506.

IOANNES TRIT. ABBAS SANCTI

Iacobi Herbipolensis, Rogerio Sycambro Dumetensi canonico, salutem & synceram in Domino charitatem.

Quod paci & trāquillitati nostræ congratularis, benefacis, & quod uerū decet amicum, nec tuis erga nos uotis & studiis sumus ingrati, sicuti nec esse debem⁹. Magna est enim dudum cōtracta inter nos amicitia & magna potest, quia non cœpit ex uanitate tēporalium rerū, caducisq̄ mundi cōsolationibus exordiū, sed tota constat ex Christi amore fortis & sacrarum studio scripturarū. Et hæc nostræ summa philosophiæ, qui & Christiani sumus, & Deo mancipati claustrales, DOMINVM IESVM, qui cum Patre &

ff

EPISTOLAE FAMILIARES. 218

sancto spiritu Deus est unus in trinitate personarum, puro semper affectu diligere, contemptisq; uanitatibus mundi omnibus mentem in diuinis scripturis cum sobrietate iugiter occupare. Hæc enim uera claustralium amicitia est, quam diuinus inter fratres connectit amor, principiumq; Deum habens & finem, & spreto uanitatis consortio, solitaria cum socio uoti uisã mandatorũ Dei sine offensione perambulat. Dicit enim propheta Hieremias: Bonum est uiro cum portauerit iugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius, quia leuabit se super se. Nertius enim amicitia claustralium, est pro Christi amore solitudinem diligere, & confabulationes hominum carnaliter sapientiam omni tempore declinare. Sola est amicitia claustralium firma, quam parilitas uotorum in amore cœlestis sapientia sine respectu terrenæ utilitatis copulauit. Non est hic opus muneribus caducis, non auro, non argento, quia ad ueram amicitiam hoc solum requiritur, ut Deus ab utroq; pure diligatur. Amor uero ex cognitione oritur, cognitio autem ex continuo scripturarum studio generatur, & studium optata solitudine pascitur; sicut Prosper sanctus episcopus dixit:

Treno. 3.

- » Scrutari legem possunt utcunque quieti,
- » Si mundi à strepitu libera corda uacent. Iterumq; ait:
- » Tranquillam & uacuam curis sapientia mentem
- » Imbuit, & placidi pectoris hospes erit.

Corpore quidem solitarius es, in nemore cum paucis fratribus eiusdem propositi sub iugi silentio habitas, sacro ferues studio scripturarum, si cordis intima non penetrauerint inuisibiles mudi strepitus, ad cognitionem summi boni quod est Deus, iam facilem paraisti uiam. Mens quoq; restringenda est, ne turbationibus agitetur forinsecus concitati furoris, neue passionibus tangatur animalibus, sed placida sit atq; tranquilla, ad diuinum

diuinum semper pauida sermonem, quia scriptum est. Beatus homo qui semper est pavidus, qui autem mentis est dura, corruet in malum. Et Dominus per Esaiam prophetam dicit: Ad quem respiciam nisi ad pauperulum, contritum corde, & trementem sermones meos? Nam quia studio ferues scientiæ salutaris, ut ueram sapientiam quæ desursum est intelligas, mentem ab omni terrenarum uoluptatum inquinamento in primis purifica, ac deinde studio scripturarum utiliter exercitabis intellectum. Quanto enim fueris purior affectu, tanto proficies amplius intellectu: & quanto magis cognitione profeceris, tanto Deum feruentius amabis. Et quanto ardentius Dominum Deum tuum amaueris, tanto ueræ sapientiæ plus appropinquabis. Quid enim aliud est post resolutionem corporis nostri mentis illa fœlicitatis æternæ fruitio, quam indeficiens quoddam spiritus tripudium, quod cognitione simul & amore incommutabilis boni constans gratia Dei cooperante in hac mortali uita per sancta studia ex nostra uoluntate libera sumpsit exordium. Non te Rogeri magnifacio Poëtam, nec Rethorem miror, neque mundialis sapientiæ amorem collaudo, sed quod sacræ sis amator Theosophiæ, puraque DEVM mente colas, & sæculi habearis contemptor, hoc est quod ueneror & laudo in te, simul & amo uehementer, quo solo in amicitiam te admisi, & in corde meo uerum inscripti amicum, sine quo nulla est inter claustrales amicitia firma. Ita pergamus uelim Rogeri, sola CHRISTI IESU dilectione constantes amici, ut diuinarum scripturarum lectionibus iugiter purificatis cordibus cum sobrietate dediti, per sacri continuationem studii ad incommutabilis boni cognitionem pertingamus, ipsūque fide cognitum incomprehensibile Deum, tota mentis intentione semper amemus, pro

Proverb. 28

Capite, 66

Vera amicitia unde profiscatur.

EPISTOLAE FAMILIARES. 220

cuius dilectione cuncta huius mundi continententes prospera, & nulla formidates aduersa. Dominus enim Iesus sapietia Dei Patris nostra est philosophia, & uera claustraliū amicitia glutinū, sine quo nullū debebis habere amicū. Hunc quāto per studiū sacrae scripturae, & spiritualis exercitiū cōpunctionis ampliori affectu cognoueris, tāto feruentius amabis, quoniā sicuti nemo bonū diligit incognitū, ita quisquis summum illud incommutabile bonum per fidem formatae credulitatis studio sancti feruoris agnouerit, nihil prāter ipsum solū amabit. Gratias tibi ago Sycamber, q̄ mei memor Deo Patri sacrificans oras pro nobis. Amor Christi qui te nobis fecit amicū, semper in corde tuo ardeat cum dulcedine spirituali. Vale sanus & incolumis Nestoreos in annos. Ex Herbipoli decima octaua die mensis Nouembris, Anno Christianorum 1506.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI

Domino Ioanni Tritemio abbati S. Iacobi Herbipolensi praeceptori & amico colendissimo, Rogerius Sycamber canonicus claustralis in Hegen. S.

EPISTOLAM tuam doctissime Tritemi, ad Christi amorem me cohortantē, cum ingenti reuerentia & gaudio suscepi. Vtinam crebro mihi talia mittas exhortamenta, quibus semper in Dei amore possim proficere, & melior me ipso fieri. Dulces enim mihi sunt literae tuae ac melle suauiores; nec eas toties legere possum, quin magis placeant relectae. Congaudeo autē tibi uehementer, q̄ locum à curis resū saecularium quietū, tuisq̄ studiis aptū inuenisti, sperans q̄ iam posthac multa sis lucubraturus ad utilitatē communē in ocio & quiete monastica, quae prius in Spanheim propter multiplices cur-

ees curas tam monasterii priuatas, quàm ordinis tui publicas, intermittere cogebaris. Valde autem metuebā, posteaquam ad monasterium tuum Spanhemense redire noluisti, ne ad curias te Principum cōferres, cum sint multi, ut audiui, qui te habere secum exoptent. Monachis autem tuis in Spanheim quis uir bonus non irascatur, exprobrat ac maledicat rectissime qui ex inuidia & malignitate sua te uirum omnium mitissimum, optimum atq; doctissimum, Regibus & principibus charum, & cunctis uiris bonis eruditisq; reuerendum, qualem trecentis ab annis ordo sancti Benedicti habuit neminem, tam iniuriose confundere, & ad indignationem prouocare nō timuerunt. Ego non cæcus explorator claustralium, cum ante decennium consensu & uoluntate superiorum meorum, ad instantiam paternitatis tuæ sex mensium spacio, ut scis, tecū uersarem in Spanheim tuo monasterio, tibiq; postulanti duo uolumina rescriberem mearum lucubrationum manu mea propria, mores & inclinationes monachorum tuorum bene cum diligentia notauī, eosq; ferme omnes (præter Henricum de Colonia, & Ioannem Damium, quorum nunc alter mortuus est, alter in Noouocastro monialium præpositus) osiores & contemptores omnium bonarum artium repperi, & tuorum detractores utilium studiorum. Mirabar ego in uictu & amictu parsimoniā tuam: & iugem regularis disciplinæ obseruantiam cum studio scripturarum continuo, mihi in exemplū spiritualis ædificationis assumpsi, nec obliuiscar quo adnixero, sed tuus esse pro uiribus imitator curabo. Audiui etiam à multis, q̄ æmulus ille tuus Dux Ioannes non diligat uiros doctos, nec aliquem in sua curia habeat studiosis & eruditis bene fauentem. Quod ex eo uerum credo, quoniam cum me tecum in Spanheim eodema

tempore existente, pro qua nescio causa summo pontifici Romano, ac cœtui Cardinalium necessario esset scripturus, neminem in uniuerso ducatu suo tantæ eruditionis inuenire potuit, qui latine scriberet potuisset. Postremo, si recte memini, ad te mittere cancellarium suum & rogare, ut Papæ & Cardinalibus latine scriberes, compulsus est. Vnde uehementer gaudeo & lator, quòd locum tuis aptum studiis inuenisti, ubi sint plures qui tuis lucubrationibus & eruditione lucidissima delectentur. Certe non est mihi dubium de monachis tuis in Spanheim, qui te nunquam fuerunt digni, quoniam Deo iusto uindicante iudice, ultionem temeritatis suæ in breui temporis mora recipient. Vnum est quod me tristitia afficit in hac tua mutatione, quoniam propter maiorem locorum distantiam literas tam crebro recipere tuas deinceps nequeo. *Veldicus* noster in Dyrnstein amantissimus tui, multum gauisus est auditio, quòd te in pace monastica confirmasti: timebat enim, sicut & ego, quòd principum curiis hærens quietem uitæ claustralium subterfugeret. Petit autem maxime, ut aliquid operum eius castigatum prius abs te per impressores facias prodire in lucem pro communi utilitate legentium. Spero etiam quòd aliquando & meorum opusculorum uel unum saltem facies imprimi per chalcographos qui plures in uicina tibi sunt Nuremberga. Si uotis meis benigno fauore uolueris occurrere, curabo in breui, ut duo uel tria operum meorum mittem ad te. Scripsi nuper quoddam prognosticon, iocis & facetiis plenum, quod multis placet, sed quoniam tua censoria ueritas iocos aspernatur uniuersos, non integrum iudicauit eam mittere ad te, qui maturitate uitæ atque uerborum nimium esse nugis formidabilis soles. Scripsi etiam ad Iodocum Ru-

beacen-

beacensem theologum tui amantissimum in ecclesia Neeme
 tensi, integerrimum uerbi diuini præconem, opusculum unū
 carminum familiarium, quod imprimendum ambo roga-
 mus. Quatuor lucubrationum mearum ut nosti uolumina
 scripsi, in quorum quolibet quatuor & triginta continentur
 opuscula, quæ si dare imprimenda chalcographis iubes, om-
 nia mittam ad te, cum mihi certum destinaueris nuncium qui
 perfe rat. Ioannes noster Canter, medicus Frisus, communis
 amicus, carnis debitum soluit, cuius memor esto ad Deum.
 Vale & ora pro me. Ex Hegen prima diemensis Decembris
 Anno Christianorum M. D. VI.

Iodocus Rā
 beacensis.

IOANNES TRITEMIVS ABBAS S.

Iacobi Herbipolensis quondam uero Spanhe-
 mensis, Rogerio Sycambro amico
 suo constantissimo Salutem.

E mihi congaudere, si gaudeam ipse, non dubito.
 Sin autem ipse non gaudeo, nec tu quidem non
 gaudenti mihi recte congaudebis. Gaudeo uero
 quod in uiam amulorum superaui, & consortium ingratissi-
 morum monachorum meorum tandem, auxiliante Domino
IESU CHRISTO, euasi, quorum contrarios meo pro-
 posito mores annis uiginti tribus non sine amaritudine porta-
 re coactus fui. Euasi miseros, ingratos, stultissimosq; homines,
 & ueni ad locum satis, ut spero, quietum, in quo & saluti pro-
 pria operam dare possum, & studia sancta continuare scriptu-
 rarū. Doleo autē q; bonos & innocentes ppter maliciā perfido-
 rū deferere oportuit: quanq̄ & ipsi cū tēpore satis tute alibi sibi
 ualeant prouidere, si prauorū cōsortio grauant. Metuebas ne
 cuius me principum ingererē, propterea quod multi essent,

qui meo delectarentur obsequio. Non hoc solus timuisti. Ego autem in omnibus aduersitatibus meis hoc, miserante Deo, in corde meo statui, uiam Domini nequaquam deserre, sed religionis sacræ propositum usq; ad mortem inuolubiler obseruare. Vnde, quod tibi in auré citra iactantiam sit dictum, quanto in me amplius æmuli sæuiebant, tanto magis Dei gratiam sensi adesse præsentem, qua factum est, ut cū auxilio multorum nobilium & principum iniurias mihi factas satis digne uindicare potuissem, omnem penitus neglexerim ultionem. Iniuste, n. contra me linguas suas cōsuetudine mentendi deprauatas mouerunt, talia confingentes, quæ à nobis cogitata nunquam fuerunt. Re autem uera, totius persecutionis in nos causa principalis fuit, quòd serenissimo Principi Palatino bene fauentes, singulari ab eo clemétia fouebamur. Satis enim manifeste pluribus cōstat, Ducem Cynonorum cum suis, rebus non fauere Palatinis, quod eo tempore luce clarius patuit, quo in bello transacto prouincialis Hassonum Comes præda & incendio Nagaium deuastrauit. In odium ergo Palatini me persecuti sunt non solum Cynonori, sed etiam quidam ex nostris, sicuti abbates, montis sancti Iacobi Moguntinus, & montis sancti Ioannis Rinaugiensis, qui unà cum monachis suis à multis retro semper annis mansuetissimum principem laceessere maledictis, cum nihil eis nocuerit, non cessarunt. Mihi quoque & nomen inter studiosos, & famam semper inuidebant bonam, animo ferentes iniquissimo, quòd tics ab aliquo Principum fuisset honoratus. Cum anno tertio & quingentesimo supra millesimum principes Imperii electores apud Francfordiam in mense Octobri cōuenissent pro certis regni negociis, contigit & me uocatum adesse in curia Serenissimi

Conuentus
principū ha-
bitus Anno
Domini 1593.

Serenissimi principis Ioachim Brandenburgensium Marchionis. Aderat Raimundus Cardinalis sanctae Mariae nouae, presbyter apostolicae sedis de lateretis Legatus, & Hermannus Coloniensis, Bertholdus Moguntinensis, & Iacobus Treuerensis Archiepiscopi. Commensalis erat ipsius Marchionis Ioachim continuus, à Cardinale quater, & bis ab archiepiscopo Coloniensi uocatus ad mensam, argenteisque uasis in recessu meo pulcherrimis donatus per eos, & in multa familiaritate habitus. Audientes haec praefati abbates & monachi, discabant cordibus suis praenuidia, & cum nihil aliud potuissent, maledixit me persequi coeperunt, fulminantes, quae minime decebant claustrales. Omnipotens indulgeat eis, quoniam eorum inuidia totius mali quod passus sum occasionem dedit. Nisi enim temerariis fauisent ausibus, nunquam fratres mei contra me in apertum cornua sumpsissent. Sed uadant haec in obliuionem sempiternam, & reddat nobis in futura retributione iustorum patientiae fructum, qui uirtute tolerantiae dedit. Si quid habet Veldicus noster operum suorum quod imprimi uelit, emunctatum mittat ad nos, & opera dabimus ut quototies imprimatur. De tuis quoque opusculis mitte quicquid uolueris imprimendum, & diligentiam nostram conperies. Multa Rogeri paucis annis scripsisti opuscula die noctisque, nihilominus onera comportans canonicae religionis, de quo plures sane mirantur. Laudo & commendo tuorum sedulitate studiorum, colaudare amplius si omisis secularibus ad spiritualia te conferres. Centum ferme iam & quadraginta lucubrasti opuscula, inter quae sunt paucissima (nescio tamen si sint aliqua) quorum lectio, uel aedificet ad fidem, uel mentem promoueat in spiritualis exercitii deuotionem. Oro te mi Rogeri transferri scribendi propositum, & quae haecenus multa scripsisti filiis mundi, deinceps iam aliquid ad cultoribus Dei. Non semper decent puerorum carmina uirum,

studia ætati comparanda sunt, & iuxta factum sancti Christophili, uirum euacuare oportet ea quæ uidentur paruulorum. Ingenio uales simul & facilitate scribendi, non satis est nisi talia scribas, quæ uel ad cognitionem, uel ad amorem summi boni, quod Deus est proficiant lectoribus, tibiq; mercedem parent in futuro. Vale Deum orans pro nobis. Ex Herbipoli 18. die mensis Decembris. Anno Christianorum 1506.

IOANNES TRIT. ABBAS SANCTI
Iacobi Herbipolensis, Ioanni Damio Curtenso confes-
sori sancti monialium in Nouocastro prope
Heidelbergam Salutem.

X literis tuis frater charissime iam factus sum certior, & forma electionis quæ fuerit, & quis in locum mei abbas Spanhemensis cœnobii sit electus. Nonne dudum prædixi Melantium priorem anhelare ad abbatiam, & propterea studiose omnes excogitasse modos & uias, quibus inducerer, aut saltem prouocarer ego ad resignationem. Quod ambiciose concupiuit adeptus est, uiderit ipse quibus mediis, quoniam iustus est Dominus Deus, qui humilibus dat gratiam, & superbis tumidisq; resistere consueuit. Imputandum est uisitatoribus stultis & inexpertis, qui negotium electionis arduum male ordinarunt. Et ut agnoscas quæ mihi perperam gesta in electione huiusmodi uideantur, ex tuis quæ notauimus literis per ordinem replicabimus. Et primo quidem posteris malum uisitatores reliquere uestigium, quo sæculares pro consilio in tempore electionis ad monasterium uocauerunt cum tanto apparatus in malum exemplum, quod nec antea est factum, nec ut fieret iam fuit necessarium, nisi forsitan in consilio trium fabricum schismatis metuissent ebullitionem. Deinde cum scire ma-
nifeste

nifeste potuissent, nullum ea uice inter fratres in electione tunc presentes, ad curam pastoralis sollicitudinis extitisse idoneum, quare diem electionis non prorogarunt, donec adesse compellerentur absentes? Aut si omnino complacere Principi Cynonorum uolebant, ut quantotius instituerent abbatem, quare non elegerunt quempiam undecunque idoneum? Quinque in electione monachi conuentuales duntaxat affuerunt, cæteris, & te quidem similiter ex indignatione factorum absentibus, factaque inter se conspiratione iurauerunt, nullum se recepturos in abbatem, nisi in eorum numero quinario contentum. Hac per uisitatores conspiratione admissa, dubium esse non potuit, præter Melantium neminem futurum abbatem. Qualis est ista monachorum electio, in qua spiritui sancto uia præcluditur, & omnium uota eligentium contra normam æquitatis malitiose restringuntur? Tali modo in abbatem electus est prior, qui nihil unquam libentius quàm nostram cessionem audiuit, dolo & fraudulentia plenus, quem contra intentionem sanctissimi patris nostri Benedicti non dubitamus ordinatū. Viciis enim suis consentientem elegerunt abbatem, desidem, pigrum, accidiosum, & nullum pro regulari disciplina zelum habentem, nisi iam deinceps forsitan Dei miseratione ad meliora confurgat, quod ut fiat, continuis Deum precibus orare non desistemus. Nam ut uerum fateamur, non odimus hominē quāuis multa mala susceperimus ab eo, sed eius uicia merito satis detestamur, quæ nisi emédauerit, pastor inutilis erit. Hominē nosti, propter ea nō est opus ut multa de illo scribamus. Quare nobis diē electionis nō significauerunt in tēpore, ut pro directione & cōsilio fuissetis etiā presentes. Si quis homo scire mores hominū potest, nullus monachorū Spāhemē nobis fuit ignotus. Sciēs autē

prior Melantius quanta in nos cōmiserit mala, praesentia nostram horruit, metuens abbatiā se non posse cōsequi, si nostrum fuisset consilio electio celebrata. Ergo uisitoribus assignetur si quod malum hanc electionē fuerit subsecutum, qui nos ad uocare cum debuissent neglexerunt. Recessisse illos cū indignatione scribis peracta iam electione à monasterio, propterea quod fratrum cōspiratione praueenti, conuenientē loco instituere abbatē nequiuērunt. Non miramur quod fratrum sunt fraude ac machinatione praueenti, cum ambo satis earū actionum, quas praesumpserant penitus sint inexperti. Alter enim Selgenstatis abbas domi consistere assuetus, nunquā in causis ordinis publicis fuit cōuersatus. Alter uero montis episcopi abbas quid est nisi uter sine intellectu, comessationibus & poculis inflatus, qui stulta & imperita blatteratione quicquid aggreditur cōfundere & inuertere cōsueuit. Sed ea quae facta sunt retractare non ualentes, silentio transeamus. Potens enim est Dominus Deus per misericordiā subleuare iacentē, ut electus ipse, de quo iam nullus uidetur esse contentus, gratia in eo proficiente diuina, melior fiat multo quā aliquis poterat aestimare. Nec nostra decrit cohortatio, sed quā primū nobis certi fuerit copia nuntii, ipsum literis nostris pro Christi amore prouocare ad meliora curabimus. Vale. Ex Herbipoli decima quarta die mensis Ianuarii, Anno Christianorum M. D. VII.

IOACHIM DEI GRATIA MARCHIO

Brandenburgensis princeps elector Ioan. Trit.

ab. S. Iacobi Herbipolen. Salutem.

R Euerēde pater amantissimēque praceptor, gratioso tibi cōgratulamur affectu de noua quā nup accepisti abbatiā, in qua uti speramus quietem habebis maiorem quā in Spanheim te habuisse constat, Deo cunctipotenti deuote.

deuote humiliterq; supplicantes, ut paternitatē tuam in eadē
 pro sua sanctissima uoluntate, non secus quā tibi ex animo
 fauemus, sanum felicemq; diu conseruet & incolumem. Scire
 uehementer cupimus quid factum sit de præceptore tuo Liba
 nio, utrum adhuc uiuat, aut rebus excefferit humanis. Quod
 si mortuus, paternitatem tuam attente rogamus, ut pro libro
 rum eius acquisitione nondormiat. Scis enī quā nobis sint
 utiles & necessarii. In ultimis tuis ad nos literis promissisti, te
 quanto possēs citius perfecturum ea quæ postulauimus a den
 da per te, rogamus ut more tuo diligentiam adhibeas, moxq;
 ut consignata perfeceris, conducto fideli nuncio pro nostro sa
 lario nobis mittere quantotius non pigriteris. Mittimus tibi
 o decus nostrum tonnam unam falsatorum luciorum, & duas
 allecium, quæ ut grato suscipias animo, non pro munere sed
 pro nostri memoria rogamus. Sturionis autē & efocis copiam
 hac uice habere nequiuimus, aliās etiam tibi libentissime ea
 misissemus. Quicquid enim boni paternitati tuæ impendere
 poterimus, singulari fauore parati sumus: quod ut faciamus,
 tua fidelitas, diligentia, & munificentia nobis exhibita copio
 se promerentur. Nam merito ingratitude argueremur ui
 tio, si tuorum erga nos benefactorum obliuisci uideremur. Fer
 uentissimo autē desiderio tuum ad nos reditum circa festum
 Pentecostes, aut si fieri possēt citius exoptamus, quod ut sine
 tuo fiat incommodo diligenter curabimus. Habemus enim
 multa cum tua paternitate conferenda, quæ literis commen
 dare non possumus. Ut autem pro hoc ipso negotio conueni
 entem ad dominum tuum Episcopum nostrumq; amicū ha
 beas accessum, cum sine illius cōsensu uenire nequeas, tibi no
 stras ad illum literas mittimus, in quibus ut nobis pro tuo ad
 nos reditu cōsentiat diligentius oramus, nullatenus dubitan

tes, quin tua paternitas pro impetratione huius negotii diligentissime nobis apud eundem amicum nostrum cooperabitur. Quicquid impetraueris tandem nobis per nuncium expensis nostris conducendum rescribere uelis, & habebis nobis tibi ad uotum gratificatos in omnibus. Valere tuam paternitatem quam felicissime optamus. Ex Ursulo nostro in die sancti Anthonii abbatis manu nostra propria. Anno dominicæ incarnationis millesimo quingentesimo septimo.

Ad has literas in diebus paschalibus primum respondi, quoniam non per certum nuncium, sed per casualem uectorem, qui pisces nobis ab ipso principe donatos adduxit sexta die mensis Martii, quæ fuit sabbathum post Reminiscere in qua dragesima mihi præsentatæ sunt.

IOAN. TRITE. AB. S. IACOBI HER-
bipolensis, opt. fratri Nicolao Basellio monacho Huz-
augiensi, suo quondam auditori atq; discipulo S.

AEgritudini tuæ compatior, & dei summi clementiâ oro, ut pristinæ te quantotius restituat sanitati. Et mihi quidem sicuti scribis uastitas & solitudo, iuxta uaticinium Esaiæ prophetae occurrerunt non sine cõtritione magna, quoniam bello multorum sæuente in Principem meum Serenissimum Palatinum, omnes pene cortes monasterii tunc mei Spanhemensis, aut incêdio aut uastatione hostili perierunt. Bello tandem imperio Regis Romanorũ sedato, quidam ex Cynonotis principi Palatino nõ satis prospera fauente, contra me in eius odium surrexerunt, mihiq; in occulto æ mulos suscitantes, Ducem Ioannem reddiderunt insensum. Quæ posthac super me secuta sint mala, cum esses mecum in
fine

fine mensis Iunii Neometi anno quinto supra quingentesimū
 atq; millesimum, plenius audiisti. Postea uero cum tempo-
 re d' dici quod prius ignorabam, quoniam omnia quæcunq;
 aduersum me tentauerunt æmuli, ad instantiam quorundam
 fratrum meorum simul & abbatis Moguntini hostis omnium
 studiosorum hominū præsumperunt. Enimuero nisi me ab-
 sente, nihilq; tale suspicante manutenuisset improbos, nun-
 quam in me talia cōmisissent. Non mireris Baselli, nec teme-
 re factum arbitreris, q; abbatia dimiserim Spanhemensem in
 iuria prouocatus æmulorum, in qua per annos tres & uiginti
 quantas inutiles occupationes meo proposito aduersas habu-
 erim, quantasq; miseras & afflictiones improborum pene con-
 tinuo sustinuerim, nec ego dicere possum, nec tu facile creditu-
 rus es. Quamuis non penitus omnium sis ignarus, utpote qui
 anno mecum integro conuersatus, mores & studia singulorū
 examussim perpendisti, & otores bonarum literarum apud
 nos plures inuenisti. Quid faceremus diutius cum monachis
 ingratis, quibus persuadere nunquam potuimus, ut mores ad
 regulæ puritatem corrigerent, & sacro studio scripturarum,
 quod monachos maxime decorat, insisterēt, sed uanitatibus
 semper inhiantes salutis monita spreuerunt. Postremo in re-
 probū sensum conuersi grauem sed occultam in nos conspira-
 tionē ordinarunt, talia per iniquitatis satellites præsumentes,
 quæ nobis ad contumeliā iniuriosissime facta uiderent. Dimisi-
 mus illos opportunitate accepta, neq; eū nos pœniter, locū
 affecuti etsi pauperē, quietū tñ & nostris studiis nō mediocriter
 conuenientem, in quo & nobis & lectioni utiliter uacare po-
 terimus scripturæ. Qui sint capita factōis in nos cū uelis scire,
 ad memoriā reuoca q; olim audieris i Spanheim, & bonos faci-
 le à cōfortio malorū secernes. Bñdictus dñs deus omnipotens,

qui me liberauit de medio Babylonis, & de profundo inutilium occupationum eripuit animam meam, ut deinceps ambularem coram eo in pace & tranquillitate mentis, quod semper quidem optaueram in toto corde meo. De Chronica monasterii tui Hirsaugiensis, scire te uolo Irbusine chariss, q̄ imperfecta reliqui unam cum libris & cōportatis omnibus in monasterio Spanhemensi, ubi quicquid uestri iuris est quaerite, & pro eius cōsumatione ut uolueritis cogitate. Prior enim conuentio nihil amplius ad me pertinet, quia cum abbacia omnibus ad eam pertinentibus renunciaui. Ero nihilominus paratus facere pro honore monasterii tui quod potero, si tuus uoluerit abbas. Vale nostri memor in orationibus tuis ad Deū Ex Herbipoli 14 die mensis Martii Anno Christianorum M. D. VII.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO patri Ioanni Tritemio abbati Herbi. doctiss. præceptori suo Ioānes Centurianus de Clusardia pastor ecclesiæ in Trittenheim Salutem.

Dici potest minime, nec facile quidem crederet quisquam, præceptorum omnium doctissime, quanta fuerim læticia & exultatione perfusus, quando magister Iacobus Tritemius tuæ paternitatis reuerendissimæ fratres literas nobis attulit tuas, quibus te non solum uiuere, sed & felicitet uiuere intelleximus. Ago quàm humilime possum Deo gratias omnipotenti, cuius misericordia te cunctis fecit æmulis tuis fortiorē, ut qui te lædendum putabant, grauitet semetipsos & læserint & confuderint, æternoq; dignos sese constituerint opprobrio. Nomen tuum celebre famamq; sanctissimæ opinionis in toto Christianorum orbe perfidissimè nebulones se posse arbitrabantur extinguere, sed confido in illum qui no-

qui nouit uniuersa, quoniã nō solū nihil tibi nocebit inuidorū
 iniusta persecutio, sed propter eã trãslatus ad Frãciam, clarior
 multo in breui q̄ fueris antea resplēdebis. Omnium malorū quæ
 perpessus fuisti maiorē occasionē nemo dedit q̄ monachi tui,
 simul & duo illi abbates perfidissimi Moguntinus & Rincauien
 sis, qui ut ueridica relatiōe audiui, Cancellariū & ministeriales
 Ducis Ioannis in odium tui prouocarūt. Monachi enim tui te
 in Marchia existēte sine intermissione hinc inde currebant ad
 Mogunciam & ad ipsum Ducem in Fortiburgio iuxta Mosel
 lam cōtinue resedentem, & quoscunq; potuerunt aduersum te
 prouocare conabantur. Credidit facile inuidorum d. lationi
 bus Cancellarius ducis indoctus, tibi antea non bene fauorabi
 lis, utpote qui tuã eruditionē & sapientiã diu habuit suspectam,
 semper metuens (ut publice iam fertur) ne sibi in consiliarium
 te dux ipse assumeret. Volens ergo ducis præuenire cōsiliū,
 omne quod fingebatur de te malum credulo nimis illi persua
 sit. Sed omnipotentis Dei iusticia omnia successiue deducet in
 lucem, & certe iam actu palam fieri cœpit, q̄ iniquissime tecum
 sit actū. Temeraria multa in te fulminabant æmuli tui cum in
 Marchia esses constitutus, sanctitatis tuæ splendidissimã famã
 denigrare cupiētes, & quædã horrēda in uulgo sparserūt men
 dacia, pro quibus nunc in cōspectu omniū hominum cōfun
 duntur. Quãuis enim omnes te sciremus esse cum principe Se
 renissimo Ioachim in Marchia, nihilominus quidam sacratiss
 simi nom. nis tui pestilentēs & inuidiosos dicebant: ubi puta
 tis esse Tritemium abbatem? Cum Marchione Brandenbur
 gensis. Non est, inquit, cum illo, sed desperatus abiit Romã,
 deinceps nunquã reuersurus. Alii dicere audebant, quoniã ni
 mia defolatione animi tactus proprio se laqueo suspēdit. Rur
 sus alii perpetuis mancipatū uinculis consingunt. Multi queq;

hostium tuorum dictis fidem adhibentes te perisse credebant, dicentes. Hei lumen illud splendidum, quod illuminare totū orbem sua eruditione consuevit, quomodo tenebrarum est caligine obfuscatum? Quis abbatem Tritemium in toto pene orbe Christiano fama eruditionis & sanctitatis gloriosum in tantam animi defectionē credidisset uenturum, ut patriā & amicos tam inconsulte defereret? Ego autē qui doctrinam tuā, prudentiā quoq; & uitae sanctimoniam peroptime nouerā, his impiorum blasphemis & maledictis semper pro uiribus restiti, & quā temeratā sanctissimo nomini tuo fecissent iniuriā multis palām argumentis demonstrari. Biennio enim sub tuo magisterio pro discendis Græcis Hebraicisq; literis salutariq; scientia scripturarum haurienda in tuo monasterio conuersatus, nihil unq̄ uidere potui, nihil audire de te, quā sanctum, integrum, & religiosum: sed in tanta te uidimus puritate conuersantē omni tēpore, ut satis miraremur. Cæteris dormientibus tu in sancto scripturarum studio uigilabas, semper aut legens, aut scribens aliquid pro cōmuni utilitate multorum. Nemo te unquam reperit otiosum, nemo comestationibus aut potationibus uacantem audiuit: nemo risu aut leuitate aliqua uidit dissolutum, cum mulieribus loquētem aut conuersantem, unde mali posset oriri suspicio, nemo te unquā inuenit. O mi dulcissime præceptor Tritemi gratiose pater, quoties ad memoriam reduco sanctissimum docēdi modum, quo me simul & fratrem tuum magistrum Iacobum Tritemiū docere & exhortari ad scientiam diuinarum scripturarum consueuisti, laethymas præ mœrore nequeo continere. Tam enim profunda, tam mystica, tamq; ardentia de scripturis sanctis uerba nobis eructare solebas, ut ferrea pectora in Dei cōmouere amorē potuissent. Vnde non satis possum admirari, quo tandē Dei

iudicio

iudicio permittente tam indigna de te confingere potuerint æ-
 muli, cum nulli unquam fueris molestus, neminem læseris, ne-
 minem iniuriose offenderis, sed cunctis te potius pium ostēde-
 ris atq; munificū, omne solatium tuum sine cuiusquam iniuria
 requirens semper in solo studio scripturarum. Sed firma confi-
 dentia existimo, q̄ omnipotēs alibi te prouida uoluerit dispo-
 sitione locari, ut de medio nationis prauæ tandem ereptus, re-
 liquum uitæ tuæ cum pace & tranquillitate sancto perseueres
 in studio ad multorum utilitatem communē. Nunquam fue-
 runt tua prælatione digni monachi Spanhemenses, sed neque
 dux ipse Ioannes talem in suo dominio uirum ut tu es optime
 Tritemi habere merebatur. Oportuit ergo te per tribulationē
 exire de medio prauorum, quemadmodum olim filii sanctorū
 exituri de terra Myzrahim, prius in luto & latere multipliciter
 ab Aegyptiis fuerant afflicti. Apostoli quoq; Domini uirgis
 cæsi à Iudeis, in carcerēq; pro nomine Iesu positi, & multipli-
 ces contumelias passi sunt, & postea ad salutem transmigrarūt.
 Quorum exemplo & tu quidem à tuis monachis iniuriam &
 contumeliam passus es, ne alibi transferendus Dei uoluntate
 improbos sine causa reliquissē uidearis. Conabātur monachī
 Spanhemenses, prauorum consilio & alsistentia confortati, ue-
 neno malitiæ pleni, sanctū nomē tuum deducere in contume-
 liam & opprobrium, sed minime ualuerunt, quoniam uindi-
 cante in eis iusticia Dei, omnes iam exterriti & confusi sunt, ca-
 dentes in foueam quam fecerunt. Tu autē eruditissime præce-
 ptor in æstimatione omniū bonorum uirorum permanes glo-
 riosus, & nomē tuum de die in diē amplius celebratur. Vale pa-
 ter metuendissime, meq; discipulam tuū habeas cōmendatū.
 Data ex Tritenheim 18. die mēsis Aprilis, quæ fuit dominica
 post festū paschat̄is altera, anno incarnationis dominicæ 1507.

EPISTOLAE FAMILIARES. 236

REVERENDO PATRI D. IOAN. TRIT.
abbati monasterii S. Iacobi Herbipolensi, præceptori suo
dulciss. Ioannes Godfridi pastor inutilis ecclesiæ
in Mandal prope Creutzennach. S.

Amantissime præceptor, literis tuis dulcissimis simul
& nimium amaris adeo cõpunctus fui, ut lachrymas
cohibere nullatenus possem. Legi enim illas & te-
gi præ cordis amaritudine stertibus indefinèter oc-
tus, & in tantum de tua resignatione turbatus, ut parentũ & amicorum o-
mnium acerbitas mortis adeo cõtristare nunquam potuisset.
Nec enim solus ego iam de perpetua absentia tua contristatus
sum, sed omnes in circuitu sacerdotes, magistri, & docti uiri, tuũ
amarissime lamentantur recessum. Nam quibuscunq; ostendi
literas tuas (ostedi aut multas) mox ut eas legere cõpessent præ
lachrymis interrũpere lectionẽ cogebantur. Vna iam uoce om-
niũ dicitur. Heu q; uir tãtus, tam doctus, tã expertus, & in o-
mni terra celebratus, cui simile non habet Germania sapiẽtia &
religione præstantẽ, propter monachorũ inuidiã cœnobium
suũ simul & patriã deserere cõpulsus, ad exteras se trãstulit natio-
nes. Iniquissimus ille Cancellarius Ducis Ioannis, per quos ne-
scio æmulos nisi monachos & subditos tuos iniuste tibi factus
detractor & inimicus, ad instantiam abbatis S. Iacobi Megun-
tini & fratrũ tuorũ, pientissimum principem tibi reddidit of-
fensum. Quod ei nuper in faciẽ tuam amore impropere nũ erubui
corã multis, tẽpore quo in Spanheim tuus eligebatur suc-
cessor, Qui cum furore respondens dixit. Quis abbatem tuum
Tritemium quem tantopere cõmendas fugauit? aut quis cum
lesit, cõtristauit uel offendit? Quare non mansit in suo mona-
sterio? uel quare non est reuersus, cum nemo sit qui prohibe-
rit eum? Quare non recognouit Ducem Ioannem suum & que
esse

esse Dominū & monasterii protectorem sicut Palatinum suū, quem semper omnibus prætulit? Alia quoq; multa inutilia bestia illa loquebatur, quibus inuidiam suam contra te optimū uirum publice declarauit. Erat autē dies nona mensis Decembris, quando celebrabatur electio, & monasterium repletum e-quitibus, ita q̄ patres ordinis unā cum monachis uix locū ad eligendum poterant habere oportunū. O dulcissime præceptor, quā amarum erat cordi meo spectaculum, uidere in locum tui patris mei amantissimi optimiq; & integerrimi uiri alium sublimari, eumq; indignum, indoctum, & inexpertum, ac talem, qui te ut Iudas tradidit, & sub specie humilitatis tibi in occulto semper contrarius fuit. Electioni ut testis interfui, omnia quæ dicebant agebanturq; audiui & uidi, teq; reuocanti in memoriam omnia cōtremuerunt interiora, & inter cantum læticiæ sine intermissione lachrymas fundebant ocelli. Non existimes doctissime præceptor neq; susciperis, q̄ hæc scribam uanitatis studio seu intentione adulandi, cum non solus ego, sed tota uicinitas tam laicorum quā sacerdotum tuo discessu grauissimo sit affecta mentis & corporis mœre re. Nec immerito. Eras enim totius patriæ decus, lumen Christianorum, claustralium & religiosorum doctor & speculum, ruraliū sacerdotum defensor, institutor & aduocatus, pater quoq; pauperum, & medicus infirmorum. Omnes tua prudentia & eruditione utebamur pro necessitate ad libitum, nec erat aliqua hæsitatio, quæ tuo consilio non tolleretur. Fuiisti enim omnibus ad te confugientibus resolutissimus consolator, & quicquid à te postulari potuit, pauperi sicut diuiti sine inuidia patebat. O quoties ego tribulatus nunc à patronis, nunc uero à rusticis, ad tuam sapientiam sicut ad oraculum confugi, petui consilium, auxilium imploraui, & semper tuo munimine

*Tritemij ha-
manitas.*

septus uictor in omnibus euasi. Nunquam à te sine consolatione decessi, & quale mihi tradidisti consilium, eius mihi utilem semper & honestum recepi effectum. Quicquid tua fuerat sententia dictum, à doctis similiter & indoctis semper & ubiq; firmum & stabile habebatur. O quis me miserum & infelicè nūc in tribulationibus meis cōsolabitur? quis inscium docebit, aut dubitantem ad ueritatem quis informabit? Tu mihi & omnibus cōfugientibus ad te uere sapientiæ fons & archa testamenti inexhaustibilis esse solebas, cum nobis, in quibuscunq; hæsitare potuimus, lucidam, & sacris confirmatam scripturis ueritatem placide aperire consueuisti. Denique tuo magisterio docente, quicquid in sacris sapio scripturis, me fateor adeptum, & si Romane scribo, non meum est, sed tuæ institutonis officium. Vnde non solum dicendi genus tuum, sed etiam tuum scribendi characterem pro uiribus imitari semper curabo, non minus amore tui, quàm condiscipulorum meorum quos instituisti, Iacobi uidelicet Tritemii fratris tui, Ioannis Centuriani, Nicolai Basellii monachi Adæ Pantomora ni, aliorumq; hoc ipsum facientiu prouocatus exemplo. Vt nam te ueraciter possim imitari non solū eruditione, sed moribus quoq; & uitæ merito, nihil optabilib⁹ in terra posset obtingere unquam. Feci enim quod fidelem decebat discipulū, te cordi meo affixi magistrum, ut ex eo tu memoria nunquā recedat, & os meum laudes omni tempore efferat cum fauore Tritemianas. Vsq; adeo enim tui semper sum memor non solum inter amicos, sed inter amulos quoq; ut uulgo nomen mihi Tritemianum imponatur, quod est mihi omni dulcedine dulcius, & omni honore honorabilibus. Non em̄ erubescō nomen doctissimi innocentissimiq; præceptoris mei, sed ipsum magnificabo laudibusq; celebrabo, q̄ diu spiritus hos reget

Fidelis discipuli exemplum.

ad ipsum suos mittunt nuncios, ut prius facere consueuerunt. Nulla eis de monasterio Spanhemensi cura est, quoniam sicut dixi, non locum sed Tritemium inquirunt. Scio autem ueridica relatione informatus, quod maior & gloriosior est fama Tritemii hodie apud principes, quam antea fuerit unquam. Nam

Luc. 4. sicut ueritas ait: Non est propheta acceptus in patria sua, sic Tritemius maiorem gloriam in terra consequitur aliena quam habuit in propria. O quam tetra nunc facies monstri Spanhemense uidere cœnobium, ubi Tritemio absente omnia penè cernuntur collapsa. Regularis obseruantia cecidit, morumque integritas corrupta est, & in solo habitu monachorum nomen claustralis disciplinae remansit. Scio mi præceptor, quod Dux Ioannes ualde iam dolet de tua resignatione & multi cum illo, optarentque omnes (præter cancellarium) quod mansisses in Spanheim: quia nunc primum recognoscunt, quam utilem amisere prælatum, & quam infideliter monachi tui tecum egerunt. Vnde nemo illis fauet, nemo illis compatitur, nemo in necessitate constitutis succurrit, sed contemnuntur ferme ab omnibus, & publice dicunt de eis, quod essent incendio digni monachi Spanhemenses, qui optimum & insignem uirum tanta infidelitate circumuenire & supplantare non timuerunt. Abbas ipse tuus successor, socius Iudæe traditoris, homo inceptus, piger & fatuus, nulli placet uicinorum, ab officialibus principum contemnitur, & despectui ab omnibus habetur. Cui frequenter dicere soleo. En sanguis Tritemii mei exquiritur: & sicut illi fecistis non merenti, ita uobis uestro demerito fiet. Non putasset Dux ipse Ioannes, nec sicur audiri credidisset, quod illud factum in captione familiarium tuorum, ubi ad iniuriam deputare debuisses, & adeo recepisse ad mentem, ut abbatiam propterea dimitteres tuam. Nam si hoc sciuisset, nunquam

nunquam ut fieret commississet. Ego autem sciens quæ mihi scripsisti, talia dicentibus soleo respondere illud Virgilianum:

Tarde uenere bubulci.

Laqueus impiorum contritus est, & innocens Tritemius meus Deo saluante liberatus est. Hæc tibi reuerendissime præceptor ex sinceritate cordis mei rescribere uolui, quæ ut animo intelligas gratiose te etiã atq; etiam rogo. Tuus enim sum quicquid sum, idcirco scribo confidenter quicquid uenerit in buccam. Magister Conradus Antonianus Agrippinas nõ sine lacrymis tuas perlegit literas, te ut scis multum diligit, omniq; profequitur honore, teq; salutat. Vale præceptor optime, sapiusq; ad me scribere memeto, quia epistolæ tuæ super aurum mihi præciosæ sunt & charæ. Iterum uale. Ex ædibus meis in uilla Mandal, quarta mensis Maii. Anno dominicæ natiuitatis 1507.

SERENISSIMO PRINCIPI D. IOACHIM

Brandenburgensium Marchioni, Stetinensium Pomeranorumq; Duci, Rugensium & Cassubiae Principi, &c.

Ioan. Tritemius abbas S. Iacobi Herbipolensis æternam optat fœlicitatem.

Quid maiestati tuæ retribuam sapiētissime Princeps, aut in quo tuis repēdere uicē beneficiis potero unq̄? Ecce quantis me iam hominē humilem & abiectum honorasti muneribus? Primo apud Francfordiã aureo poculofatis precioso atq; pulcherrimo. Secundo cum in Marchia tua Brandenburgensium apud te essem cōstitutus, muneribus me decorasti q̄ pluribus in auro, argento, & lapidibus preciosis, quorū precium magnifatis erat ualoris. Nunc uero per amplius paupertati uolens cōsulere meæ, tria mihi uasa piscibus repleta salfatis misisti, quorū usus per hanc quadragesimam & mihi & fratribus meis nõ parum utilis fuit & oportunus. Quid

enim sacratissime maiestati tuae pro his omnibus rependā, o nobilissime princeps, nisi totum id quod sum, possum & ualeo tuo famulacui q̄ libēs impēdo. Referre nāq; gratias tuae celsitudini ualeo minime, habeo & ago quātas possum immortales, offerēs me ad tuae serenitatis obsequia omni tēpore pro uirib; ex animo paratum. Sciat tua Serenitas optime princeps, Libanium nostrū, praeceptorē meū charissimū adhuc esse superstitem, & sanū atq; incolumē: sēq; pollicetur uenturū ad me anno praesenti, si ullo id fieri modo possit. Scribit autē se fuisse infirmum quasi ad mortē mensibus fermē duobus. De meo ad te reditu clemētissime princeps in Marchiā, literas tuas domino meo praesuli Herbipolensi reuerendissimo praesentauī, quas eū legisset etiā mihi tradidit legendas. Libens quidem tuis desyderiis praerberet assensum, nisi formidaret absentia meam tāto tēpore & mihi & monasterio meo esse nociuā, p̄pterea uel maxime, q̄ ego in abbacia adhuc sum nouellus, & Scotorū temeritas nobis cōminatur insidias. Ut autē tua serenitas eius erga te animū cognoscat amicū, tandē conclusit, sicuti ex literis suae reuerēdissimae paternitatis quas mitto, clare intelliges, ut tuae perficiā celsitudini quae cūq; scribenda fuerint, quibus tandem cōsummatis, ad tuā me serenitatē cōferre possum, uno uel duobus mensibus in Marchia tua mansurus. Summe tuis cupio in omnibus obedire mandatis, quantū cum Deo possum, & tuae praecunctis principibus seruire maiestati. Sed quia homo sum sub potestate cōstitutus, necessariū mihi est imperio subseruire maioris. Hoc autē & rogo & cōsulo, ut tua serenitas usq; in annū proxime futurum patientiā habere dignetur, interea quod iusseris hic scribam, cum uenero consummatū meū perferendū. Confido enim absq; ulla haesitatione, q̄ tēpore constituto ad festū paschatis anni sequentis, dominus meus reuerendissimus praesul.

præful memoratus, ut ueniam ad tuam magnificentiam mihi iuxta pollicitatione suâ nō negabit. Nihil hac uice mittere potui, quoniam ea quæ scripsi nēcdum satis emendaui, quæ tamē omnia mecum afferre curabo, dabo que pro uiribus operam, ne frustra uidear à tua celsitudine honoratus, neue tua de me confidentia fruſtu priuetur optato. Græce modum scribendi quem præſens dederam iterum miſi, quoniam priorem ultimis literis celsitudo tua ſignauit amiſſum. Deus omnipotens tuam ſerenitatem conſeruet incolumem. Ex Herbipoli 9. die menſis Aprilis. Anno Chriſtianorum 1507.

IOACHIM DEI GRATIA MAR

chio Brandenburgēſi, Princeps Elector, &c. Ioanni

Tritemio abbati ſancti Iacobi in ſuburbio Herbi

polenſi ſalutem dicit plurimam, cū preca

tione totius fortunæ & proſperitatis.

Reuerende in Chriſto abba mi pater amantiſſime, accepi literas paternitatis tuæ iucundiſſimas, ſimul & nuncium quem miſiſti, quo referente ſanum te & incolumem, ſtatim que tuum ſatis quietum & fortunatum cognoui, ſuper quo tibi ex affectu congratulor, & Deo gratias ago debitas immortalis. Agit mihi tua paternitas de munificentia & beneficiis in eam factis gratias maximas, quæ mihi minime debentur, proinde quòd parua & uilia ſunt omnia, quæ tibi contuli munera; quinimmo nec munera quidem appellari merentur, & ob id nullis indigent gratiarum actionibus, quòd etiam ſi fuiſſent alicuius æſtimationis aut precii, non tamen ſunt talia & tanta, qualia & quanta meruiſti recipere à me, tēque maxime decebant. Volui enim per ea ſolum animi in te mei affectū & beneuolentiā oſtendere, quē ut petius penſulare uelis quàm ipſa uiliſſima dona te etiā atque etiā rogo.

Libanium præceptorē tuum sanum & incolumem gaudeo,
 quē si ullo fieri modo posset, uidere & alloqui cuperem. Accepi
 & literas amici nostri domini Herbipolensis de tuo ad me in
 Marchiam reditu in futurum annum promisso, quod me non
 parū cōtristat, propter rerum mearū dispositionē caularumq;
 proprietatē, quibus diuturna tui absentia nocuentū afferre
 potest, quia tuus ad me reditus nō solum utilis mihi, sed & ual-
 de necessarius est. Verum ex quo fieri aliter non potest, cogor
 esse cōrentus, & promissum tēpus expectare anhelus. Rogo ta-
 men ne paternitas tua suum ad me reditum ultra tēpus pomis-
 sum differat, quia nouit peroptime, q̄ mihi sit necessarius de-
 nuo tuus aduētus. Rescripsi autē amico meo domino Præfuli
 Herbipolensi, rogans eundē, ne reditū tuum ultra tempus re-
 tardet promissum: tu illi meo nomine præsentare literas meas
 non graueris. Literas quoq; ad principem tuum Palatinū de-
 di, in quibus ut tibi cooperetur pro libris tibi necessariis roga-
 ui. Ut autem te lateat minime quibus à te lucubrationibus cu-
 piā oblectari, ad schedulam te remitto ex Tangrimunda priori
 anno transmiffam, in qua tibi signauerā certarum nomina re-
 rum, de quibus opto ex tua officina luculentos habere tracta-
 tus. Quicquid tua paternitas mihi ad uerā sapientiā beatēq; ui-
 uendum iudicauerit cōducibile, meas cōputabo delicias. A go
 paternitati tuæ gratias infinitas pro modo illo pulcherrimo &
 exquisitissimo græce scribendi, quē mihi denuo misisti, quo in
 secretis meis non uellem carere pro multa pecunia. Non diffi-
 dat paternitas tua de mea persona, q̄ cœptā inter nos fidem &
 charitatem deserturus sim unquā, quia non sum arundo, neq;
 tuorum in me benefactorum unq̄ potero obliuisci. Satis enim
 tibi patulus est animus erga te meus syncerus, rectus, & amāti-
 ssimus tui, quē nunq̄ reperies immutatum. Mitto etiā tibi præ-
 ceptor

ceptor eruditissime cyphum unum argenteum intus & foris
deauratum, non pro munere, sed in signum amoris in te mei,
ac stabilis inter nos amicitiae dudum contractae, & usque ad mor-
tem permansurae, quem ut laeto suscipias animo precor, eo-
que saepius in mei utaris memoriam. Scire cupio de literis meis an
peruenerint ad manus Libanii nec ne. Palestinus, de quo in-
terrogasti, adhuc est cum Rege nostro Maximiliano, & nesci-
mus quando uenturus sit. Agat paternitas tua in his quae mi-
hinouisti utilia diligentiam, & habebis me tibi gratificaturum
quo ad uixero in omnibus. Vale Germaniae decus totiusque ar-
cha sapientiae, mei memor ad deum & amans, quia te uehemen-
ter amamus. Ex Berlin manu propria uicesima nona die men-
sis Maii Anno Christianorum M. D. VII.

IOAN. TRITE. AB. MONASTERII S. IA-
cobi Herbipolensis, Georgio Episcopi fratrum praedicatorum
in Berlin Priori, & per Marchiam uicario generali ami-
co charissimo Salutem.

Memor tuorum in me beneficiorum uenerande pater,
non possum tibi non fauere quam optime, & esse pro
tua salute tanquam integerrimi fautoris sollicitus.

Et ideo scire abs te cupio quid agas, & quomodo ualeas, tam
& si optime sciam inuidiam te sensisse fratrum tuorum, qui ut
mea se habet sententia, te digni sunt minime. Sed haec sunt
multis innata (ut ita dixerim) claustra in uicia, sanctis & op-
timis reluctari praelatis, eosque uariis murmuratiombus & detra-
ctionibus inquietare, iniustisque machinationibus turbare, &
omnium quantum praeualeret oblocutionibus exponere. Tur-
bati ad praefatum pro consolatione omnes ueniunt, si autem
perturbari ipsum rectorem qualibet occasione contigerit, quis
fratrum consolabitur eum? Has ego inquietudines expertus

*Detractores
monachi.*

In abbacia Spanhemensi per annos tres & uiginti, dudū scrip-
 si librum de miseria praelatorum claustralium, quas etsi non
 omnes patiantur æqualiter, pauci tamen ab eis prorsus repe-
 riuntur immunes. Multæ enim sunt miseriæ & tribulationes
 rectorum claustralium, quas tãto possem enumerare certius,
 quanto sum plures & acerbiores semper expertus. Hoc unum
 me consolabatur solum, qđ sciebam ex institutionis meæ regu-
 la, infirmarum me curam suscepisse animarum, & ob id pro
 summi pastoris honore & reuerētia quantum potui omnia pa-
 tienter toleraui, mercedem ab ipso me sperans recepturam,
 qui pro nostris infirmitatibus mori nō recusauit. In omnibus
 his adhuc unū tribulationibus meis defuit, quod prater mor-
 tem miseriarum ultimum fuit. Cūq; & illud inuidia æmulo-
 rum in me sæuiente tandem experiri cœpissē, uidissēq; in-
 durata corda prauorum, dare locum iræ statui, & ingratissē ser-
 uire claustralibus amplius recusauit. Scis enim causas mearum
 turbationum, propterea breuior ero. De Marchia reuersus in
 patriam, quosdam è monachis meis reperi non recte mecum
 sentientes, quorum prouocatus ingratitude & perfidia Her-
 bipolim uocatus me contuli, & monasterium sancti Iacobi in
 suburbio gubernandum acceptaui. Abbatiam uero Spanhe-
 mensē propter improbitatem monachorum & æmulorum
 inuidiam resignaui, malens uiuere cum paucis monachis in
 pace, quàm cū multis in continua perturbatione. Historiam
 tibi mearum tribulationum breuiter recensere uolui, ut in tuis
 aduersitatibus & me scias esse participem, & tibi ex animo
 compatientem. Scripsi autem pro defensione tuiserensimo
 principi uerbum, quod quale sit noueris, introclusa his che-
 dula referabit. Tu mihi quæ tecum agantur rescribas uelim,
 neq; meum hunc nuncium sine tuis litteris abire permittas.

Saluta

Saluta quæso nomine meo nostros quoscuq; amicos, & eos qui mei recordantur in bonum. Et tu pater optime ualeas cura, Deum orans pro nobis. Ex monasterio nostro decimadie mensis Aprilis Anno Christianorum M. D. VII.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS S.

Iacobi in suburbio Herbipolensi, Joanni de Segen.

Abbati montis diui Petri in Erpurdia S.

Reuere[n]de pater & amice, missurus hunc famulum meum pro quibusdam negociis ad serenissimum principem Ioachim in Marchiam Brandenburgensem, non potui, neq; certe debui ipsum sine meis ad te literis dimittere, cū per Erpurdiam sit necessario transiturus. In primis ago paternitati tuæ gratias immortales pro tua in me humanitate, referamq; si potero unquam. Non inueni tantam charitatem in tota unione Bursfeldensi, præterquam in Anthonio Abbate sancti Mathiæ Treuirensis, qui beneficiis in me tecum certare uisus est. Vnde merito uos duos primarios posuerim inter amicos, uestra in me beneficia sine obliuione cogitans. Abbatiam meam Spanhemensem uoluntate spontanea resignaui, propter ingratitude[m] fratrum & inuidiam æmulorum, uidens tandem & aperte cognoscens induratum cor Pharaonis, qui mendacio potius quàm ueritati adhibuit fidem. Veni autem Herbipolim per abbatem S. Stephani ex iussione præfulis reuerendissimi uocatus, & abbatiam S. Iacobi apostoli quondã Scotorū 15. die mensis Octobris institutus canonicè, pauperè pauper assumpsi, in qua me cōfido uisurū deinceps cum pace & tranquillitate maiore, q̄ in Spanheim haftenus potuerim conuersari. Multis em̄ laboribus crebro fui contritus, pro quibus nisi omnipotens Deus mihi restituat mercedem, frustra corā hoībus laboraui. In communibus

deniq; causis & negociis capituli, ordinis & unionis, uisitando, scribendo, dicendo, ac legationes coram principibus, Episcopis, aliisque compluribus, multis uicibus peragendo non parū laboraui, quanquā mercedis ab hominibus receperim nihil. Spero tamen q̄ omnipotens & misericors Dominus, pro his bonum præstabit æternum. Paucos habui fideliter pro bono communi coadiutores, & ut uideamus aperte, pauciores ope meorum pro nostra obseruantia reliqui sequaces. Pauci sunt inquam ne dicam paucissimi, sanctæ religionis necessariū habentes zelum: quæ sua sunt quarunt omnes, non quæ Rcip. communis. Vnde uisitantes negliguntur, perit obseruantia regularis, & nemo inuenitur qui doleat. Scio quædam unionis & obseruantia nostræ monasteria, & quidem non pauca numero in Sueuia & Francia nostra orientali, quorum alia in octo, alia in decē, alia uero in quatuordecim annis non sunt à patribus uisitata. Deniq; reperiuntur hodie in quibusdam unionis nostræ cœnobiis monachi simul & abbates, publice & priuatim manducare carnes in despectum & contumeliam obseruantia regularis, & nemo qui corrigat tam enormiter delinquentes occurrit. In obliuionem simul & contemptum ducti sunt patrum sancta studia priorum, qui obseruantia disciplina regularis diutissime collapsam magnis laboribus uigiis & sumptibus sub titulo unionis Bursfeldensis nostris penitus temporibus in Saxonia & in partibus Rhenensium ceterisque adiacentibus magnifice restaurarunt. Doleo uehementer, nec immerito, per horū temporū negligētias sanctos patrū interire labores præteritorū. Opera precii fuerit patres aliquando capituliter cōgregatos admonuisse, ut sequentia mala præueniant, & eos qui carnaliter ambulant redire ad semitam regularis obseruantia compellant. Vale mei memor ad decum
in oratio

in orationibus tuis. Ex monasterio sancti Iacobi in suburbio ciuitatis Herbipolensis decima die mensis Aprilis. Anno Christianorum millesimo quingentesimo septimo.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI
D. Theodorico Ecclesie Lubucensis Episcopo Io. Tritemius
ab. S. Iacobi Herbip. foelicitate orat sempiterna.

Reuereudissime praesul, doctissime pater, semperque colende praceptor, quod mutauerim titulum abbatiae non miraberis, si causas animi meum ad cedendum amulis prouocantes, a qua lance discufferis. Non te latent iniuriae, quas sine demerito accepi: ne grauiora paterer abbatiam rationabili occasione commutauit. Sum enim pacis amator, propterea habitare in medio turbationum diutius recusauit. Quid sentiam ego de uita Apollonii Tyanei philosophi, quam Philostratus ex coportatis a Damide ceterisque discipulis illius in octo libris descripsit, ex me scire paternitas tua reuerendissima cur uelit, non satis ualeo admirari. Cum enim sis ipse doctissimus in omni uarietate tam diuinarum quam humanarum scripturarum, nihil te poterit latere, quod ego uel intelligere, uel scribere possim. Quare satis mihi uerecundum est in hac re tuo respondere imperio, cum ingenio & eruditione me sine comparatione praecellas: & quicquid ego possum adferre, prius in armario tui pectoris multipliciter constat esse repositum. Sed ex aduerso niti tuisque nolle obedire mandatis, non solum temerarii, sed demeritis quoque animi, manifestum mihi uideretur inditum, cuius a me longe maculam semper consueui propellere. Malo enim si alterum oporteat subire, coram tua paternitate insipientiae redargui quam inobedientiae seu temeritatis. Breuiter itaque & sine ordine disputationis tumultuarie ut potero, quid sentiam de Apollonio simplici narratione exponam, sine iniuria cuiuscumque melius sentietis. Eo uixit Apollonius

Apollonius
Tyaneus
qui uixit:

tēpore, quo Christi Apostoli atq; discipuli per uniuersam Græ-
 ciam & Asiā choruscantibus signis atq; miraculis fidem præ-
 dicauere catholicam, ipsiusq; Domini & Saluatoris Iesu Chri-
 sti uitā, doctrinam, uirtutes, passionē, & miracula Gentibus an-
 nunciarunt, conuertentes eos qui fuerant prædestinati ad co-
 gnitionem summæ ueritatis, & magnam in populo admira-
 tionē simul & sui reuerentiā suscitantes. Audiētes hæc quæ san-
 cti prædicatores de uitā & miraculis Christi per orbem sparsē-
 rūt uniuersum, Damis & reliqui Apollonii sectatores, quanq̃
 facta non crederēt quæ de Salvatore dicebantur, similia tamē
 de suo præceptore post eius mortē finxerunt, ut quem philoso-
 phum nouerant, eum aliquid esse supra hominē, & ob id Chri-
 sto non inferiorem, stultis hominibus persuaderent. Existima-
 bant enim miraculis de nominatissimo tunc philosopho A-
 pollonio scriptis quanq̃ emētis, quod homines latebat, fidē
 non tardius duros auditores, maxime cū ea philosophi præ-
 dicare uiderētur nobiles, q̃ his quæ de Salvatore impetiti nun-
 ciansent piscatores. Sumētes ergo de ueris Christi miraculis au-
 daciā, similia de suo præceptore confinxerunt, non minorē in
 populo fidem sibi promittētes q̃ sanctis prædicatoribus (quos
 ut simplices & indoctos despiciēbāt) datā à credētib; uiderūt.
 Christum de medio Iudæorum ad præcipitiū ductum audien-
 tes trāsisse intactū, suum Apolloniū de conspectu Cæsaris eua-
 nuisse subito, longēq; factū extra urbē fabulant. Item Dominus
 Iesus tres mortuos in mysteriū baptismatis reuocauit ad uitā, &
 Apolloniū sui puellam Romæ mortuā resuscitasse mentiu-
 tur. Super Dominum baptizatum paterna uox audita est, A-
 pollonium Hercules cæteriq; Gentilium dii allocuti feruntur:
 quod si uerum est, laruæ dæmonum necessario fuerunt: si non
 est uerum, Damis utiq; sicuti & reliqua multa, uel ipse Apol-
 lonius

*Figmenta de
 Apollonio.*

...
 ...
 ...

Iohannis confinxit. Item Dominus Iesus post resurrectionem suam
 ianuis clausis ad discipulos intrauit: Apollonium Romae com-
 pedibus uinctum, Damis quoties uoluerit se fecisse liberum
 mentitur. Longum & nimis foret audire tediousum, si omnia
 uellem reuozare ad calamum, quae de Apollonio Philostratus
 narrat miracula, quibus ut ea patrare potuerit nulla ratio sus-
 fragatur, quia manifestum est eum hominem fuisse mortalem,
 cultoremque idolorum, & de animarum transmigratione in corpo-
 ra multa saepius tenuisse perniciosum errorem. Iuuenem introdu-
 cit nobile apud Hiarcham ac Indiae sapientes, literas & omnem
 philosophiam in odium Homeri calumniatam, propterea quod
 cum in bello quondam Troiano Dux esset magnanimus, eius
 inuidiam nullam inter illustres memoriam recepisset. Tunc ergo
 hominem reindutus priorisque iniuriam memor, omnes una perti-
 naciisque sententia tractatores aspernatur literarum. Quid hac fatuitate
 dementius, hominem, quid fuerit ante mille ducentos annos
 (tantum enim ferunt effluxisse temporis inter excidium Troianum
 & Apollonii huius Tyaneis aetatem) rememorari, cum scire ne-
 queat, ubi, uel quid, aut quomodo fuerit, priusquam ex matris ute-
 ro egrederetur? Aut quomodo hac fabula etiam secundum Pytha-
 goricos Platonicosque aliquam poterit habere similitudinem uerita-
 tis, qui transmigrationis & reuersionis in primum punctum
 annos ponunt quam plurimos? Sed uetate pudore loqui diutius
 de his uanissimis deliramentis, quae somniis sunt uaniora, non
 debeo, sed reliqua breui narratione proseguenda fuerint. Quale
 est illud contra omnem rationem naturae manifestum Dami-
 dis scitium, quo in congressu Apollonii cum Indianis philo-
 sophis Hiarcha praesidete, inaudita & nusquam uisa introducitur mi-
 racula, e terra promississe philosophorum sedilia, solentque mi-
 nistrasse sacrificis perpetui igne, & phialam saepius a philoso-
 phis exhaustam poculo, rursus & subito plenum & copiosum ex-

sudasse liquoré, ut quoties epotata fuisset, toties iterum plena exundaret. Transeo cætera simili præsumptione conficta, leuatos in excelsum cantores, expulsos ab hominibus per epistolâ demones, futurorû prædictiones, occultorû & nominû & rerû æditiones, hirundinû auiumq; interpretatos garritus, laruagæ & lemurum denudata facinora: & quicquid sui de Apollonio miraculosum scripserunt, paucis uerbis meâ sententiâ de miraculis Tyanei tibi reuerendissime præsul, qm̄ ita iubes, aperiâ.

*Indiciû Tri-
temij de mi-
raculis Apol-
lonij.*

Miracula, signa, & prodigia, quæ in octo Philostrati uoluminibus Apollonio leguntur adscripta, mea sententiâ firmiter indubitantèq; tenèdo, aut conficta sunt & falsa, aut si facta extiterû, absq; ulla hæsitacione daemonum fuerunt cooperatione perpetrata. Quòd sint conficta, euentura & falsa, magna mihi persuasio est Damis ipse discipulus Apollonii, qui quoties magnum aliquid & arduû miraculosumq; scribit de illo, condiscipulos semper introducit fuisse absentes, seq; aut solum, aut cum paucissimis interfuisse præsentem, sapius autè neminem fuisse cum Apollonio dum grandia faceret aut loqueretur cum laruis, cõmemorat. Quòd si fidè dictis meis non satis cõciliat memorata persuasio, uolueritq; aliquis Tyanei defensare miracula, quisquis ille fuerit mihi dicat in primis. Si Apollonius sibi adscripta patrauit miracula, cuius ea uirtute facere potuerit? Propria uidelicet an aliena? Certe nõ propria, neq; aliquâ scientiâ naturalè ea patrâdi adsecut⁹ fuit, cû se ad pleraq; talia quæ naturans de illo uirtus magicæ naturalis minime extèdat. Fuit enim Apollonius homo corruptibilis atq; mortalis, qui sua uirtute nihil potuisse credèdus sit ultra cõmunem naturæ ordinem, quod nomè mereatur miraculi. Sequitur ergo si quid talii fecerit nõ sua, sed uirtute patrâtû aliena. Sola uero potentia diuina miracula patrânt uera, quæ facere Tyaneus nullatenus potuit,

fuit, qui cultor existens idolorum & multa superstitione plenus, longe à veri dei cognitione alienus fuit. Virtute quoque propria intelligentiæ spiritus sui, aut magica naturalis plerumque maiora, quæ de ipso narrantur, eum potuisse minime, certa est mihi ratione persuasum. Nihil etiam idololatræ cum sanctis dei spiribus commune fuisse credendum est. Restat igitur indubitata diffinitione tenendum, si ea fecit miracula, quæ sui de illo scripserunt, non alia quam dæmonum patrata cooperatio, ne atque uirtute, quibus non est difficile miraculis falsis hominum sibi deditorum etiam in maioribus decipere sensus, quippe qui nobis natura & industria per longam consuetudinem ad figmentorum productionem subtiliores existunt. Sed magices argui Apollonium sui non patiuntur. Ad hæc itaque priori sententiæ, quam dixi, miracula inscripta Apollonio, uel per ipsum uel per eius discipulos excogitata, conficta & ementita: neque induci ut aliter sentiam facile me posse existimo, nisi forsitan artibus dæmonum attribuenda concedant. Quid mirum si homines mundanæ dediti sapientiæ ac philosophiæ, cognitionis quoque diuinæ penitus ignari, laudis & æstimationis inter homines cupidissimi, de suo præceptore maiora confinxerunt miracula falsa, quam apostoli de saluatore nostro per orbem uniuersum prædicauerint & in eius nomine fecerint uera? Ut ergo summam uniuersa Tyanei miracula concludam: si fecit ea quæ sui miranda in eius laude scripserunt, magus profecto & dæmonum laruarumque infernalium excantator fuit. Si non fecit (ut mea sententia habet) nulli dubium esse potest, quin omnia per Damidæ cæterosque discipulos eius sint excogitata, conficta & ementita, ut falsis magistrum exornaret laudibus, quo & ipsi gloriam inter mortales consequerentur æternam. Si facti miraris temeritate, cogita quid ab initio non præsum-

*Græcorum
leuitas.*

*Satane astu-
tia.*

psit Græcorū audacia scriptorum? Multorum sententia est, Græcorum historias cōfictis scaturire fabellis, & excidiū illud ingens Troianum poetarum est figmentum. Libenter Apollinianis commenticiis dæmones credimus impendisse operā, ut per hæc Damidis sociorumq; illius figmenta, Christiana uilesceret inter gentiles religio, cum Tyaneus non minora uideretur fecisse apud Græcos, quàm Christum audiuiſſent operatum apud Iudæos. Arbitrabant etiam forsitan hominibus facile persuadendū Christū propter miraculorū exhibitionē nō esse Deum, quorum patratiōe & ipse Apollonius idolorum cultor, qui nullam de se prædicari diuinitatem propterea uoluerit, non minus extitisset insignis. Quàm aut fuerit iste Tyaneus æstimationis & humanæ gloriæ cupidus, multa per Damidē scripta in diuersis testant locis, maxime ubi Deos & animas defunctorum in templis idolorū sibi apparuisse locutosq; grandia ipse Apollonius discipulis recitat. Quicumq; ergo Tyaneum cōscripta de illo miracula aut sua uirtute naturali, aut sapientia philosophica & sanctimonix puritate, aut sciētia naturali, quā magiam physicam appellant, fecisse credit, caueat ne Christo saluatore omniū iniurietur, quia si ea fecit, dæmonum excantator potius quàm philosophus fuit. Hæc est candidissime præsul mea de miraculis Apollonii sententia, quam scire uoluisti, cui quidem si quis uoluerit esse contrarius, nō satis mihi uidetur intelligere, quousq; humanæ se naturæ uires extendat. Vale clarissime pontifex, & Tritemiū tuū habeto cōmendatum. Ex Herbipoli 16. die mensis Aprilis Anno 1507.

IOACHIM DEI GRATIA MARCHIO

Branden. Princeps Elector, Ioan. Trite. abbati S. Iacobi Herbipolen. Salutem

Reuerende in Christo pater uir clariss. sciat paternitas tua me diuina miseratione sanū & incolumem unā cū uxore, & filio

& filio, qđ ipsum & tuā paternitati super oīa faueo, precor & oro, quia felicē statū eiusdem sapius audire me valde delectat. Dedit ad meliteras Dñs & frater meus Coloniēsis Archiepiscopus Princeps Elector, cum quibus & tuā paternitatis literas misit, quas ad eū in mense Martio dedisti, excusationem & impedimēta cōtinentes, quare ad ipsum personaliter nō descenderes à me ad patriam reuersus, & tibi cōmissa per me mittere quare sine nūcio certo nequeas, quā oīa mihi placuerūt. Agit autē sua paternitas gratias infinitas de libris & aliis medicamētis, q̄ tibi cōmissi ad eū si posses cū literis meis personaliter deferenda. Verū ex quo tibi hoc tpe nō est animus descendēdi ad eum, & ipse missis à me diutius agre posset carere muneribus, misi hunc nuncium eius ad te, per quē illi ut mittas mittenda etiā atq; etiā rogo. Reliqua uero secretiora, q̄ ore ferenda commisi, penes te maneant, donec eū personaliter accedere poteris. Vale sanus & felix orans pro nobis ad Deum. Ex Colonia mea circa Spreuū 29. die mensis Maii Anno Christi 1507.

REVERENDISSIMO PATRI SERENISSIMOq; Principi & Dño D. Hermanno archiepiscopo Coloniensis Ecclesiæ, Angariæ Vuestphaliæq; Duci, Paderbornensis Ecclesiæ administratori, sacri Imperii per Italiam archicancellario, Principi Electori, Ioan. Tritē. abbas S. Iacobi Herbipo. fœlicitatem.

Reverendissime princeps, mitto celsitudini tuæ cū p̄sentii latore nūcio tuo, quē p̄pterea ex Marchia de stinauit ad me Illustris. Princeps Ioachim, librum & ea q̄ mihi anno priore ab eodē cōmissa principe fuerūt, p̄ me personaliter, ut nup̄ scripsērā tuā paternitati reuerendiss. de ferēda. Statuerā qđ de descēdere ad te, ac reliqua tradere q̄ mihi cōmissa fuerāt ore ferēda, sed rebus meis in p̄turbatione positis,

ut optima nouit tua serenitas, in aliud tempus hunc animum differre necessario sum compulsus. Medū utendi rebus quas mitto, in scriptis à Principe memorato non accepi, dabo tamen operam quàm primum id efficere possum, ut certo nuncio ad tuam celsitudinem & ipse mittat. Iam cū rescripta ad manum non habeo, quæ rebus missis necessaria uiderent. Cōfido autē q̄ mihi tempus aliquando dabitur & ocīū ueniendi ad sacram præsentiam tuam, ut reliqua expediam, quæ mortuis literulis non uidebantur cōmittenda. Omnipotens Deus tuam reuerendissimam paternitatem diu conseruet incolumem. Ex Herbipoli quinta die mensis Iunii. Anno Christiano 1507. IOAN. TRITE. AB. MONASTERII S. IACOBI in suburbio ciuitatis Herbipolensis, Rogerio Sycambro Dunetensi canonico Salutem.

Ribulationibus Macharii abbatis Lympurgensis & magnis & cōtinuis tanto cōpatior amplius, quanto sum cum eo diutius conuersatus. Quis non cōmperetur tam horrendā iniuriā passus, nisi profusus à fide Christi fuerit alienus, quē admodū & illi sunt, qui tā insigne quondam monasteriū Lympurgense incendio concremarunt. Nisi enim à fide fuissent penitus alieni, Comes ille truculentus, impius & sceleratus de Lyningen, & qui ei seruiunt satellites impietatis, dei templa non destruxissent, non uiolassent altaria, nec omnipotenti Deo consecrata suos in usus conuertissent. Sed quid faciūt principes terræ, qui positi in uindictā malorū, suas iniurias & paruas, & nonnunquā pueriles tam saeuere puniunt, Dei autē contumelias non aduertunt? Non est mirum meo iudicio Sycamber, q̄ fides hodie Christiana periclitatur ubique, deuotio perit in hominibus, charitas cum religione extinguitur, impietas cum crudelitate ubique dominatur.

Religionis
nullam esse
curam.

Meritis

Meritis nostris Rogeri mala patimur, propterea quod summum illud bonum ueraciter non amamus. Quia uicia & scelera tyrannorum hodie qui corrigant principes defunt, soli qui corrigantur plures occurrunt. Propterea naufragatur Ecclesia, imperium minuitur, infidelium numerus augmentatur. Quod olim Christianissimi principes deuota intentione Ecclesie Dei contulerunt, hodie tyranni rapiunt, & hoc ut frequenter impune, nec ipsi Deo parcentes neque hominibus. Vnde merito nunc lamentatur Ecclesia Christi dicens: In pace amaritudo mea amarissima. Sed nostra de his cum sit infructuosa disputatio, tacere compellimur, ne os in caelum posuisse uideamur. Ioannem Cantherium Frisium medicum ex Groningen, uirum doctum, litterarum uita defunctum mihi nunciarunt. Nihil est noui, nihil miri, si moriatur, qui natura mortalis erat, quoniam ea intrauit lege, ut aliquando rursus egrederetur. Ecce iam egressus est, soluit naturae quod tenebatur debitum, omniumque terribilium terribilissimum euicit, & sibi fecit prae teritum quod omnes nobis formidamus esse futurum. Si bene uixit in Christo, feliciter egressus est, quoniam ut sanctus inquit Augustinus: Non potest male mori qui bene uixit, & uix potest bene mori qui male uixit. O utinam tales iugi prudentia uiueremus, quales mori cum necessarium fuerit optamus. Cantherius nos praecessit, superauit mortem, humanumque iam nunc exculsit timorem. Cogitemus itaque Rogeri charissime, cito eum nos peruenturos, quod illum peruenisse mereamus, & sic uiuamus paruissimum quod superest momentum, ut quilibet hora suspicemur esse nouissimum. Non enim ut sanctus ait Christophilus, hic manentem ciuitatem habemus, neque durabiliores sumus patribus nostris, qui nos omnes praecesserunt ad mortem. Nos quoque ut Cenomanensis ait Episcopus: Tollimur e medio fatis urgentibus omnes, Et trahimur quod nos uita peracta uocat.

Esala. 98

Mors quibus
fit bona.

Hebrae. 12

cc

cc

EPISTOLAE FAMILIARES.

258

Felices illi mortales, quorum semper in Dei amore sancta deuotio feruet, qui se peregrinos huius mundi agnoscentes ad coelestem patriam animo suspirant, nihilq; corruptibilem rerum amâtes, iugi desyderio mansionibus inuehi concupiscunt æternis. Mors illis iucunda erit non horrenda, per quam lætis uadunt è carcere uotis, malorum omnium suscipientes terminum, & initium sine fine bonorum. Mors terribilis est his qui tali uiuunt instituto, ut eis post mortem spes non sit ulla boni, qui moriuntur mente simul & corpore desperationis suæ mercedem recipientes obliuionem æternam. Vale ex Herbipoli decima quarta die mensis Iunii. Anno Christianorum millesimo quingentesimo septimo.

HERMANNVS DEI GRATIA ARCHIEPISCOPUS Colonienfis, princeps Elector, &c. Venerabili nobis in Christo sincere dilecto Iohanni Trit.

Abbati S. Iacobi Herbipolensi. S.

EA quæ nobis ex parte & cõmissione principis excellentissimi domini Ioachim Marchionis Brâdenburgensis, sacri Romani Imperii archicamerarii, ac principis Electoris, cõsanguinei ac fratris nostri tibi credita misisti, grato suscepimus animo. Et ex quo earundem rerû pro nostra uoluntate & arbitrio necessariû utendi modum nõ habemus, singulari à te optamus desyderio, cupientes ut nobis cum præfenti nostro tabellario plenâ singularium informatione mittas in scriptis, uel certe si quouis modo tibi fuerit possibile, intra quindecim dierum spacium ad nos personaliter descendas, in aliquo principatus nostri loco circa Rhenû, quoniã ultra quatuordecim dies in his terminis non intendimus remorari. Cum primus enim earû à te rerû omnimodam nancisci cognitione. In his diligente & uoluntariû te nobis exhibere non pigriteris,
ut no

ut nostra sese confidentia habet in te. Facies enim nobis in his
singularem complacentiam gratamque uoluntatem, fauore
& gratia sine obliuione recognoscendas. Data Aldenara sab
bato post festum Barnabæ Ap̄li. Anno 1507.

REVERENDISSIMO PATRI SERENIS-
simoque principi D. Hermanno archiepiscopo Colonien-
si, &c. Ioannes Tritemius abbas sancti Iacobi
Herbipolensis felicitatem.

Reuereudissime princeps, uoluntas mihi inesset quidē
prōptissima personaliter ueniēdi ad te, nisi duorum
hac uice prohiberet impedimēto. Alterū est, q̄ excel-
lencia reuerēdissimæ paternitatis tuæ quatuordecim dierum
cōstituit mihi tēpus ueniēdi, quos ab emissione literarū tuarū
interpretatus nimiū reperi breues, unde metuēs ne forte cum
descenderē, tua serenitas aut ex more in Vuestphalia esset, aut
alibi procul absens à Rheno, frustra laborasse cōtingeret, iter
assumere prolixū nisi certus nō audebā. Alterū uero quod etiā
mētē à proposito nō parū retraxit, absentia reuerēdissimi præ-
sulis mei extra patriā cōstituti fuit, sine cuius uoluntate & cōsen-
su tantū subire itineris spaciū nō satis uidebatur mihi cōueniēs,
propterea uel maxime, q̄ eius munificētia & benignitate pau-
peri huic præfectus cœnobio totā post Deū spem meam in eius
humanitate locaui. Ad do & tertiū uolūtarii itineris impedimē-
tū, qm̄ hactenus in reb⁹ propositis celsitudinis tuæ ignarus con-
siliū, ea quæ mihi ad cōplementū uidebant necessaria nō para-
ui. Ad cōplacendū uero pro uiribus reuerēdissimæ paternitati
tuæ paratus sum tot⁹ uolūtarius & prōptus: & nemorer diuti⁹,
statui circa festū sancti Michaëlis (quo tua clementissima cel-
situdō ex Vuestphalia redire consueuit ad Rhenum) Deo mi-
serate ac reuerēdissimo pontifici meo consentiente, descēdere

Bunnam ad sacrā præsentia tuam, allaturus mecum ea quæ tuâ paternitatē reuerendissimā poterunt recreare. Non enim parare omnia tam breui tempore potui, quæ mihi mittenda uidebantur, quia Serenissimus princeps Brandenburgensis nihil mihi præter ipsas nudas, quas pridē misi, tradidit rerū formas: reliqua misit ore ferenda. Nunc autē reuerendissimæ paternitati tuæ mitto per nunciū mihi destinatū ea quæ præcepit, modū uidelicet rebus dudum missis utendi, cum reliquis in sarcinula colligatis, quibus utinam serenissimæ celsitudini tuæ gratū seruitutis exhibuerim munus. Omnipotens Deus celsitudinē tuā inclyte princeps diu cōseruet incolumē, cui me humilem commendo ministrum. Ex Herbipoli uicesima tertia die mensis Iunii. Anno Christianorum 1507.

IOAN. TRIT. ABBAS S. IACOBI HERBIPOLENSIS, Friderico de Redeuuitz Canonico & Cantori Ecclesiæ Bambergensis, ac præposito in Oringeeu, amico Salutem.

Quod literis tuis ornatissimis tardius reddo uicem clarissime uir, nō tui factū existimes obliuione, sed meis in re literaria consuetis occupationibus. Quod me inter amicos admiseris tuos, & mihi uehementer gratulor, & tibi gratias habeo immortales. Quid enim dulcius mihi homini peregrino, & in terra cōstituto aliena, contingere potuisset, quā optimi doctissimiq; uiri amicitiam nancisci, quæ non solum nobilitas generis morumq; integritas spectabile fecit, sed eruditio quoq; literarū omnifariā exornās cūctis uirtutib; merito reddidit gloriosum. Eo quoq; magis me delectat tecū inuisse amicitia, o reuerendissime parens, quæ iuxta sententiam diui Hieronymi uerā hanc necessitudinē nostrā intelligo, quam Christi glutino copulatā, non utilitas rei familiaris, non præsentia tantum

tum corporum, non subdola & palpans adulatio, sed Dei timor & diuinarum scripturarum studia conciliant. Hæc est perfecta amicitia, qua in deo diligitur amicus, fitq; Christi amore mens una corporibus in duobus, nõ ob aliam causam, quàm studiorum similitudinem, quibus ad apicem summi & incommutabilis boni ambo concurrunt amici. Ideoq; inter malos & reprobos homines esse amicitia uera nõ potest: quoniam sicut Aristoteles dicit: perfecta amicitia non est nisi per unum, quia quod est perfectum non potest fieri ad plura sed ad unũ. Mali aut̃ & reprobi semper in turbatione uiuunt, nunquã pacifici, nunquam quieti, nunquã tranquilli, sed ut mare nequitiam spumantes, ad multa neglecta unitate rapiuntur, & propter hoc eorum coniunctiones non amicitia sed magis coniu-
 rationes dicendæ sunt. Est enim amicitia æqualitas animorũ intellectu constans & ratione, quapropter inter sceleratos appetitu non ratione uiuentes nullam esse amicitiam contigit unquam. Hoc ipsum satis expressit memoratus philosophus in Ethicis dicens: Solam amicitiam bonorũ honestorum intransmutabilem esse. Nulla uero æqualitas animorũ constanti-
 or esse potest quàm illa quæ ex diuino nascitur amore, quo unum, uerum, solumq; incommutabile bonum per fidem pura deuotione cognoscitur, & pari consensu ab amicis feruenti desiderio amat. De hac ipsa necessitudine uir sapiens inquit: Amico fideli nulla est comparatio, quoniã amicus fidelis protectio fortis, qui inuenerit illum preciosum inuenit thesaurũ. Hinc me beatum iure existimo, quoniam te uerum inueni amicum, quippe qui nihil in me diligis aliud quã Christianæ glutinum charitatis, quod est amor sapientiæ cœlestis & diuinarũ studium scripturarum. Quis nesciat felicitatis æternæ fruitionem, ad quam omnia nostra sunt studia ordinanda, ex cogni-

Vera amicitia per Christum fit.

Inter malos non est uera amicitia.

Amicitia quid est

Eccle. 6.

tione & amore summi regis oim cōstare principii? quod more nostro Deū appellamus, ipsamq; in regno beatitudinis bonis oibus esse communē, atq; ipsius boni adhaesione amicitia omniū electorū dei cōfirmare perfectā, & nulla unq; intercedere dissoluendā. Omniū nāq; suo principio per gratiā fruitionis unitorū ppter ea est amicitia sempiterno scēdere indissolubilis & firma, quia unū uolūt, unū diligūt, & in unius fruitione consistūt. Nos ergo qui fundamentū amicitiae nostrae in Christiano solidauimus amore firmandū, tāto magis coelestiuū appropinquam⁹ necessitudini, quāto fuerimus in uia q̄ ducit ad illā studio & uolūtate cōcordes. Est aut̄ triplex iter ad amicitia illam fruitionis aeternae, quod in unā uia dirigat ambulātes. Cognitio diuinæ bonitatis studio sacrarū scripturarū acquirē: amor coelestis desiderii uirtutū exercitio nutrit, & cultus Dei mandatorū obseruatione declarat. Cognitio itaq; causat amorem, q̄a nemo recte diligit quod ignorat, amor uero exigit cultū dicēte Gregorio: Amor Dei nunq; est ociosus. Operat̄ em̄ magna si est, q̄ si operari rennuit, amor nō fuit, cū exhibitio operis uerē signū sit dilectiōis. Hic est ueræ amicitiae Christianae finiculus triplex, qui facilenō rūpiē, qm̄ q̄squis in hoc itinere cū amico fideli cōsentiens ambulauerit, suos aduersarios, carnē, mundū, & diabolū facile superabit. Propterea sanctus hortat̄ Hieronymus Paulinū hoc itinere gradientē dicēs: Discamus in terris quorū sciētia nobis perseueret in caelis. Et ad quendam aliū scribens dicit: Ama scientiā scripturarū, & carnis uitia nō amabis. Sacra em̄ scriptura uia amantibus eā ad dei cognitionē ostendit, omnemq; doctrinā incomparabiliter longe p̄cellit, qm̄ uera docet ac solida, ad aeternae felicitatis fruitionē inuitat lectorem: mentē quoq; amatoris sui reuocat à terrenis, &

*Triplex iter
ad amicitiam
geram.*

*Cōmendatio
sacrae lectio-
nis.*

tanto

tanto plus instruit ad scientiã, quanto fuerit studiosius in meditatione ruminata. Non est in ea fastidium, usu placet, negligentia displicet, & quanto plus legitur, tanto amplius amatur. Duo suis amatoribus preciosissima confert dona, quã & intellectum dulciter erudiendo illuminat, & abstractã à mundi uanitatis mentẽ ardore diuini amoris super omnia suauiter inflamat. Hanc diuus cõmendans Hieronymus ait. Pinguissimus est sermo diuinus, omnes in se habet delicias: nã quicquid boni uolueris ex ipso nascit: sicut manna quã manducabas secundũ uniuscuiusque uoluntatem in ore sapiebat. Hinc sanctus pulchre $\chi\rho\iota\varsigma\ \omicron\upsilon\lambda\ \&$ Paulus diuinarum uolens exprimere laudinem scripturarum, suo Timotheo scribens discipulo inquit. Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iusticia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Est ergo sacræ scripturæ effectus, ueritatem docere, falsitatem arguere, à malo eripere, ad bonum inducere, & mentem studiosi lectoris ad perfectum eleuare. Vnde merito scriptura diuina omnibus mundi scientiis est præferenda, quoniã quicquid boni continetur in singulis, uniuersaliter in ea totum commendatur. In ea namque totius philosophiæ habetur institutio, quoniam omnes omnium naturarum causæ (ut facit inquit Augustinus) in Deo creatore sunt, cuius sancta cognitionem scriptura nobis promittit & astruit. In ea etiam Ethica superata conspicitur, quoniam bona uita & honesta, non aliunde formatur, quàm cum ea quæ diligenda sunt, à nobis diligantur, Deus uidelicet & proximus noster, quod uerè sola docet scriptura diuina. Hic Logica est, quoniam ueritas & lumen animæ rationalis non nisi D E V S est,

2. Tim. 3

» quam ipsa nobis scriptura pronūciat sacra. Hic laudabilis Res
 » pub. salus, hic principum leges & iura Nationum. Neq; enim
 » optime custoditur ciuitas, nisi fundamento & uinculo fidei, fit
 » mæq; concordia, cum bonum diligitur cōmune, summū atq;

*Doctores
 uerbi Dei
 quāti sim fa-
 ciendi.*

» uerissimum deus, quod sacra tantū nobis scriptura insinuat.
 Cunctis ergo sunt præferendi doctoribus, & quarumlibet sci-
 entiarum præponendi studiosis, uiri sacris cum pietate scriptu-
 ris intenti, quoniam ut quidam ait:

Nil homini melius quā si diuina legendo

Figat ibi mentem quò sibi uita uenit.

Cantico. 2.

Est enim studium diuinarum scripturarum uia expedita,
 pulchra & iucunda, quæ nos in cognitionem summi & incom-
 mutabilis boni cum dulcedine introducit, quò cum mens ui-
 ri studiosi peruenerit, læta exultans in Dño clamabit: Introdu-
 xit me rex in cellam uinariam, ordinauit in me charitatē. Fœ-
 lix illa conscientia, in qua præter amorem Christi, qui est sapi-
 entia dei patris, castitas, patientia atq; iusticia, nullus alius uer-
 satur amor, nec ad infima se conuertit, sed cœlestia semper a-
 nimo desyderanti suspirat. O mentem ter felicem quaterq; se-
 licissimam, quæ studio inflammata diuini amoris cū beatissi-
 mo Christi martyre Ignatio dicere potest: Amor meus cruci-
 fixus est. O iugum sancti amoris quā dulciter alligas Christi
 aratro mentem humilem, q̄ gloriose trahis laqueatam, q̄ sua-
 uiter præmis, delectanter oneras, fortiter stringis, prudenter
 crudis. Dulcedo tua nulli est cognita in experto, quoniā quid
 sit amor nemo intelligit, qui semper desidiosus nunquam uera-
 citer amauit. Amor dei fortissimus est ignis quem dominus le-
 sus uenit mittere in terram, uoluitq; ut in cordibus suorum fi-
 delium iugi charitate arderet, illuminaret, atq; consumeret.

Lucæ 12.

Ignis iste diuini amoris mentem quā inhabitat iugi cœlestium
 bonorū

bonorum facit ardere desyderio, ipsamque suauiter illuminans
 in omnem introducit ueritatem, consumensque in ea fortiter omnia
 desyderia uanitatis, diuinorum facit participatione bonorum
 locupletem. Mentis amor rationalis Christus est, ideo quicumque *Amor mentis*
 uult ueram dilectionem prae gustare, Christum discat suauiter dili- *Christus est.*
 gere. Est enim thesaurus indeficiens amor diuinus, quem qui ha- *cc*
 bet diues est, quo quicumque caret, etiam si omnibus mundi affluat *cc*
 diuitiis, reuera pauperrimus est iure dicendus. Quisquis enim *cc*
 Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota uirtute diligit,
 locum uiciis non relinquit, quonia non intrat diabolus cum
 Deo plenus est animus. Nam sicut in sancto Euangelio Domini *Matth. 23*
 significat, diabolus mentem uacantem desyderat, nudatam
 scopisque mundatam perquirat. Vbi autem Deum adesse per amorem
 reperit, sub magna statim confusione recedit. Quemadmodum
 enim uisibilia rerum materialium uasa, cum aliquo liquore ple-
 na sunt, superuenientium augmenta non capiunt, ita nos diuina
 charitas si totos repleuerit, non erit quod crimen intrare possit.
 Amor uero Dei nunquam est ociosus, sicut dictum est, sed magna
 pro cultu & reuerentia operatur amati, semper uigilans, omni-
 sollicitudine circumspectus, ne uel in paruo suum offendat dile-
 ctum, sed illius in omnibus se uoluntati conformans mente sa-
 gax reuoluit mandata. Sic enim ait in Euangelio Dominus Iesus:
 Si quis diligit me, sermones meos seruabit, & Pater meus dili- *Ioan. 14*
 get eum, uenietque ad eum, & mansionem apud eum faciemus.
 O mansio sancta, o uisitatio mentis dulcissima, in qua Deus
 omnipotens creator omnium rerum incomprehensibilis digna-
 tur iucundum celebrare conuiuium, ubi creatura suo factori per
 gratiam intimi amoris coniungitur, & omnes mundanae affectiones
 potenter extinguuntur. Est tibi pax, pietas, bonitas, lux, uirtus,
 honestas, gaudia, leticia, dulcedo, uita perennis, gloria, laus,

Capit. 19.

requies, amor & concordia dulcis. Hic est fructus amicitiae nostrae parens reuerēde, ad cuius dulcissimam acquisitionem iugi meditatione suspirantes cum alacritate in uia mādatorum Dei ambulemus: & ne fastidium itineris incidamus nocuum, semper nobis adsit diuinarum cōsolatio scripturarum. Nam ut sanctus ad Romanos scribit $\chi\rho\iota\sigma\tau\omicron\lambda\omicron\gamma$: Quaecunq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Cum ergo studium sanctarum scripturarum iter nobis paret expeditum, securum atq; pulcherrimum ad Dei cognitionē, cognitio uero ducat animum per uiam spiritus sancti amoenissimam suauissimamq; ad amorem, & ex his duobus in mortali uita hac qua uiuimus obseruatio mandatorum Dei mentem feliciter occupet, cui post mortem carnis in illa cœlesti patria summi fruitio boni succedit sine fine mansura: illi felices censendi sunt, qui contemptis mundi uanitatibus, spretisq; doctrinis inutilibus & curiosis, huic sanctissimæ philosophiæ diuinarum traditionum se totos cum pura sobrietate manciparunt. In quorum te numero Friderice præceptor doctissime, cū primis duxi locandum: quoniā sicut rosa inter spinas pulchritudine sua odorisq; fragrantia suauiter allicit legentem, ita tu inter multos nostræ huius tēpestatis genere & sanguine nobiles Ecclesiæ Dei canonicos atq; prælatos, eruditione diuinarum scripturarū, continuōq; earundem studio, moribus quoq; sanctis & innocentia uitæ rutilans choruscas, meq; totum usq; adeo tibi deuinxisti, ut te amando colendōq; cessurus sim nemini. Vnde tibi persuadeas uelim, eum me esse, qui cōtracta inter nos amicitiae iura, & sanctissime colere & inuiolabili constantia illa seruare & nouerit & uelit. Nam si raritas precium rebus auget, tanto mihi tu preciosior amicus amplectendus es, quāto inter

nobiles

nobiles Christi ministros diuinis hodie scripturis operam nauates & raras, & inter notos mihi charosq; pene unicus habetis & solus. Quam multi hodie (cum pudore & reuerentia dico) ex nobilibus inueniuntur non solum cathedralium, sed aliarum quoq; Ecclesiarum canonici atq; prælati, contemptores sacre lectionis, qui scientiam scripturarum propterea sibi existimant ignominiosam, quia non rusticorum procreati sanguine senobiles gloriantur ignaros. Quanta infania mortalium pectora rotat: Si contemptus & ignorantia scripturarum nobiles faceret, iure tales dicerentur nobilissimi, quia minus q̄ nihil intelligunt, cum & se nesciant & Deum ignorent. Sed nostri non est officii sapientiæ salutaris taxare oculos, propterea ualeant cæci, palpantes in tenebris, qui lucem scientiæ detestantur. Nos cœpto pergamus itinere studii scripturarum, quatenus earum meditatione continua intellectus noster in cognitionem summæ ueritatis delectabiliter possit assurgere, & affectus in Dei amore iugiter ardere. Hæc enim uera est Christianorum amicitia, communi studio Deum per fidem unum in substantia, & trinum in personis, iuxta sanctarum traditionem scripturarum, credere, ipsumque pari uoto, pari uirtute, pariq; consensu super omnia ueraciter amare. Ideoq; tu mihi Friderice parens amatissime preciosior chariorq; amic⁹, quoniã in me amãdo nihil requiris terrenum, nihil uenaris caducum, diuinarum scripturarum studio dulciter ardes, ad Deum cognitione simul & desiderio amoris interni anhelas, propterea me habere cupis amic⁹, quem pari credis feruore inflammatũ. Ego autẽ tametsi tibi nulla sim parte comparãdus, amatorem me tamẽ scripturarum sanctarũ ingenue cõfiteor, comitemq; itineris polliceor ad summi delectabilem cognitionẽ boni, in cuius amore fundata permaneat nostra inuiolabilis amicitia: semen bonorum

*Nobiles
Sacerdotes
sunt contemp-
tores sacre
scripture.*

*Vera Christi-
anorum
amicitia.*

operum nunc terram committes patri cordis proprii, de quo fructum adsequamur aeternae fructificationis inter filios electionis Dei. Libellum sancti Ioseph, laudes nutritici Domini & Salvatoris nostri continentem, tuoque nomini celeberrimo inscriptum, Deo auxiliante compleui, in quo cum mihi nonnulla magis elucidanda statuerim, necessario fuerit denuo rescribendus, ut in manus tuas politioribus dignas, quoad fieri potest quae emendatissimas perueniat. Interea patienter moram feras hanc rogo, donec aedatur in lucem, quia patronum alium quam te patrem & dominum reuerendum neminem admissurus est. Hortaris tuas ad desinere amicitiam ingrediar, quoties me Bambergam accedere contigerit: oblationem hanc tuam libenter accepto, & ago gratias quantum possum ingentes, scies te uerum & ex animo fidelem amicum. Nisi enim tua me praesentis delectaret amica praesentia, uerus certe non essem amicus. Quis non totus delectetur esse secum aut quis patiatur esse diuisus? Totus autem secum esse non potest, qui non uult esse cum amico. Interrogatus namque Aristoteles, quid esset amicitia, respondit: Una est anima in duobus corporibus cohabitans. Et quod alius pulchre quidem dixit de amico suo: Dimidium animae meae. Secum ergo est qui est cum amico. Et ego sentio dimidium animae meae esse in te amicorum constantissime, propter uim scilicet amoris, & ideo te corpore quidem absente nescio quid patior praesente spiritu: quo fit ut me loqui tecum existimem, raptusque amoris magnitudine finem nequeam inuenire uerborum. Unde uim mihi facere compellor, ne modum excedat epistola. Tu literis parce precor incultis, & si minus scripsi prudenter, amicitiae noueris imputandum, cuius impellente potentia me amor in te occupauit diuisum. Quoties enim cumque amicum te cogito, dimidium me non totum penes me esse cognosco. Vale alter ego, tui memor & amans, quoniam

ego mei sum memor & amator per amicitiaꝝ speculum in te.
Iterum uale. Ex Herbipoli 12. die mensis Iulii Anno 1507.

REVERENDO IN CHRISTO PA
tri Domino Iohanni Tritemio abbati monasterii S. Iacobi Her
bipolensis; quondam uero Spanhemensi, præceptoris suo co
lendissimo, Iohannes de Vuoelbrouck, Serenissimi Re
gis Castilia monetarius magniq; Telonei Brugis in
Flandria magister Salutem.

Reuerende pater, anni ferme quinque iam elapsi sunt,
quod cum tua paternitate ultimo in Spanheim fui cõ
stitutus, & nihil postea certi audire uel percipere uf
quam potui de eadem, quid ageret, aut quomodo ualeret. Ni
hil enim audirem libentius, quam bonã ualeitudinem tuam,
felicem statum, prosperamq; in cunctis fortunam. Magna est
nominis tui fama nobiscum, & in ore laudaris omnium docto
rum uiroꝝ, nobilium quoq; & magnatorum: & multi sunt
in omni terra nostra, qui te uidere cupiunt, tuaq; optant eru
ditione doceri: inter quos est unus uenerabilis decretorum do
ctor, Nicolaus nomine de pulchro monte, homo uniuersali
ter doctissimus in philosophia, in mathematica, in astrono
mia, in medicina, in cosmographia, in theologia quoq; & in
cæteris scripturarum disciplinis multum excellenter peritus;
qui fama nominis tui usq; adeo inflammatus est, ut neq; sum
ptibus parcendũ duxerit, neq; periculis & laboribus terreret
itineris longissimi, quo minus ad tuam uenire paternitatem
quantotius possit. Commendaticis ad tuam reuerentiam li
teris à me petitis & acceptis, anno proxime præterito iter satis
periculosum assumpsit ad te, propter inquietudinem Sycam
brorum, uenitq; ad monasterium tuum Spanhemense uicess

ma quarta die mensis Februarii. At tua reuerendissima paternitate non inuenta, cū tristitia magna reuersus est ad oppidū nostrę Brugense unde exierat, literis suis & meis in Spanheim apud priorē tuū relictis, tibi quā primū præsentandis ad manum. Hinc factum est, ut status & rerum tuarū ambo ignari uitam cum tædio multo agere cœperimus, & necessario ab inquisitione tui cessaremus. Ferebatur etenim istic tuā reuerendissimam paternitatem esse cū Marchione Brandenburgense in Marchia, sed de tuo ad monasterium reditu nihil certi audivimus. Tandem deo sic ordinante ex magistro Nicolao Belselio, quem optime nouit paternitas tua, canonico sancti Germani Traiestensi, in medicinis doctore, qui ueniens ex Italia tecum fuit Neometri, cognouimus te esse sanum & incolumē, rebusq; tuis bene prouisum, dimissaq; abbatia Spanhemensi ad Herbipolim te cōtulisse, & ibi in pace & tranquillitate philosophari, de quo tibi multum congratulamur, scientes q; uitam in ocio minime sis acturus: quin potius more tuo semper aliquid scripturus, quod multis proficiat in salutem. Prædictus uero de pulchro monte Doctor Nicolaus, qui præ nimio tui desiderio uigilans te semper cogitat, & nocte somniat dormiens, nullam sibi requiem dare potest, donec suo tandem satisfaciatur instituto, quo te uidere cupit, & dulces tecum de uera scientia miscere sermones. Est enim uir tua allocutio non indignus, utpote doctus & multarū linguarum peritus: in multis quoq; expertus & rebus & gentium ritibus diuersarum. Bina uice Hierosolymis fuit, in Turcia diutius cōuersatus est, Venetiis quoq; Neapoli, Bononia, Parisiis, Oxonia, Salamina, in Hispania, & aliis multis locis amore sapientiæ scripturarum peregrinus extitit. Quatenus ergo tandem satisfieri sancto eius desiderio queat, reuerendissimam paternitatem tuam ambo

sumus

**D. Nicolaus
de pulchro
monte.**

simul diligentissime rogamus, ut nobis rescribas cum latore presentium, ubi & quando presentiam tuam possit conuenientius accedere, propterea quod multa habeat tecum loqui & conferre, quæ literis nequeat demandare. Spero certe, quod eius conuersatio tibi non erit iniucunda. Vale præceptorum amatissime. Ex oppido Brugensi in Flandria, 4. die mensis Martii. Anno incarnationis dominicæ 1507.

IOAN. TRITE. AB. MONASTERII S. IACOBI in suburbio ciuitatis Herbipolensis, quondam uero Spanhemensis, Iohanni de Vuoesbrouck magni Telonei Brugensis magistro Salutem.

Nicesima septima die mensis Maii Literas tuas amice charissime, simul & cuiusdam Nicolai de pulchro monte decretorum Doctoris per quendam iuuenem suscepimus, qui cum altera mox die abiturum necessario se diceret, breuius rescripsimus quam nostri fuerat instituti. Quod cum serenissimo Principe Domino Marchione Brandenburgensium nos fuisse commemorasti, uerum est, abbatiamque dimisisse Spanhemensem & assumpsisse aliam, qui retulit non errauit. Non sine causa factum est maxima, quam ut scias, quam potero breuiter his literis consignabo. Anno Christianorum quinto supra quingentesimum atque millesimum, prima die mensis Aprilis de monasterio meo Spanhemensi exiui, à Serenissimo Principe Palatino uocatus Heidelbergam, ubi me aliquandiu moram agente, quidam ex monachis meis coniunctis sibi quibusdam Cynonotis, quandam in me conspirationem ordinantes occultam, Ducem illum Iohannem, quem optime nouisti ab olim, mihi reddiderunt infensum, usque adeo, ut quosdam ex familia nostra, qui partibus fauere meis uis

debantur uinculis iuberet mancipari publicis, quasi malefactorum sceleratos. Hæc dum mihi nunciarentur absenti commotus temeritate facti, statueram non redire ad monasteriū, nisi tanti prius autores mali contumeliam satisfactione congrua expiassent. Remansi ergo foris & maneo usq; in præsentem diem, nihil dubitans de iusticia Dei, quoniam in foueā cadent impii quam fecerunt. Quintadecima igitur die mensis Octobris proxime præteriti, abbatiam hanc in qua nūc maneo adsumpsi, & Spanhemensem propter infidelitatem monachorum & ducem infensum uoluntate spontanea resignaui. Hic ergo nūc uiuo quamdiu uoluerit altissimus, mihi & scripturis uaco, semperq; ultimam uocationē quam effugere potest nemo pauidus expecto. Quòd si bonus ille doctor tuus me accedere uoluerit, hic spero inueniet, nisi forsitan me interea oporteat aliquorsum declinare ad tempus uocatum ut olim. Scis enim quàm necessarium nobis sit principū quōq; obedire mandatis. Vale nostri memor & amans. Ex Herbipoli uicesima octaua die mensis Maii. Anno Christianorum 1507.

REVERENDISSIMO PATRI DOMINO
Ioanni Tritemio abbati ædis S. Iacobi Herbipolis, uiro inter
Germanos primario, Nicolaus Gerbellius Phorcensis
salutem & sceleritatem æternam.

Quoniam tu quidē reuerendissime pater & abba integer rime, tuis tibi monumentis literariis laudem tantā apud posteros & gloriam ineluibilem cōparaueris, ut nō tam humo humili, quā ipsi sub astris splendentibus deambulare occipias: non tñ uiuidus hic ille ingenii tui uigor otio delitescit, senio languet, uiribusue medullitus disciplinarū palæstra eneruatis fluctuat, debilitatur, aut alget, sed lucubratoribus diurnis elychniūq; redolentibus noui aliquid (si uera est fama)

est fama) excogitat, quod admirabimur, concupiscimus, sum
maque ueneratiōe hilariter exosculemur. Gratulor mihi ipsi sa-
piuscule reuerendissime pater, me felicissimo hoc saeculo pro-
genitum, quo tot illustres uiri, nec ignobilis famae, in Germa-
nia passim prodire, quos inter tu unus es, qui cum literis La-
tinis & Hebraeas & Graecas apud Germanos fecisti locupletio-
res, inter quos tantum polles & enitescis, ut an cuiquam te com-
parem, an praferam cunctis in triuio sim, fluctuemque Chreme-
tis instar Therentiani. Verum non incōsiderate dubito, cum
non triuium in te, sed disciplinarum omnium theatrum spa-
ciosum, exuberans, nitidissimum cōspiciamus, non in te uirtu-
tem unam aut tres, sed eas omnes tenaciter & agminatim, coa-
gulatas perinde ac spectaculo decentissimo spectemus. Quibus
magnificenter & bellule exornatus multorum animos, plero-
rumque exercitationem literaria, omnium in te quoque oculos plau-
sibiliter cōuertisti, qui certatim te adamant, uicissim salutant,
aceruatimque intuentur. Quibus & ego quidem excitatus perni-
citer accurro, amorēque hunc, qui cum diutina euisceratiōe
præcordia nostra populabundus concremauit, hisce nostris li-
teris qualibuscumque significanter (ut arbitramur) ostento, qui-
bus me tibi coniunctissimum fore existimo, cum non dedigna-
ris ini etiam subsellii literatores familiariter in albo tuo cōscri-
bere. Quod si tuo tuorumque consortio adscribor, optime cum
Gerbellio actū esse asseueranter affirmo, siquidem non morta-
lem me sed immortalitate donatum haud incuriose iudicatu-
rus. Quod reliquū superest reuerendissime pater, quicquid id
est quod sub incude tua nunc elegatissima frabrefit & bractea
tur, sic quaeso ut & ego qui tuus sum, qui me totū tuæ sectæ con-
secro, sciam: uel quod nouum hunc tuum consecraneum & mi-
litem scire magnopere desyderas perscribe. Tuas enim literas

desyderanter expecto, quas, nimirum ea qua doctissimorum scripta ueneratione excipere soleo, osculabundus aeterna cedro, perpetuisq; hederis sempiternaq; blanditer exornabo. Vale te uerendissime pater, & me inter tuos dignanter adnumera. Ex Colonia quarto Idus Junii. Anno Domini 1597.

IOANNES TRITE. ABBAS S. IACOBI
Herbipolensis, quondam Spanhemensis, Nicolao Gerbelli
Phorcensi salutem.

Amdudum acceptis literis tuis Gerbelli optime, simul ac uotis respondere ut par erat animo statui, quo confidentia de me tuae non frustreris effectu, tantoq; fieret amicitiae nostrae gratiores, quanto citius coaluissent. Quod uero tatisper distuli, non te propterea uel neglectum existimare debetis a me, uel contemptum, dabisque ultro neus tarditati ueniam, si periculaueris ex amissis inexcusabiles hierodulorum occupationes. Oportebat etiam spontaneum adesse tabellarium, qui nostras ad te deferret literulas, ne petronibus traditae medio itinere periret. Oras in primis te nostris adscribamus amicis, rem certe non difficile postulans, quando bonarum literarum studiosos omnes inter fratres nobis atque charissimos habere semper fuerit iucundissimum. Tenebriones uero & diuitiarum avarissimos incubones in amicitiam nostram nunquam admittere consueuimus, propterea quod bonorum obnitetur studiis, & hinc contra uiros doctos & eruditos semper ipsis sit familiare. Te autem studiose Gerbelli, quem ornatissimae tuae literae doctum & panaretum declarant, in amicitiam nostram (tacet si medioximi sumus) obuiis manibus libere accipimus, si demum & charitatem inuiolabili constantia pollicemur. Quauis in nostri aestimatione uehementer, fama deceptus, erraueris, quod pace tua dixerim, cum laudes tuae nostra procul nimis excedant merita, integritate tamen animi erga nos tui qua decet beneuolentia

lentia acceptamus. Scio enim q̄ non imitatis uanissimos illos palpones, qui cū laudare quēpiā uidētur decipiūt, cōficta mentientes præconia, propterea q̄ nō hominē ipsum, sed dona sequuntur & munera. Tu etsi amore laudaueris, cuius iudicia cæca, famæ credidisti fallaci, longe tamē defuit mētiendi animus ac decipiendi uoluntas. Sed cōtueare si literarum tuarū uerax sum paraphrastes, ut rectæ opinionis tuæ sentētiam me apprehendisse intelligas. Intemerata sunt ueritatis testimonia, quia rem satis enodem & manifestā mēte concepisti, ut menceps habeatur potius q̄ sani capitis, qui clarissimorum in palæstralite raria hominum negauerit amicitiam esse immortalē. Omnia enim gloriose facta priorū, cum suis iamdudum interissent authoribus, si monumētis non fuissent amicorū scribentium immortalitati donata. Quocirca felices illos iudicauit antiquitas, qui ingenio, sapiētia, uel fortitudine memoratu digna facientes ea incidissent tempora, quibus copia esset eruditissimorum clarissimorumq̄ uitorum, quorum amicitia perurgēte quicquid uideretur laudandum, literarum firmamento reciperet immortalitatem. Recte igitur amicitia clarorum & in re literaria nominatissimorum hominum immortalitatem tibi polliceris: quoniam sicut astra cœli chofuscantibus radiis micant illuminata per statanum in circuitu solem, ita quicunq̄ illustrioribus in scriptura uiris per amicitiam coniuncti sunt, immortalitatis lumine frequenter apud posteritatem illustrati permanent gloriosi. Ad amicos docti bona & honesta scriptitant omnes, eorūque & nomen & famam immortalia facere non secus ac seipfos apud omnem posteritatem consueuerūt. Inimicum uero & in obscuro latitantem, nemo unquam scriptis immortalitati donauit. Ego autem mi Gerbelli, tamet si nec eruditum me sciam nec immortalitatis largitorem, sed

Amicitia doctorū uitorū immortalitate constat.

Similitudo elegans.

medioxime studiosum, pro uiribus tamen curabo, ne te inisse nobiscum amicitiam pœniteat. Quid incude iam fabrefiat sub nostra tibi padamus efflagitas. Rurestrem tractamus camœnâ, nostrôq; musam proposito cōuenientem quantum reiectanea permittunt intercinimus. De sancto Christotrepho Ioseph librum mediocrem absoluius. Nepiachum quoq; Annalium nostrorū ab hora natiuitatis in hunc diem perduximus. Opus magnum librorum duodecim de dæmonibus ad preces amicorum inchoauimus, in quo decreuimus omnes magorum pphanas destruere artes in genere simul & in specie, earumq; causas, inuētores, libros, modos, & deceptiones nominatim & pprie taxare. Inter hæc quoq; nouo inuēto Steganographiæ nauimus operâ, quod in lucē ædere necdū pollicemur, nebuloſâ malignitate deterriti. Dicebat quidâ: Qui facit quod nemo miratur omnes. Iam uero dicēdum. Qui facit nouū, detrahunt omnes. Maneat ergo sepultum, quod tēpore incongruo culpatur repertū. Vale & nos ama. Ex Herbipoli decima sexta die mensis Iulii. Anno Christianorum 1507.

Liber de nutritio Christi Ioseph.
Opus Annalium.
Opus magnū de dæmonibus.
Opus Steganographiæ.

IOAN. TRIT. ABBAS S. IACOBI HERBIPOLENSIS, quōdam Spanhemensis, Conrado Celti Protutio poëta laureato fratri & amico charissimo salutem.

 Peraueram frater ex Augustiburgio te uenturum ad nos, quo tibi omnē rerum mearum historiâ enodassem, ne tu aut falsa pro ueris admiseris de nobis, aut fortunarum amici uideare ignarus. Quoniam uero iter tuū deflexisti rursus in Austriam, literis id facere quod uerbis paraueram cōpulsus sum. Proinde satis oportune mihi nepos iste tuus ex sorore Nicolaus Vuilandt occurrit, per quem eorum quæ circa me transacta sunt noticiam adsequaris. Anno Christianorum

Christianorum

Christianorum quarto & quingentesimo supra millesimum, Rex *Bellum Bava-*
 noster serenissimus Romanorum Maximilianus, auxilio mul *ricum Anno*
 torum principum, rebus bellum atrocissimum indixit Pala- *1504.*
 tinis, ingressiq; (Rhenus apud Moguntiam trasmisso) Nagau-
 um Hassones cum Vuedresis, omnia circa Alcennam Gavi-
 oppidum & Stauronesum sub ditione Palatini & ducis Cyno-
 notorum inuenta rapuerunt, ecclesiis, castellis, & uiculis, nisi
 redimerentur auro multo, incensis atq; destructis. Unus oim
 in principem clementissimum Palatinum furor & incredibilis
 hirritus, qui nomen & memoriam eius inferni tenebris operi-
 te putabant. Hassonum metu, & eorum qui nobiserant uicini
 Melantagorum pauore ac minis exterritus, monasterium meum,
 quod imperio ipsius Palatini ac ducis Cynonotorum æqua
 subiaceret potestate, exire compulsus sum, propterea q; Alexan-
 der filius Melantagi, qui iam diu uitæ munia peregit, datus iam
 tum Hassonibus dextris auxilia ferret, cuncta deuastans Pala-
 tinensium rura, nec ætati parceret nec religioni, mihiq; in pri-
 mis odio Illustrissimi principis Comitis Budoriani exbalista-
 tiones pararat. Stauronesum ergo me cõtuli, ubi duabus & ui-
 ginti hebdomadibus remansi, eatenus namq; furor & insania
 Spaticorum durauit Hassonum. Interea dum hæc agerentur,
 duo ex monachis meis, Melantius Remitius Prior, & Pingio-
 nita Ioannes, cum petronibus donatis nonnullis, Cynonoto-
 rum fauere partibus iam dudum assueti, primum occulto, ac
 demum recluso me odio pulsare occoeperunt. Ducem in primis
 Transsylvanum, qui Cynonotis rurestribus imperat, mihi red-
 diderunt infensum, multa confingentes, quorum excipium in
 summa, q; me Palatinis rebus optime semper doluere fauen-
 tem. Reliqua uero excogitata & e mentita fuerunt omnia. An-
 no de hinc altero, qui fuit quintus Christianorum supra quin-

gentesimum atq; millesimum, prima die mensis Aprilis Budorim accitus mandato principis me contuli, ratione monasterii Lymphurgensis per nefandos Palatini hostes funditus exusti, ubi me aliquandiu necessario existente, Cynonoti iussu Ducis inuasere cœnobium, captisq; è familia quibusdam in odiũ mei, ecclesiasticam libertatem ausu temerario uiolarunt. Hæc cum mihi Budorim denunciata fuissent, satis profecto displicuerunt, habitog; amicorum consilio reditum ad cœnobium meum differre statui, donec malefactionis tantæ condigna sequeretur expiatio. Mansi ergo Budoris & Neometis mensibus tribus usq; ad conuentum principum cum maiestate Regia apud Coloniam Agrippinam, quò per Ioachim Marchionem Brandenburgensem Principem Electorem ad caput Iulii euocatus descendi, remoratus & ibi hebdomadibus quinq;. Inde uero ad ipsius Illustrissimi principis instantiam Marchiam post eum intraui. Reuersus tandem post nouem menses in patriam, manifeste cognoui omnium malorum autores memoratos extitisse monachos, unà cum Moguntino abbate, qui non satis bene rebus fauebant meis, propterea quòd sunt literarum ofores, & sanctarum scripturarum penitus ignari. Intellegens itaq; non satis mihi fore tutum, conuersari iam deinceps cum æmulis & nebulonibus Cynonotis, ad alia me transferre loca tutiora decreui. Abbatiam ergo istam sancti Iacobi Herbipolensem, oblatam mihi per Dominum Laurentium Reuerendissimum, præsulem, quintadecima die mensis nouissimi Octobris pauper pauperem accepi, & postea Spanhemensem cum suis ingratisimis monachis uoluntate spontanea resignaui. Valeant nunc tenebriones & æmuli, quibus stadia nostra sancta non placuerūt, & nos cum Psalmista læti cantabimus: Laqueus inutilium occupationum contritus est, &

Psal. 125.

nos libe

nos liberati sumus. Neque enim facti me poenitet, quia locum adeptus quietum, iam primū mihi uideor philosophandi nancisci exordium. Bibliothecam integram dimisi in Spanheim, cuius non magnifacio iacturam, cum iam tandē sine illa philosophari magna ex parte didicerim. Prouisurus mihi uitae necessaria quo ad uiuerem Illustrissimus Princeps fuerat Palatinus, nec minus praefatus Marchio Brandenburgensis si uoluisssem, sed conuersari inter aulicos palpones mihi non placuit. Elegi proinde pauper habitare in cœnobio, magis quā diues conuersari praeter monasticā regulam in saeculo. Habes nunc amantissime frater calamitatis meae historiam in summario conscriptam, cuius lectione agnoscas hominibus nō temere fidendum. Haec mihi fecerunt qui uidebantur amici: in patrem haec filii perpetrarunt. Sed uereor ne malum quod mihi paraerunt, ipsis occurrat in foribus, cadantque in foueam quam fecerunt. Abbatiam uero meam Spanhemensem Prior Melantius adeptus est, in qua sine dubio iniuriarum mihi factarum partem recepturus, quā merito suo praeparauit. Vigilius noster, Mœcenas philosophorum, canonicatum Vuormatiensem obtinuit, sed clero nondum ad ciuitatem reuerso Budorise continet. Vale ac sapius ad me da literas. Iterum uale. Ex Herbipoli prima diemensis Iulij. Anno Christianorum 1507.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI
 Domini Ioanni Tritemio, abbati sancti Iacobi Herbipolensi maiori & amico suo praecipuo, Bilibaldus Pyrckenheimer salutem plurimam dicit.

BInas a te, pater reuerēde ac obseruandis, accepi lras quibus huc usque nil respondi, cū negociis tū absentia mea impedit. Mādatoque tū tuoque memor cū nup Augustā uenisse, tuas ultimas Celti nostro legēdas tradidi. Ille uero, ut tui studiosus est, quā plurimū aliuscas monstrauit, qui oēs

grauiter tulerūt aduersam tuā fortunā, quā etiā antehac audierant. Nā penitus aliqua calamitate indignū te putāt. Sed ut tu met optime nosti, fortiter nobis quicquid acciderit ferendū est.

Boni semper
à malis perse-
quuntur.

Ἐβελιον ἦ οὐδὲν ἐν ἔφ' εἶω δεικῆ πέλειν

Scimus em̄ fermè oēs, magnos ac bonos uiros omni auro à malis persequutos fuisse. Quapropter & tu in dño cōfide, qui dat & eripit, extollit & deprimat, affligit & rursus solat. Nō em̄ secundis rebus dignus est qui aduersas ferre nō potest. Sic em̄ sapiens à stulto discernitur, cum magno animo aduersitates tolerare nouit. Tu igitur.

Νίκα λογιζομῶ τὴν παρούσῃν συμφορὰν.

Ἀνδρὸς ἦ προσωπίηοντα γενναίως φέρειν.

καί.

εἰδὼν χαίω

Δ.

Quapropter non desperandum, sed potius confidendum ac sperandum, & ut Corydon apud Theocritum ait.

δαρσύνει χεὶρ φίλεβ' ἄττε τάχ' ἀυριον ἔσεται ἄμεινον

ἐλπίδου ἐν ζωῶσιν, ἀνέλπιστοι δὲ δεινόντ' εἶ.

χ' ὡς ζεὺς ἄλλοκα μὴ πέλει ἀθελος, ἄλλοκα δ' ἔει.

Sed de his satis. Quid em̄ sus Mineruā docebit? Ad ré igit̄ ueniamus. Celtis uero ac p̄cipue Peutingerus me rogat̄ ut ad te scriberē, & intelligeē an tibi animus esset (habito stipendio à Serenissimo Rege nostro) Augustā te cōferendi: se em̄ operā daturus, ut tibi honesta offerat cōditio. Offerūt & domū & alia q̄ plura, quibus habitis ociose philosophari possis, p̄cul ab omni strepitu. Tuū igit̄ cōsiderare erit, quid tibi faciendū sit: deinde me certiozem reddere, ut amicis hac de re scribere possim. Tibi uero persuade, oīa q̄ in ré tuā sunt me enixe curaturum. Vale & me tibi deditissimum ama. Ex Nureberga ca lendis Iulij Anno Dñi millesimo quingentesimo septimo.

Ioannes

IOANNES TRITEMIUS ABBAS MO-
nasterii sancti Iacobi in suburbio ciuitatis Herbipolésis,
Bilibaldo Pyrckenheymer Nurenbergensium
Senatori atq; patritio Salutem.

Iteras tuas Bilibalde mi magnifice, consolatione ac
eruditioe plenas, nō sine magna animi uoluptate sa-
pius relegere mihi fuit dulcissimum, in quibus & tuā
παραμυθία, & amicorum planè intellexi communem atq; syn-
ceram erga me compulsionē. Tibi ergo in primis Clarissime
uir, nec minus amicis omnibus, gratias habeo & ago immorta-
les, & si qua mihi dabitur referēdi facultas uoluntarium me pa-
ratissimūmq; exhibere curabo. Ego tuam admonitionem li-
benter amplector, qua me ad tolerantiam pulchre ac modestū
sine hortaris. Omnia in me citra demeritum patrata iam ante
hac Deo cōmissi, neq; uindictam quærere statui, sciens ὅτι συ-
γνώσκει πρὸς πινὰ χρόνον ὁ συγγνώμων Θεός, οὐ μὴν αἰεί. Οὐδεμίαν
ἐλάττωσιν ἔπιτομήν πένονθεν ἢ χερὶ κτείσ. Quam serui-
erim ingratis monachis, exbalistatus iam satis mihi uideor ex-
pertus. ἀλλὰ μὴν δίκαιος ὁ Θεός οὐδέν ἀμάρτημα μάλλον κέ-
λάζει ἢ μισῶ, ἢ τλω ἀχρεσίαν αὐτήν. Nam etsi noueram opti-
me dictum à sapientibus: quoniā τῶν πάντων ὄσι πραγμάτων ἀλ-
λοίωσις καὶ μεταβολή, ignarus tamen futurorū cum Isocrate:
πάν μέλλον ἀόρατον, semper meliora sperabam, donec subito
scire cōpulsus sum experientia docente: quoniam οὐδὲν βέβαιον
ἐν ἀνθρώποις. Vnde & pulchre dixit Hildebertus Gallorum Thu-
ronis Archiepiscopus.

Cuncta sub ancipiti pendent mortalia casu

Et spondent propria mobilitate fugam.

Quicquid habes hodie, cras te fortasse relinquet,

Aut modo dum loqueris desinit esse tuum.

2. Timot. 3.

Sed est prouidentia sempiterna in cœlis, cui omnia subiiciuntur inferiora, quæ iusto restoque iudicio moderatur uniuersa, quam laudare, benedicere, & glorificare semper & ubique debemus, ab ipsa creati, saluati, & beatificandi, non minus in aduersis quam in prosperis atq; secundis ex purissimis mentibus gratias agentes. Est enim mihi salutis argumētum & spes non modica superuenturæ miserationis Dei, insignem prauorum præcessisse persecutionem, sancto dicente $\chi\rho\iota\sigma\tau\omicron\phi\iota\lambda\omega$: Quoniam omnes qui pie uiuere cupiūt in Christo persecutionem patientur. Celsi finibus malorum, ne mihi relinqueretur occasio uindicandi, néue hirritum audire diutius me contingeret tenebrionum, quibus nihil eruditione grauius, nihil dulcius ignauia, nihil familiarius esse quam inuidia consuevit. Valeant in melius commutandi cum ille uoluerit, qui iudex est omnium, in cuius arbitrio illatas mihi contumelias collocaui. Conditionem per Celtem & Peutingerum mihi propositam, ut literæ tuæ significabāt, cum sim monachus & regularis disciplinæ professor non conuenit acceptare, maxime autem propterea, ne dominū Reuerendissimum episcopū meū Herbipolensem eiusque de me expectationē, fidem, & cōfidentiam uiderer decepisse. Præfecit enim me pauperi huic monasterio, spem de me gerens singularem, gratiose prosequitur, & clementissime fouet. Oportet me tanti principis non esse ingratum beneficiis: nec decet meam religionem extra cœnobium in urbibus habere domicilium. Nam si principum uiuere stipendiis uoluissē, non utique conuersari istic in paupertate fuisset necessarium. Plures enim sunt qui larga me prouisione susciperent cum honore procurandum. Sed nūquam induci poteram, ut aulicis me palponibus paterer coniūgi, uentante id non minus philosophia quam religione, quam in
tumultu

tumultu aulico illasam conseruare nescio si quis potuerit unquam. Ad literas natus sum, quarum frequens studium tumultus horret aulicos: solitudinem diligit, & publicum detestatur in urbe confessum. Inops rerum & pauper hic uiuo, diuitias quæ nunquam amaui, sciens prudenter Senecam præmonuisse discipulum: quoniam studiis & diuitiis pariter uacare non possit. Et scriptum esse in Euangelio: οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ: non potestis Deo seruire atq; diuitiis. Pulchrum est illud distichon, quod Theognis poëta cecinit.

Οὐκ ἐθέλω πλοῦτῆρ, οὐκ εὐχόμεαι, ἀλλὰ μοι εἶη
 ζῆν ἀπὸ τῶν ὀλίγων μηδ' ἐμ' ἔχον πικρόν.

Conditione igitur & sorte mea contentus diuitias non quero: seruire principibus sicuti proposito meo est contrarium, ita nunquam placuit uoluntati: habens iuxta sententiam diui Christophili Pauli uictum & amictum, his uolo esse contentus. Gratias tamen ago uiris illis amicis Celti & Peutingero quantas possum ingentes, qui pro me curam habentes meæ consulere paupertati & desolationi non contemnunt. Reddat illis omnipotens Deus gratiam & misericordiam in tempore oportuno, quoniam me pauperem non despexerunt amicum. Tibi quoque uir magnifice gratias habeo immortales pro tua in me humanitate, beneuolentia, & charitate, qui nullius apud te sum meriti, neque ad referendas gratias idoneus. Quicquid tamen sum, quicquid possum & ualeo, id omne tuo imperio semper debet esse subiectum. A micis munificentissimisq; uiris Peutingero & Celti rescripturus meo nomine gratias agito. Vale ex Herbipoli decima octaua die mensis Iulii. Anno Christianorum millesimo quingentesimo septimo.

EPISTOLAE FAMILIARES. 284

IOANNES TRITEMIVS ABBAS COE
nobii sancti Iacobi in suburbio Herbipolensi Georgio
de Rotenburgio medicinae doctori clariss. S.

CVM anno proxime transacto de Marchia Branden-
burgensi reuersurus ad Rhenu iter meum per Erpfur-
diam direxissem, inquisitionem tui uir clarissime fe-
ci diligentissimam, cupiens te uidere & alloqui, ob ueterem no-
ticia & charitate, memor beneuolentiae & humanitatis tuae mihi
quondam in monte diui Petri per te filiosque tuos, magni adolescen-
tes ingenii, coram tota congregatione patrum honorifice exhibi-
tae, pro qua tibi gratum sum quam diu memorandi mihi uirtus affue-
rit. Quasi uero autem & non inueni, quoniam in ciuitate non eras. Triduo igitur
eum desiderio tuum praestolatus aduentum, cum uenires minime,
tristis abcessi. Magno enim tui tenebar desiderio. Et sapienter
quidem dare literas ad te uolui, sed certum & fidelis semper mihi
defuit, qui eas perferret tabellarius. Hodie tandem uolente Do-
mino Iesu lator istarum presbyter & gymnosophista Erpfur-
diensis oportunè satis occurrit, per quem satisfacere desiderio
meo. Itaque inexputabiles tibi scribo salutes, amorem erga te
meum tibi ut possim significo, firmamque & esse & permanere
perpetuo ueterem amicitiam nostram concupisco. Quod super-
est rerum nostrarum infortunium ac mutationem infirmi status
nostri, & quaecumque nobis obuiauerunt aduersa, te credimus ex ad-
bante sancti Petri cognouisse. Contumeliam & grauem iniuriam
passus sum à monachis meis in Spanheim, & quibusdam nebu-
lonibus adhaerentibus illis, quibus adeo in displicentiam & loci
& gentis prouocatus est animus, ut in nauseam procederet in-
dignatio: ex illaque deinceps horror mihi coenobii mei nascere
tur, qui in tantum cum tempore praeualuit, ut mihi tandem omnino
persuaserit monachos ingratos deserere, & mihi ubicumque po-
tuissim

tuiffem cum honestate prouidere. Interea offertur mihi à Reuerendissimo patre Domino Laurentio Episcopo Herbipolensi, abbatia S. Iacobi pauperrima, sed quieta, studiisq; meis satis conueniens & cōgrua, quam pacis & tranquillitatis amore suscipiens, Spanhemensem cū Spaticis persecutoribus spontanea uoluntate resignaui, Annis tribus & uiginti maximos in abbatia Spanhemensi labores pertuli, pro quibus inuidiā recepi a mulox, quox cedere temeritati satius duxi, q̄ ex cohabitatione cōtinua pnciosam tolerare uesaniā. Duorū miliū reliqui uolumina, uetusta, per ciosa, atq; rarissima, quæ studio incredibili & amore ad Spanheim ego comportaui in tempore praesidentia meæ nō sine impensis & laboribus multis, in omni uarietate scripturarum, scripta cōplura, impressa etiam multa, Græca, Latina, simul atq; Hebraica, quorum ante me ibi nullum fuit. Fractum animum fateor meum, tantam librorum supellestem monachis indoctis ex affe contigisse & ingratissimam, quem totū redderem sibi mortis me oportebat reuocare imaginem. Cœpi experiētiā in mortis in uita, & necessarium cū uoluntario quadam arte pigmentaria contemperari, ut alterum in alterius transiret naturam. Paulatim itaq; cœpit quasi menceps deferuescere dolor, raptusq; ad praesentia, dicere cū sancto Hiob: Nudus egressus sum de utero matris meæ, nudis que reuertar in terrā unde progenitus sum. Et illud Diui Christophili Pauli: Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus. Praecipuum ergo inter omnia quæ huius mundi sunt, quo propter ultimum finem delectari solebam ipsa bibliotheca fuit, quā pacis amore contentare quidem necessariū fuit, animo licet amara separatio, qui scripturarum in rebus aduersis familiari consolatione uti consuevit. Euici tamen auxilio Dei hanc mentis intolerantiam,

Cap. vi
1. Timo. 6.

faciens de necessitate uirtutem, ut summo liberius intenderem bono, quod nemo recte cum socio amauerit unquam. Lator sanè inutilibus me curis terrenarum occupationū in uita tandem exemptum, quo mihi deinceps liceat quietius sub tranquillitate philosophari. Consilium diui Ambrosii libenter secutus sum dicentis: Melius est emigrare cum gratia, quam cum iurgio residere. Locus autem in quo maneo exilis & pauperimus est, in ædificiis quoque & structuris magna est parteru inofus. Sed uerbum me consolatur uiri sapientis qui dicit: quoniā melius est parū cum iusticia quā multi fructus cum iniquitate. Diuitias enim sicut non habui, ita nunquam amaui: medio critate contentus sum: omne extremū excedens atque duritia plenum. Sed de his satis. Scire quā maxime cupio quomodo ualeas, quid agant ingeniosi filii, quos ante plures annos cum adhuc essent adolescentuli perorantes audiui, quo usque discendo profecerint, & quid in Athenæo profiteantur. Existimo enim ætate illos euasisse doctissimos, qui in puericia adhuc ingenio tam mirando floruerunt. Ad tuas proculdubio laudes eruditio filiorum accedit, qui uirtutibus illos instituit auitis, patris optimi in moribus, & præceptoris eruditissimi in doctrinis & philosophia functus officio. Deus omnipotens per suam clementissimam pietatem in filiorum tuorum sapientia, prosperitate & incolumitate, incundum te facere atque felicem conseruare dignetur in æuum, memorem nostri. Ex Herbipoli 20. Iulii. Anno Christi 1507.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS S. IACO

bi apostoli maioris in suburbio ciuitatis Herbipolensis,
Ioanni Gotfridi Mandalensis ecclesiæ uigilan-
tissimo pastori salutem & charitatem.

Quotiescunq;

Proverb. 15.

Votiescunq; mihi præbetur occasio, me continere si-
cut nõ debeat, ita nec possum, quo minus scribam
ad te amicum mihi uere charissimum, certio rem te
facturus conditionum mearum. Dulcissimum plane mihi est
& tuas crebro uidere literas, & meas frequētius dare ad te. Red-
didit mihi nuper epistolam tuam magister Iacobus Tritemius
frater meus, cū à Treuiri per Spanheim iter dirigeret ad nos,
in qua me procul deploras absentem, teq; uehementer prote-
statis afflictum in animo tuo, propterea quòd abbatia Spanhe-
mensi profus renunciaui. Nec te solum pro mea resignatione
turbatum asseris & mente deiectum, sed omnes quoq; in circui-
tu sacerdotes lamentabiliter contristatos, quòd locum dese-
rui meum, & in exteris discessi nationes. Factum est matura cõ-
sultatione amicorum, neq; enim me pœnitet, neq; si pœnite-
ret poterit reuocari. Gratias tibi ago, cunctis quoq; amicis, qui
meas doletis iniurias. Non memouebit pœnitentia Ducis,
nec propterea pœnitebit Spanhemensi renunciauisse cœno-
bio, si ille forsitan optaret non intulisse contumeliam. Satius
enim mihi est uitam in pace mentis agere, quàm sub captiuo
principe continuis turbationum fluctibus agitari. Neque
huius assumpti per me cœnobii paupertatem ualde ponde-
ro, qui & in Spanheim me pauperrimum semper uixisse scio.
Veruntamen quantum ad mediocritatem omnibus neces-
sariis corpori, tam pro me quàm pro his qui uersant mecum
sufficenter prouisus sum, & amplius non requiro. Nemo em̄
tam facile contemnere diuitias potest, q̄ is qui semper in me-
diocritate uixit. Mihi quidē ut Christiano philosopho simul
& monacho ditissimus est animus, qui semper fui mea sorte
contentus, & nunquam diuitias non habitas aut amaui, aut
habere concupiui. Quòd æmuli mei me post discessum à

Spanheim, Episcopis & Principibus arbitrantur ignotum, nihili pendo, nec opus est illos nostras si quæ fuerint secundas nosse fortunas, ne maiore ob inde tabescant inuidia. Tu uero qui paci & tranquillitati congaudere soles amici, quæ aliter res se se habeant nostræ ab æmulorū iudicio, relatione huius fratris, qui has literulas tibi tradidit meas, plenissime intelliges. Non enim curandi sunt æmuli, nec inuidia illorum reſtitudinem a nimi mei commouebit. Quod officiales principum & in circuitu uicini, monachos propter me detestantur Spanhemenses, sicuti nihil mihi conducit ita nec placet. Satis enim intelligo hanc hominum auersionem non mediocriter pauperi nocituram cœnobio, cuius inopiæ maxime compatior, & Deum oro continue, ut ei clementer prouidere in suis necessitatibus dignetur. Te etiam, quoniam uicinus es loco, qua possum charitate moneo, rogo & exhortor, quatenus non magni pendas iniurias filiorum, quas patri intulere non merenti, sed locum potius Deo & sancto dicatum Martino adtende, & quoties uideris illos inopia deprimi, quantum poteris auxilium Dei amore importare non negligas. Satis enim afflicti sunt, & graues temeritatis suæ pœnas dederūt. Abbas institutus est qui abbatiam cōcupiuit, qui resignationis meæ causa non ultima fuit, cuius ordinationem nō omnibus placuisse audiui. Timeo autem uehementer, det omnipotens ut frustra, quoniam sicuti me pastorem & abbatem suum in occulto persecutus est, ita permitte Deo qui iustus est, ipse quandoq; a suis subditis manifesta persecutionem patietur. Omnia quæ circa me geruntur, ex latioris relatione si uolueris per amplius intelliges. Vale memor nostri in tuis ad Deum orationibus. Ex Herbipoli uicesima septima die mensis Iulii. Anno Christianorum millesimo quingentesimo septimo.

Ioannes Trite.

IOAN. TRIT. ABBAS MONASTERII
 diui Iacobi Herbipolensis, Iacobo Vuimpfelingo Sele-
 stadiensi amico unico atq; charissimo Salutem.

 Iteras ex Argentina quas duodecima die mensis Iu-
 lii emisisti ad me, eiusdem die uicesima secunda rece-
 pi. Eas uero quas te ante hac dedisse scribis, necdū
 in noticiā mihi peruenerūt. Detulit mihi destinatum à te libel-
 lum, sancto abbati Bernardo inscriptū super septem pœniten-
 tiales Psalmos, Dominus Gaspar episcopus Bethleēmitanus,
 Reuerendissimi præfulis nostri generalis in pontificalibus ui-
 carius. Is autē qui mihi literas tuas exhibuit memoratas, simul
 tuo nomine tradidit libellos duos Argentinæ nuper impres-
 sos, alterū Vuilhelmi episcopi Parisiensis de collatione & plu-
 ralitate beneficiorū: Alterum Alberti Magni Ratisponensis
 episcopi de feruore charitatis, quos me animo suscepisse gratif-
 simo non dubitaueris. Tribulationibus quas pateris ex corde
 fidelissimo cōpatior, & si quid me posse pro tua pace existimas,
 facciam, moxq; paratum ad omnia inuenies. Confide in Do-
 mino Iesu, & ambula firmiter in uia ueritatis, & ipsa ueritas te li-
 berabit. Vnū hoc solum te moneo, prōptulus ne sis in antea
 negociis & rebus te occupare claustraliū: quia quod extra te ac-
 conditionē status tui, nihil ad te. Quid enim ad te Augustinus
 cucullatus fuerit an togatus? Scripsisti in libello illo tuo de in-
 tegritate, Bedam nō fuisse monachum & plerosq; alios, quos
 ego inter monachos cōputauerim in libro descriptoribus Ec-
 clestasticis, quod nisi mihi deferres amico te facile probaturum
 polliceris. Congrediamur inter nos si placet: quos ego mona-
 chos scripsi & Bedam maxime, tu monachos non extitisse mi-
 nime docebis. Videris mihi nō satis transacti tēporis perlustras-
 se historias, qui Bedam fuisse monachū ignoras. Sed ego tibi

præcedum duxi, quæ fratrum eremitarum S. Augustini uexationibus plus quàm satis tribulatum intelligo. Scire uis à me an tibi locus esse possit cum successore meo in Spanheim, & quis ipse sit, quoniam penitus fugere consortia hominum uelis mundanorum. Mihi quidè in abbacia Spanhemensi Priore quæ nouisti successit, pars nō modica, licet occulta, persecutionis meæ. Vereor autem te apud illum manendi locum non esse habiturum, propterea quod princeps Cynonotorum uiris parum inclinatur literarū studiosis, quod experieris si illo pergas. Mecum autē uiuere cupientem te non penitus aspernor, sed hoc suadeo primum, ut exploraturus gentem & locum ipse uenias, & si res tibi fuerit animo, qua cōditione consequaris effectum consilio tractabimus. Ego enim quicquid possum, amore tui libentissime facturus sum. Est mihi coenobium pauper & exiguum, sed quietum & philosophantibus accommodum, sola me penuria molestat librorum, quibus ut nosti in Spanheim eram ditissimus. Vale mi Iacobe, eumque me esse tibi persuade, qui te deserturus sum nunquam. Ex monasterio meo iuxta Herbipolim uicesima septima die mensis Iulii. Anno Christianorum 1507

IOAN. TRITE. AB. MONASTERII DIVI Iacobi in suburbio ciuitatis Herbipolensis, amantiss. confratri suo Simoni abbati monasterii Lacensis S.

Vid est confrater & amice charissime, quod miraris me abbatiam resignasse Spanhemensem, in qua me clarum dicis insignemque extitisse, & multis beatū amicis? Mirare potius quod tanto tempore fraudes & insolentias potui sufferre monachorum, Cynonotorumque dissimulare quasi nescirem, insidias. In quartum & uicesimum annum Spanhemensi monasterio in multis laboribus & paupertate nō modica præfui, cumque structuris, libris, ornamentis, & multis necessariis rebus,

bus, ut tutemetipse uidisti, illud tandem pulchre ornauiffem, &
 in bonū statum rerū tēporalium reduiffem, bello Imperii su
 perueniēte aduersus Illustriffimū principē Philippū Comitem
 Palatinū Rheni Bauariæq; ducē, ac principē Electorē, sub cui⁹
 defensione monasteriū dignoscit esse constitutū, grauē posses
 sionū, rerūq; suarū ab hostib⁹ iasturā sustinuit. Erāt inter Cyno
 notos qui me rebus Palatini iustiffima ratione fauentē iniuste
 persequēbātur, primū quidē occulte, potētia benigniffimi prin
 cipis metuētes, quē tandē bello Regis imperio deferuescēte hu
 miliatū exhaustūmq; uiribus arbitrātes, aperto in me odio saui
 re cœperūt, potioribus ex monachis meis cōsentiētibus. Quæ
 & quanta tum in me excogitauerint mēdacia, tempus iam par
 tim in lucem dedit, reliquum non dubium quantotius dabit.
 Sed causa principalis omniū in me malorum hæc unica fuit,
 quia principem clementiffimū, quem ut debui semper ama
 ui, æmuli mei odio habebāt occulto. Nec soli Cynonotorum
 quidam, sed fratres quoque mei pene omnes unā cum abbate
 ac monachis cœnobii belli mōtani uniuersis. Ego autem ui
 dens contra me præualuiffē improbos locum mutauī, acce
 ptāq; abbatia, in qua nūc dego cum pace, Spanheim simul &
 ingrattiffimis monachis renūciaui. Et forsitan ita Deo placuit
 omnipotētī, cuius, ut diuus ait Hieronymus in Ezechielē, pro
 uidētia omnia gubernātur, & aduersitas nobis ab eo dispēsata,
 quæ putat pœna, medicina est. Quantis subiiciantur miseriis
 claustralium pastores, quātisq; pullent incōmodis, quotidiana
 tumet experiris instantia. Omnia patienter eatenus pro Dei
 amore sustinēda censebā. Subintrāte autē meorū prodicione in
 me, fuerat iam deinceps omnino sine fructu patiētia. Sanctū igitur
 Benedictū ducē monachorū sequutus, monachos, quos in
 duratos pmouere ad saniora nō potui, pacis amator deserui;

Valefanus mente & corpore felix orans pro me. Ex Herbipoli uicesima octaua die mensis Iulii. Anno Christianorum millesimo quingentesimo septimo.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS DIVI Iacobi in suburbio Herbipolensi Rogerio Venray Sycambro salutem & sinceram in domino charitatem.

Roma die mensis Augusti literas tuas ad me datas ut apparebat in subscriptione Calēdis Maii per incertum nūcium accepi, in quibus te certa carmina in librum meum de laudibus sanctissimi Ioseph nutritii Saluatoris nostri misisse scribis, quæ ad manus meas minime perueniunt. Post biduū alius quidā comparuit, qui literas mihi exhibuit tuas septimadecima die mēsis Iulii scriptas, quas sibi ab alio nescio quo dicebat esse cōmissas unā cū duobus opusculis tuis, tua manuscriptis, quorū alterū carmine uario quasdam odas cōtinet familiares: alterum uero profaice cōpositum disputationē quandam cōplectitur minualem; nō displicet materia, neq; argumētum ad inuentionū tuarum abhorreo, sed uellem te potioribus operam nauare studiis, quod postulare abs te & tempus uidetur & ætas tua. Quinquagesimum ætatis annum supergressus es, qualia te deinceps iam studia deceāt, maxime tibi cōsiderandum. Alia nos iuuentus monuit, alia iubet rima ri senectus. Sol uitalis nostri roboris uergit ad occasum, & uires corporis quas meridies præbuit, hora paulatim uespertina cōsumit. Animæ iam deinceps assumenda est cura, quæ manet immortalis, fatis cōcessimus carni, pabulo necessario dūtaxat nutriatur a sellis, procul absit lasciuia omnis. Lucubrationes cedant pueriles, & qui uirū præfers ætate, synthemata canos decentia non fabulas amplectere. Sex & triginta supra centū lucubraſti opuscula, & magnū est iudicio meo & laudabile, otii quod

*Selle studiū
quale debeat
esse.*

quod regularis permittit institutio, ad studium conuertisse literarum, ac libris componendis animum potius intendisse, quàm uoluptatibus carnis. Numero tamen nullius sunt pensculanda opuscula sed utilitate, si ad ueram sapientiam erudiant animum, mentem legentis si à terrenis sublatam ad cœlestia erigant, & in diuino amore ueraciter compungant. Orbis iam ubiq; innumerabiles ebullit scriptores, & ut Flaccus ait:

Ad edificationem scribendum est

Scribimus indocti doctiq; poemata passim.

Et

Omnibus libet insanire poetis.

Sed minor pars scribentium ædificationem cogitat animum. Ex cordis abundantia scribimus omnes, easq; cogitationes scribendo literis committimus, quibus occupati sumus. Unde scribere spiritualia & diuini amoris feruorem inducentia non possumus, quia pleni cogitationum mundanarum carnaliumq; pròh pudor æstussumus. Nemo enim sine fide & charitate Iesu Christi, qui sapientia est Dei patris, ueram & salutarem poterit assequi sapientiam, ut uidelicet spiritualia scribat, qui carnalia & transitoria sapit. Propterea te hortor mi Sycamber, cum scias te religioni monasticæ iuratum, ut sicut in exteriori conuersatione in medio confratrum tuorum sine offensione ambulas, ita contemptis studiis puerilibus, quæ parum conferunt ad animæ salutem, & mentem & calamum ad spiritualia totis uiribus conuertas. Talia rogo posthac ad opuscula, quorum lucubratio Dei in te amorem suauiter augeat, mentemq; legentis in contemptum mundanorum ducat. Cadant iam nunc ludi pueriles, senem non decent carmina poetarum, profaice tibi pro senectutis honore perendum est: tortuosus ludat uersiculis immatura iuuentus, planum nos iter amamus. Quod si uersificare lubet, iterum dico, nulla senem

debere confingere carmina, p̄ter penthica, forsitan epitaphia mortuorum, nisi talis sit paraphrastes, qui carminū semper habuerit usum, profa uero nunq̄, ut cū Prudentio, Sedulio, Iuuenico, eorūq; similibus conuersus ad pœnitentiā mūdianæ arma sapientiæ ad laudes scripturæ cōferat diuinæ. Nulla sanctorum ueterū doctore Hieronymi, Ambrosii, Augustini, Gregorii, Origenis, Ioannis Chryostomi, Basili, Cyrilli, aliorūq; cōplurium carmina legimus p̄ter hymnos ad dei laudē cōpositos, & epitaphia paucula mortuorum, quāuis artē illos habuisse nō dubitamus. Cupientes em̄ lucubratiōibus suis animæ prodesse saluti, profa scribere q̄ carmine maluerunt, p̄pterea q̄ sit difficile in oībus quæ scribenda utiliter occurrūt legē seruire metrorū, & hoc genus docendi magis uidere iuuenes decere q̄ senes, rarōq; cōtingat quemp̄iā in utroq; reperiri perfectū. Rogas ut oīm lucubrationum mearū rationē, titulos & argumenta tibi perscribā, earū maxime quas post æditiōē libri descriptoib⁹ ecclesiasticis cōposui. Dicis, n. causam te habere honestissimā, qua eorū expetas rationē. Satisfaciā desyderio tuo q̄ primū mihi per ociū licuerit, quod iā fieri nō potuit, & festinante nūcio, & me in aliis occupato. Veldicū amantissimum mei nō dubito, quē non minus amo q̄ amer ab ipso. Herbenū nostrū cōmunē amicū & cōphilosophū integerrimū, quoties oportunitas data fuerit meo noīe saluta, qui oīm bonorū uirotū amicitia dignus est, utpote nō minus sanctimonia uitæ q̄ eruditione literarū insignis. Vale mente & corpore sanus, mei memor ad Deū. Ex monasterio meo S. Iacobi Herbipolis 12. die mensis Augusti Anno Christianorum 1507.

IOAN. TRITE. AB. D. IACOBI HERBIPOLITENSIS, Vuilhelmo Veldico Monapio plebano in Dyrnstein, theologo & mathematico nobis amicissimō salutem.

Literas

S. patres quare
re prosa &
non metro
usū sint.

Iteras tuas amice quas emisisti ad nos quinta die
 mensis Iulii, prima die mensis Augusti cum Roge-
 rianis accepi, quibus per ordinem si potero duxi
 respondendum. Et in primis quidem gratias tibi ago ingen-
 tes pro tua in me benivolentia, qua meæ congaudes tranquil-
 litati, locumque me inuenisse aptum lætatis cum libertate phi-
 losophandi. Gaudeo sane non mediocriter & ipse, quoniam
 Deo miserante laqueus terrenarum occupationum, quo nimi-
 um grauabar in Spanheim contritus est, & ego licet cum ma-
 gna difficultate liberatus sum. In quartum & uicesimum annū
 ut nosti grauissimum hoc onus pastoralis curæ inuitus porta-
 ui, quoniam natus mihi uidebar ad quietem solitudinis ac stu-
 dium scripturarum potius, quam ad mūdi tumultus & iurgia
 rusticorum. Solitudo mihi semper placuit, quam quoties de-
 serere compulsus fueram, minus aptus ad spiritualia toties fie-
 bam. Non enim me fugit sanctum Ioannem dixisse Chryso-
 stomum super Euangeliū Matthæi. Sicut difficile est arbore
 iuxta uiam positam fructus usque ad maturitatem seruare: sic
 difficile est uirum iuxta hunc mundum uiuentem, id est in acti-
 bus mundi, iusticiā immaculatā usque ad finem tenere. Recede
 ergo, inquit, de uia & planta te in loco secreto, ut nec mundus
 tecum habeat aliquid commune, nec tu cum mundo. Diui
 quoque sententia Hieronymi memoriam raro deferebat di-
 centis. Quid desideramus urbium frequentiam, qui de singu-
 laritate censemur? Mihi enim oppidum carcer est, solitudo
 paradisus. Nam ut beatus Augustinus dicit in libro de singu-
 laritate clericorum: Minus uoluptatibus stimulatur, qui non
 est ubi est frequentia uoluptatum, & minus auaritiæ mo-
 lestias patitur, qui diuitias non uidet. Inopia fratrum, &
 magna loci necessitas me curis temporalium rerum sæpius

occupauerunt inuitum, eoque magis, quo mihi nullus in his a-
 derat fidelis & peritus adiutor. Feci tamen omnem quam po-
 tui circa utriusque status reparationem diligentiam, quod stru-
 ctura & alia per me facta docebunt, quousque tandem fratrum
 meorum cum Cynonotis perniciofa in me conspiratio inuo-
 luntariū reddidit, & ad cedendum improbis omnino paratū.
 Mihi proinde uiuere deinceps & sacris scripturis pro uiribus
 statui, mundi que inutiles curas resignare mundanis, quoniam
 hastenus monachis plusquam satis deseruiui ingratis. Huius autē
 cenobii cui nūc praesum indignus, etsi paupertate grauetur,
 nec sollicitudines sunt tantae, nec perniciosae cum rusticis tot
 contentiosae occupationes. Viuo gratia dei mea sorte contea-
 tus, & quanto rebus transitoriis locus est pauperior, tanto me
 pacis & tranquillitatis abundantia existimo ditiozem. Enim-
 uero iuxta consilium sancti Christophili Pauli, uictum habens
 necessarium, quo mortale ad tempus uitae sustentetur corpus
 culum, & uestem Boream coercens, amplius non requiro.
 Orbem terrae marisque & insularum, quae pulchre depictum in
 Vuormatia scribis esse uenalem, me quidem consequi posse
 optarem, sed quadraginta pro illo expendere florenos, nemo
 facile mihi persuadebit. Comparauit enim mihi ante paucos dies
 pro aere modico sphaeram orbis pulchram in quantitate par-
 ua, nuper Argentinae impressam, simul & in magna dispositio-
 ne globum terrae in plano expansum, cum insulis & regionibus
 nouiter ab Americo Vesputio Hispano inuentis in mari
 occidentali ac uersus meridiem ad paralellū ferme decimum,
 cum quibusdam aliis ad eā speculationē pertinentibus. Quod
 autē mones ut huius rei causam Dño meo reuerendissimo pro-
 ponam episcopo, satis quidem facis officio tuo, sed minus mi-
 hi principum pensulare occupationes & negocia ppetua &
 maxima

maxima uideris, q̄ occupatissimis animis ocioforū studia existi-
mas persuadēda. Veteris amicitiae nō dubita sum tenacissim⁹,
& quam semelin te charitatem effudi, nulla unquā terrarū spa-
cia infirmabūt. Vnde quod iubes ut faciam, te quoq; facere ne-
pigeat exhortor & peto. Ita precor uiuamus amici, ut alterius
in altero memoria ualeat apud Deum. Hæc enim ueræ amici-
tiæ causa est, qua nō quærimus aliud q̄ in theosophia parilita-
tem cordium, & ex mutua cohortatione profectum animorū.
Quòd si alter amicorum aliquam sæuētis mundi calamitatē
inciderit, ab altero totis est uiribus consolandus. Si errauerit,
mox ad uiam ueritatis ab amico reuocandus est. Si tepuerit in
studio salutari, excitandus, quia erit uera & iure cōmendabilis
amicitia, si hoc effecerit ad quod est instituta. Et ideo sancti pa-
tres iustissimā esse amicitia legē arbitrati sunt, qua præcipitur
ut nō minus nec plus quisquā amicū suum q̄ seipsum diligat.
Henricum de Bunau diu uita audiui defunctum, sed libros eius
& globum cosmographiæ quē olim cōparauit ex officina tua,
remāsisse apud Saxoniae principes, quod tu existimas, non au-
diui. Habet enim superstite fratrē, cui omnia moriturus confi-
gnauit. Rebus tuis secundis uehemēter congratulor, tibiq; ut
uerus amicus congaudeo, cupiens nihilominus memorem te
esse uersiculorū Hildeberti Thuronēsis Archiepiscopi dicentis:

Cuncta sub ancipiti pendunt mortalia casu

Et spondent propria mobilitate fugam

Quicquid habes hodie, cras te fortasse relinquet

Aut modo dum loqueris definit esse tuum.

Miranda te significas lucubrasse opuscula, ab eo tēpore quo
tecum fui in Dyrnstein, quæ mihi ostensurum te polliceris
cum ad te uenero. Sed cum nulla sit mihi causa ueniēdi ad te,
immo neq; uoluntas quietē interrumpendi meā, bene feceris

& quod maxime decet amicum, si operū tuorum omnium ad me titulos quāprimum dederis, aut certe quod magis cupere, ipsa opuscula, quae lecta per me, uel etiam rescripta tibi fideliter quantotius restituenda polliceor. Miraris forsitan quod me causam ueniendi ad te dixi non habere, sed accipe rationem. Monasterium cui praesum licet indignus, necdum annali capitulo Bursfeldensium patrum dignoscitur subiectū, quod nouiter est reformatū, quapropter officio uisitationis me grauari minime possunt, quemadmodum per annos uiginti continuos non sine graui dispendio meo antea fecerunt. Hinc mihi quiescendi copia Domino Iesu prouidente conceditur, & nulla uagandi sicut prius occasio praebetur. Et inde est quod causam ueniendi ad te me dixi non habere. Maxime tamē uellem ut mecum esses uel uno die, ostenderem & ego tibi quae mirareris opuscula. Sed uidebimus nos aliquando si uoluerit Dominus Iesus qui omnia potest. Interea quoties oportunitas se nobis obtulerit, literis nos mutuo in amore ipsius cohortemur. Ora pro me frater ad Deum, ut in sua me uia custodiat, omnesque mihi transgressiones meas, quarum non est numerus, propter dolorem amarissimae passionis suae misericorditer indulgeat. Vale. Ex Herbipoli duodecima die mensis Augusti Anno Christianorum millesimo quingentesimo septimo.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS MONASTERII diui Iacobi in suburbano ciuitatis Herbipolensis.

M. Matthæo Herbeno amicorum integerrimo salutem D. P.

Locorum distantia facit nimia quod dare ad te literas rarius possum, nec ideo tamē spiritu desinor à te, quāuis corpore tibi longe sum absens, quē in uera charitate Christi semper amauī, & inter amicos primariū constitui.

stitui. Semper itaq; mihi praesens es spiritu, cum te habeam in
 uisceribus fraternae charitatis. Biennium effluxit quo ultimas
 ex Colonia Agrippina ad te literas dedi, cum quibus miseram
 & exemplar literarum mearum ad Beiseliū cōmunem ami-
 cum, quō certior fieres de his quae tunc mecum agebantur. In-
 terea nunciorum penuria nihil scripsi ad te, neq; literas tuas uī
 di ullas, quod eadem causa arbitror accidisse. De Colonia so-
 luto conuentu principum, cum serenissimo principe Electro
 re Ioachim Marchiam Brandenburgensem intraui, & cum
 eo mensibus nouem commoratus sum. Verum postea reuer-
 sus Budorim animo & intētionē redeundi ad Spanheim, cum
 fratres meos Melantium priorem, quem nosti maxime, cum
 Cynonotis amulis meis conspirasse aduersum me manifesto
 cognouissem inditio, mutauī propositum, susceptaq; oblata
 mihi abbatia, in qua nunc dego sancti Iacobi iuxta Herbipo-
 lim, Spanhemēsem cum improbis monachis resignaui. Quid
 enim in medio amulorum facerem, qui semper uel occultas
 in me, uel apertas inimicitias agerent, ita ut nulla mihi unquā
 posset esse securitas, sed continua suspicio insidiarum utrinq;
 mox oriretur, iuxta dictum Achillis ad Hectorem apud Home-
 rum Iliados. x. italoquentis:

ὡς οὐκ ἔστι λέεςσι καὶ ἀνδράσιν ὄρεϊα πῖσά
 οὐδ' ἄν λυκοῖ τε ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσι
 Ἀλλ' ἀκακά φρονέουσι διαμωδρὲς ἀλλήλοισιν.
 ὡς οὐκ ἔστι ἐμὲ καὶ σὲ φιλέμεθα, &c.

Παράφρασις.

Ut non est leonibus & uiris concordia firma
 Neq; lupi & oues unum animum habent.
 Sed mala meditantur utrinq; ad inuicem
 Sic non erit me & te amari alterutrum.

Interposuerunt patres ordinis nostri uices, nosq; ad mutuã
nitebantur reuocare concordiam, mihiq; uiribus totis reditũ
ad monasterium persuadere tentabant, sed tutum mihi uisum
non est, inimicis cõfidere necessitate sua non uoluntate recon-
ciliatis, Pittaci memor sententiã pulchre monenti: ΜΗΔΕ Τὸν
ἔχθρον φίλον ἦγῃ. Hoc est: Neq; inimicum amicũ tibi existima.
Et Menander.

λόγῳ παρ' ἐχθροῦ μή ποθ' ἠγῆσθαι φίλον

Id est.

Sermonem ab inimico nunquam putabis amicum. Cessi
ergo inuidiã & amulationi satis oportune, nec me poenitet,
quietem bonam & pacem Deo fauente cõsecutum, ubi I berius
iam deinceps mihi metipsi liceat esse intentũ. Semper enim tu-
multuarias mĩdi occupationes odiui, magis autẽ & loci solitu-
dinem & mentis tranquillitatẽ amaui, usq; ad inuidiam quorũ-
dam, quod ipse non ignoras, qui non paucis diebus mecum
Græcarum literarum amore in Spanhemensi monasterio du-
dum conuersatus es, morẽsq; tam meos q̃ fratrum meorum sa-
tis peruidisti. Sed missa faciã hæc: amicorum tibi condiciones
exponam potius, quoniam per libenter scire te non dubito. Io-
annes Damius qui Græcas literas tecũ à me olim didicit in mo-
nasterio Spanhemensi, præpositus est monialium in Nouibur-
gio prope Heidelbergam, & rebus immerfus caducis penẽ stu-
dium literarum omne postposuit. Rogerius noster Sycamber
suo more librificat ac foetus p̃ducit innumeros, ita ut uel solos
titulos recensere mihi sit tã diosum singulorum quã lucubrauit
opusculorum. Absoluit enim, ut suo utar uerbo, centũ triginta
sex lucubrationum suarum opuscula in codicibus quatuor, &
nec hodie scribere cessat. Iacobus Vuimpfelingus Argentinae
est, grauem à fratribus eremitis diui Augustini sustinens per-
secutionem

secutionem, propterea q̄ in quodam opere suo de integritate
 pranotato, scripsit ipsum Augustinum nō extitisse monachū
 siue cucullatū. Compatior homini penē ultra uires molestiā
 ferenti, cuius nobile ingenium iam senescentis ad iurgia com-
 pellitur iūstitarum. Nam in propria persona citari illum ad se-
 dem apostolicam procurarunt, cuius apologiam in centū uer-
 siculos æditam cum literis meis ad te misi, ut excusationem ui-
 ri intelligas. Sebastianus Brant adhuc Argentinæ uiuit publi-
 cosenatus stipendio conductus. Ioannes Nutius monachus il-
 le Spanhemensis, qui nunquam in coniurationem prauorum
 aduersum me consensit, mortuus est, pro cuius anima ut inter-
 cedas apud Deum, te etiam atque etiam rogo. Mihi uero
 in abbacia Spanhemensi successit prior Melantius, quem no-
 sti, qui non satis pastori suo fidelis extitit. Non imputet illi
 Deus, quoniam inscius forsitan seductus est. Vale sanus & in
 columis Nestoreos in annos memor nostri ad Deum. Ex Her-
 bipoli 16. die mensis Augusti. Anno Christianorum 1507.

*Vuimpfelin
 gi persecu-
 tio ab eremi-
 tis Augusti.*

IOAN. TRITE. AB. MONASTERII D. IA
 cobi Herbipolensis Ioanni Capellerio mathematico
 Parisiensi Salutem.

Rebrius ad te literas darē, eruditifs. Ioannes, si mihi
 nō deesset copia nūciorū. Nō te latere credo q̄ ab
 batiā Spanhemem. ppter inuidiā æmuloꝝ dimisi, &
 ideo tibi scribere de hac ipsa mutatiōe mea necessarium nō iu-
 dicaui. Causas æmulationum in me omnium tibi ante bienni-
 um notas feci, cū apud me esses in Colonia Agrippina in ma-
 gno cōuentu illo Principum. Quæris qui mihi fuerint in Mar-
 chia Brandeburgensi successus, quid ibi egerim, quibus ue do-
 natus à Principe muneribus fuerim, & quid nunc agam. Hæc
 summa literarum tuarū est, & quod te per amplius urget à me

Handwritten notes in the right margin, including the name 'Capellerio' and other illegible scribbles.

nosse desiderium. Miserante Deo qui disponit & ordinat uni
 uersa, prospero itinere Marchiam intraui, & qui claudus eram
 ex fluxu unius cruris, ut me Colonia uidisti, in Marchia princi-
 pis chirurgico me curante perfecte conualui. Mansi autem in
 Berlin cum ipso Marchione mensibus nouem didascalii fun-
 ctus officio. Tradidit enim praecepta & regulas principi, quibus
 sine magno labore in latina lingua doctior euasit. Scripsi eti-
 am ad instantiam eius quaedam synthemata, quorum lectione
 gaudebat. Iam enim latine scribit ornate satis, & loquitur di-
 ferre, ac quicquid legit perfecte intelligit. Reuertentem me
 tandem gratiose remunerans ducatos trecentos mihi donauit,
 seq; maiora datum cū tpe dimisit. Postea uero cū me in hac ab-
 batia constitutū audiisset, etiā alia dona splendida trāsmisit. Ha-
 bes breuiter ad interrogata respōsum. Et ecce hic mihi iā uiuo
 & studio scripturarum tanto liberius, quanto minus sum in cu-
 ris temporalium rerum occupatus. Pauperculum & exiguum
 est monasterium cui praesideo, & paucis ob id negociis inuo-
 lutum. Si lucubrationum mearum interea factarum exigisse-
 riem, & hanc tibi breui narratione expediam. Epistolas meas
 familiares quas dedi ad amicos ex eo die quo de Spanheim
 exiui, prima uidelicet die mensis Aprilis, anni Christianorum
 millesimi quingentesimi quinti, usque ad introitum meum ad
 hanc abbatiam, qui fuit quintadecima Octobris anni sequen-
 tis, in librum unum comportauit. Cui adiunxi & secundum,
 qui continet epistolas primi duntaxat anni praelationis meae
 in hoc monasterio, cui & istam inserui. Deinde scripsi itinera-
 rium totius uitae meae, à tempore natiuitatis meae usq; in hunc
 annum. Posthac lucubraui de laudibus sancti Ioseph nutritii
 saluatoris librum unum. Item scripsi hac aestate opus magnū
 quod praenotaui pollograuiam libros sex, ad memoratū prin-
 cipem Do

*Libri duo e-
 pistolarū fa-
 miliarium.*

*Opus pollo-
 graphie.*

cipem Dominum Ioachim Marchionem Brandenburgensem. Scripsi & alia quædam minora opuscula, quorum absignare titulos superfluum existimo. Præterea quæ in manibus uersantur cum perfecero, forsitan intelliges. Steganographiam uero meam, cuius primos duos libros in Colonia uidisti, nescio si unquam in lucem aditurus sum, trium intuitu rationum. Prima ratio quæ me ab eius aditione retrahit, est futuri consyderatio, & timor uerisimilis mali, quod per abusum prauorum hominum contingere posset, cum nostris inuentis mali non minus uterentur ad malum quam boni ad bonum. Secunda est maximi laboris intentio & parua mercedis retributio. Nam ut uidisti, opus est arduum & acutissimæ speculationis, quod sine labore maximo nequeat consummari. Et quæ tanti laboris retributio, nisi auri forsitan pondus modicum, quod transitorium est, & ob id à Christiano monacho potius contemnendum. Pro mercede temporali nunquam mihi fuit animus laborandi, qui me uocatum in uineam Regis conspicio sempiterni. Tertia uero causa est, indoctæ plebis æstimatio, qua omne quod non intelligunt malis artibus adscribunt. Nihil adhuc scripsi, de quo merito quispiam possit admirari, nihil feci stupendum, & tamen uulgi opinionem patior, dum magum me plerique arbitrantur, asseuerantes me suscitasse mortuos, euocasse ab inferis demones, prædixisse futura, furesque reduxisse carminibus & ligasse latrones. Quæ omnia conficta & eumentita nec feci unquam nec cogitavi quidem. Libros fateor magorum plerosque legi, non ut imitarer, sed ut eorum superstitiones pessimas aliquando redarguendo confunderem, quod largiente Domino Iesu Christo breui me facturum confido. Quid putas de me opinabitur stulta hominum indoctorum futura temeritas, cum steganographiana

*Quare nolit
edere Stega
nographiã.*

*Tritemium
non esse ma
gum.*

in lucem produxero, quæ talia confinxit de me mendacia cū nihil adhuc uiderit archani. Quamuis nō magnifacio hæc garulamenta imperitorum, conscientiaē testimonio contentus: dare tamen occasionem suspitionis malæ quantum fuerit possibile non intendo. Vale sanus & foelix, ueteris amicitiaē robore firmus & cōstans. Ex Herbipoli decima sexta die mensis Augusti. Anno Christianoꝝ millesimo quingentesimo septimo.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS S. IACOBI Herbipolensis, Iacobo Kymolano Carmelitani ordinis Theologo & mathematico salutem.

Iteras tuas Kymolane quas prima die Maii ex Gaudauo scripsisti ad me, ultima die mēsis Iulii per quē dammercatozem accepi, in quibus te more tuo rerum mearum ostēdis percupidum, de quo tibi gratias ago immortales. Scias ergo uelim, me Christo Iesu miserante, sanum & incolumem, & quod te multorū relatione audiuisse scribis, abbatiam resignauisse Spanhemensem, & eam in qua nunc de go pauper uoluntate spontanea acceptasse. Causas huius cōmutationis audiuisti ex me, cum ante biennium unā essemus in Colonia Agrippina. Bibliothecam preciosam duorum milium uoluminum, quā olim uidiisti, integram dimisi in Spanheim, quia de monasterii substantia comparata fuit. Nihil enī proprium mihi est, qui monachum iuxta regulam sanctissimi patris nostri Benedicti profiteor. Quosdā uere libellos de rebus naturæ mysticis & archanis, quorum lectio non omnibus conducit, mecum detuli Herbipolim, qui ad Spanheim nunquam pertinuerunt. Græca quoq; uolumina centum & Hebraica præter Bibliam illam paruulam impressam, simul cum cæteris in monasterio dimisi. Comparauī autem postea mihi in

utraq;

utraq; lingua uolumina de pecuniis mihi donatis à Marchione Brandenburgensi, & si quibus indigeré amplius mihi cum tēpore prouidebo. Prior mihi in abbatiā Spanhemensi successit, homo sane quē intus & in cute nouisti, qui non magnificat studium scripturarū, à quo si uellem libros Græcos uili precio facile redimeré. Sed nō placet mihi Spanhemensi cœnobio suū auferre decoré, quē magno satis precio cōparauī. Sufficit mihi paupertas mea, qui paucis didici esse contētus, cum tēpus iā mihi uideatur adesse quo multitudo ad unitatē debeat reduci. Multa & ferme incredibilia legi, satis est, opera sequantur aliquādo tēpus postulat. Quid opus est multa legēdo percurrere, cum sufficere ad necessariā eruditionē pauca queant? Scatet hodie uoluminibus mundus, tōtq; in lucem quotidie ueniunt libri, ut nemo sit qui legere omnes possit. Ars enim quam impressoriam uocant tēpore infantia meæ apud Moguntia metropolim Francorum inuēta, infinita penè & ueterū & nouorū uolumina quotidie producit in lucem. Ioānes Amorbachius ciuis Basiliēsis, uir doctus & integerrimus, anno præterito omnes diui Augustini libros quotquot inuenire potuit in quindecim uoluminibus satis emendate impressit. Simili diligentia formis exculsit omnia opera sanctorū Hieronymi & Ambrosii, impressurus etiā de nouo diui Papæ Gregorii opuscula, quorum aliqua male, aliqua uero nunquā fuerunt impressa. Sed de his hætenus. Scire cupio abs te quid factū sit cum literis quas tibi Colonia tradiderā Libanio Gallo mittēdas in Franciam: Scripsit enim mihi interea, & nullam facit earum mētionem, quo fit ut eas in manus illius peruenisse addubitem. Ioānes Paleonydorus concarmelita tuus quando ultimo recessit à me ex Spanheim, in breui se reuersurum promisit, & ecce transierunt iam anni quatuor, in quibus nihil audire de illo uel perci-

*Impressoria
quando in-
uenta.*

pere uspiā potui. Si tibi cōstat ubi sit an uiuus uel mortuus, me
 q̄ primum certiore reddas precor. Ego hic sedens in loco
 solitudinis & quietis uictoria de inimicis facta mihi uaco & lite-
 ris sacris, experiōr̄q; uerum quod scriptura promittit diuina.

Treno. 1. Bonum est uiro cum portauerit iugum Domini ab adolescen-
 tia sua, quia sedebit solitarius & tacebit, & leuabit se supra se. Tu
 supplex ora pro me ad Deum, qui pauperē de inopia releuat,
 ut me custodire in sua uolūtate dignetur. Scio enim breue tem-
 pus esse peregrinationis meae in terra, & ut Seneca inquit, pun-
 ctum est quod uiuimus, & adhuc puncto minus. Et hoc mini-
 mum specie quadam lōgioris spaciū natura diuisit. Nam aliud
 ex hoc infantiam esse uoluit, aliud pueritiam, aliud adolescen-
 tiam, aliud inclinationem quandam ab illa in senectam, quam
 propriis grauem incommodis non finit esse quietam, ut iusta
 consyderatione dixerit uir quidam sapiens in ecclesiastico.

Caput. 40. Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugū gra-
 ue super filios Adam, à die exitus de uentre matris eorum, usq;
 ad diem sepulturae eorum in terram matrem omnium. Om-
 nia enim quae de terra sunt in terram conuertentur. Et pro-
 pterea homo uanitati similis factus est, quoniam dies eius sicut
 umbra praterunt. Ecce breues anni transeunt, & semitam per
 quam non reuertemur ambulamus, multisq; repleti miseriis
 continuis aduersitatum agitamur procellis. Quid enim sumus
 miseri mortales, nisi uentus & umbra, qui in turbatione uiui-
 mus, & in momento decedentes amplius non comparemus,
 Sicut Sophocles in Aiacē furētē Vlyssēm introducit loquentē.

**Fragilitas
 hominum.**

ἰδὼ δὲ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἀλλ' ὀψιλῶν
 Εἶδω δ' ὅσοι περὶ ζωῆς ἡμῶν κούφην σκιάν, Id est.
 Video enim nos nihil existentes aliud, q̄
 Simulachra quotquot uiuimus, seu leuem umbram.

Vnde

Vnde Homerus poëtatum princeps, hominis intuens miseriam ingemiscit dicens in Iliados. ρ. quod & ipse nō ignoras:

Οὐ μὲν γὰρ τί ποτε ὄϊζυρ ὀϊζυρώτερον ἀνδρὸς

Παντῶν ὄσα τε γαῖαν ἰδὴ πνείη καὶ ἔρωει,

Id est

Non enim certe aliquid est miserius homine

Omnium quæ spirant in terra serpūntq̃.

Arborum foliis cōparandi sumus ut idem Homerus dicit in sexto, quoniā sicut folia cadunt de arboribus hieme prope

rāte, ac ueris alia tēpore succrescūt: ita & hominū genus aliud quidē nascit, aliud uero morit. Foliū quod semel deciderit, am

plius ad arborē nō consurgit, & homo postea q̃ semel morit, ad

hanc uitā deinceps nullatenus reuertetur. Proh superi quantū

mortalia pectora cæca noctis habēt: Viuimus mortales, & mo

rituros non cogitamus. Latamur, gaudemus, & amplectimur

caduca tanquā semper uicturi, & cū existimamus minime hinc

rapimur quasi nunq̃ nati. O Kymolane cogitemus nouissima

nostra dū cogitasse iuuat, ne tarde ignauia uitæ ploremus. Grā-

matica Lascaris Græca quā tibi Coloniae comodauerā tua sit,

quā mihi necessaria nō est. Habeo enim similit̃ alteram Venetiis

nuper impressam. Neminē hic Græcis noui literis intentū, præ

ter unicū Engelhardum Funck Decanum noui monasterii,

uirum doctum & tam carmine q̃ prosa exercitatū. Vale no-

stri memor ad Deū. Ex Herbipoli decima sexta die mensis Au-

gusti. Anno Christianorū millesimo quingentesimo septimo.

IOAN. TRIT. ABBAS MONASTERII

diui Iacobi in suburbano Herbipolensi Christiano Mas-

seu presbytero Gandau in cœnobio diui Hie-

ronymi commoranti amico cha-

riissimo salutem.

Glauci uerbo sum.

οἷκτες φύλα

λαμ γενεή,

ποίη δε καὶ

αὐδρῶν,

&c.

D. Engelhar-

dus Funck.

Quanto cupiam scire defyderio quid agas, quomodo ualeas, & quid scribas noui, aut si chronicon perfeceris tuum, nec literis possum exprimere, nec uerbis, cum lōge simus ab inuicem disūcti, notum tibi facere. Maxime tamen optarem tuas aliquando uidere de temporum supputatione lucubrations, quas mihi dudum adscribere pollicitus es. Quinq; iam anni effluxerūt ex eo tempore, quo Chronicam scribere adorsus es, quam si nēcdum cōpleuisti, opus profecto aut maximū est, aut tu compilerator omnium tardissimus. Vehemēter autem timeo ne tibi cōtingat quod multis hodie claustralibus sub obedientia constitutis praelatorum nouimus euenire, qui nobilissimis ingeniis præditi, ad uiles mundanarū actionum sarcinas cōpelluntur subeūdas: & quibus animus ad studia literarum aptissimus est, manibus contrectare librum prohibētur. Miseram tibi ultimo ut postulaſti nomina duodecim mensiū, quibus apud Græcos appellantur simul & Hebræos ppriis literis scriptos, nec satis intelligo ad quid tibi in chronicarum æditione conducant. Epigrammata uerogræca quæ in aurea cruce dicis inscripta cōseruari apud uos, admirationē mihi non modicam pepererunt, quomodo ex Constantino-
 poli Gandauum uenerint. Habet enim inscriptio crucē ipsam
 iussu & impensis Constantinopolitani factam Imperatoris. Celsauit admiratio statim, cum uenisset in mentem, Constantinopolim captam olim & spoliatam tempore Henrici Imperatoris quarti, per Gotfridum comitē de Bulyon, qui ob magnifice gesta in terra Lotharingiæ, ducatus nomine meruit insigniri, & in regem Hierosolymitanum sublimari. Is enim per Ungariam & Bulgariam exercitum ducturus in Palestinam, iniuriis prouocatus Alexii Imperatoris, Bizantiū cœpit, & spolia militibus, quorum multi postea in Germaniā reuersi, reliquias,
 cruces

*Constantino-
 polis quādo
 capta.*

cruces, & tabulas aureas, argenteasq; sublatas à Græcis Latino-
rum ecclesiis ac monasteriis contulerunt. Memor esto Chri-
stianè in æditione chronicorum tuorum, quòd omnes ferme
chronographi in supputatione annorum Domini grauius er-
rauerunt, & mittentes quatuor & uiginti annos, qui sub consu-
libus nò recte supputati transierunt, quòd ex Mariano Scoto mo-
nacho, & Augustino Vuestgallo Louaniensi theologo subtili-
ter inuenies calculatum. Scripseram tibi de hac ipsa re ante tri-
ennium latius ex Spanheim per Ioannem Steinenmoelen pres-
byterum Mechiliniensem. Scripsimus aut & nos interea chro-
nicon nò parua quantitatatis monasterii Spanhemensis cui tunc
præeramus, incipientes à prima ipsius fundatione, quæ facta
est anno Christianorum millesimo quadagesimo usq; ad an-
num secundum supra quingentesimum atq; millesimū, in quo
per successiones omnium abbatum seriem narrationis deduxi-
mus, usq; ad nonumdecimū prælationis nostræ annum, mul-
ta inferentes rerū in Alemania gestarū, quæ nobis memoria uide-
bant digna. Festina quæso tandè operi manū imponere ulti-
mā, ut illud uidere quandoq; mereamur. Quam primū fieri po-
test fac nos eorum quæ circa te gerunt certiores. De nobis autē
tibi significamus, quod abbatiā nostrā Spanhemensem pacis amo-
re dimisimus, & eā in qua nūc uiuimus S. Iacobi Herbipolis as-
sumpsimus, occasionem nobis præbentibus quibusdam æmu-
lis, quibus nostra studia sancta minime placuerunt. Vale & De-
um ora pro nobis. Ex Herbipoli decima sexta die Augusti An-
no Christianorum millesimo quingentesimo septimo.

IOAN. TRITE. AB. MONASTERII D. IA-
cobi in suburbio ciuitatis Herbipolensis, Ioanni
Damio Curtensio salutem, ac in synceram
in Domino charitatem.

Retulit nobis lator presentium frater Vuilhelmus orphanus, nepos abbatis Macharii Lympurgensis, magna temeritatis historiam, quae si uera est satis nos facit admirari. Dicit enim abbatem Bursfeldensem cum nescio quo alio nuper in Spanheim uisitationis peregrisse officium, & inter alia suae autoritatis mandata, praecipisse abbati Nicolao successori nostro certis sub poenis, quatenus oia linguarum graecae uolumina scripta simul & impressa de monasterio studeat alienare, distrahere & uendere, quae nos cum magno labore ut nostri grauibuscumque expensis ex Graecia & Italia copportauimus. Quae si uera sunt, te enim latere non possunt, maxime rogamus quatenus ad monasterium Spanhemense quantotius accedas, & ipsa uolumina Graeca simul & Hebraica pro nobis copares, aut scire nos mentem abbatis facias. Curabimus enim ex his quae nobis principum sunt largitione collata tamen comportare pecuniarum, quo libros redimamus uenales. Quamuis non temere fide dictis adhibere possimus. Quae nam causa bonum abbatem illum potuit permouere, ut libros iubeat uenundari graecos, in quibus nihil continetur mali. An forte nostri laborat odio, uel zelo ductus amaritudinis memoriam per hoc Tritemii de terra delendum existimat, quod olim diuo Papae Gregorio primo legunt fecisse Romani, qui post mortem eius omnes libros ab eo compositos quos poterant inuenire ignibus tradiderunt. Sed credere non possumus hoc abbatem cogitare Bursfeldensem deuotione Christo iuratum, qui nos meruisse de reformatione ordinis meliora cognoscit, quam quae pro memoria apud posteritatem habenda cura sit nobis aut nulla, aut parua. Magis autem credimus illum pia consideratione motum, ut quia neminem graecae literae peritum in Spanheim reperit, propterea libros quasi inutiles arbitratus loco, uendi ac uerti in usus fratrum necessarios precium mandauit.

Quam

Quamuis ista uenditio mihi non placeat, propterea q̄ omnes
 libros multis pecuniis comparatos per me ad perpetuū cœno
 bii Spanhemensis ornatū atq̄ decorē, in ipso suo loco maxime
 uellem permanere. Scis enim q̄ plus q̄ mille quingentos auri
 ducatos pro libris exposuimus in quatuor & uiginti annis no
 stræ prælationis, magnamq̄ & copiā & multitudinē eorū com
 portauimus in unū. Duo quippe milia numerauimus uolumi
 nū Bibliothecæ monasterii Spanhemensis ante hoc trienniū,
 quando Henricus de Bunau eques auratus Ducum Saxonie
 doctissimus orator fuit nobiscum, quorū nullū fuit in loco tpe
 introitus nostri ad abbatīā, qđ tu frater minime poteris ignora
 re, quippe qui & monasterium mecum intraisti, & multo tem
 pore minister mihi & Camerarius fuisti. In omni facultate sci
 entiarum multa uolumina cōportauimus non solū impressa,
 sed etiam pergameno scripta complura, preciosa & rara, ut cō
 fidenter ausim dicere, in tota Germania similem non esse bibli
 othecam, in qua tot, rara & peruetusta reperiantur uolumi
 na in omni uarietate scripturarū tam diuinarum quā sęcula
 rium: diuersarū quoq̄ linguarū, Hebraicæ, Græcæ, Latinæ,
 Chaldaicæ, Arabicæ, Indianæ, Ruthenicæ, Tartaricæ. Ta
 ceo reliquas consulto quæ nostris utuntur characteribus, ut Ita
 licæ, Gallicæ, Bohemicæ, ac similes. Scio enim quod Græco
 rum uoluminum scriptorum simul & impressorum numerus
 centenarium excedit, pro quibus ut curam habeas te uehe
 menter oramus. Et siquidem uenales sunt, pro nobis compa
 rentur. Dabimus enim iustæ æstimationis precium quod ne
 mo alijs daturus est, cum hodie sciamus neminem in omni
 prouincia Rhenensium Græcarum literarum studiosum & do
 ctum. Sin uero libri non sunt uenales, quā optime sumus cō
 tenti, quatenus in suo loco permaneant. Age precamur ut
 diligentiam tuam nostro experiamur conuenisse desyderio.

Vale nostri memor ad Deum. Ex Herbipoli uicesima die Augusti Anno Christianorū millesimo quingentesimo septimo. IOAN. TRITE. AB. MONASTERII S. IACOBI in suburbio ciuitatis Herbipolensis Ioanni Virungo de Hasfurt mathematico doctissimo salutem.

Xhibuit mihi literas tuas Henricus Gronigerus Reuerendissimi praesulis nostri à secretis, quibus plane cognoui causam meam petitoriam apud Illustrissimum principem Philippū Comitē Palatinū per te fuisse promotam. Quare tibi gratias habeo quā maximas, referamque pro uiribus quoties mihi dabitur occasio. De libris uero principis faciam iuxta consilium tuum, quamuis timeam ne mora inducat periculum, quoniam homines sunt uigilantia ut plurimū carentes, qui paruam rebus etiam arduis adhibeant curam. Librum uero tuum quem mihi comodaſti manibus comiſi ſcriptoris, qui mox ut fuerit reſcriptus, ad te ſine mora reuertetur. Libros autē Berengarii meos, quos apud te Budoris dimiſeram reſcribendos, cum perfeceſis ad me ut redeant iubeto. Homo ille de quo mihi ſcripſiſti Georgius Sabellicus, qui ſe principē necromanticorum auſus eſt nominare, gyrouagus, battologus, & circuncellio eſt, dignus qui uerberibus caſtigetur, ne temere deinceps tam nefanda & eccleſiæ ſanctæ contraria publice audeat profiteri. Quid enim ſunt aliud tituli quos ſibi aſſumit, niſi ſtultiſſimæ ac ueſanæ mentis inditia, qui ſe fatuum non philoſophum oſtendit? Sic enim titulum ſibi conuenientem formauit. Magiſter Georgius Sabellicus, Fauſtus iunior, ſons necromanticorum, aſtrologus, magus ſecundus, chiro-manticus, agromanticus, pyromanticus, in hydra arte ſecundus. Vide ſtultam hominis temeritatem, quanta ſeratur inſania, ut ſe fontem necromantiæ pſiteri praſumat, qui uere omnium

Georgius Sabellicus.

nium bonarum literarum ignarus fatuum se potius appellare
 debuisset quàm magistrum. Sed me non latet eius nequitia.
 Cum anno priore de Marchia Brandenburgensi redire, hunc
 ipsum hominem apud Geilenhusen oppidum inueni, de quo
 mihi plura dicebatur in hospitio friuola, non sine magna eius *Fausi uanitas*
 temeritate ab eo pmissa. Qui mox ut me adesse audiuit, fugit *cas insignis.*
 de hospitio, & a nullo poterat persuaderi, q̄ se meis presenta-
 ret aspectibus. Titulum stulticiæ suæ qualem dedit ad te quem
 memorauimus, per quendam ciuem ad me quoq; destinauit.
 Referebant mihi quidã in oppido sacerdotes, q̄ in multorum
 præsentia dixerit, tantã se omnis sapientiæ consecutũ sciẽtiam
 atq; memoriã, ut si uolumina Platonis & Aristotelis omnia cũ
 tota eorum philosophia in toto perisset ab hominum memo-
 ria, ipse suo ingenio uelut Ezras alter Hebræus, restituere uni-
 uersa cum præstantiore ualeret elegantia. Postea me Neometi
 existẽte Herbiopolim uenit, eadẽq; uanitate actus in plurimo-
 rum fertur dixisse præsentia, q̄ Christi Saluatoris miracula nõ
 sint mirãda, se quoq; omnia facere posse quæ Christ⁹ fecit quo-
 ties & quandoq; uelit. In ultima quoq; huius anni quadrage-
 sima uenit Stauronesum, & simili stulticiæ gloriosus de se polli-
 cebatur ingentia, dicens se in Alchimia omnium qui fuerint
 unquã esse perfectissimũ, & scire atq; posse quicquid homines
 optauerint. Vacabat interea munus docendi scholasticũ in op-
 pido memorato, ad quod Francisci ab Sickingen Baliui prin-
 cipis tui, hominis mysticarũ rerum percupidi promotione fuit
 assumptus, qui mox nefandissimo formationis genere cũ pue-
 ris uidelicet uoluptari cœpit, quo statim deducto in lucem fu-
 ga poenam declinauit paratã. Hæc sunt quæ mihi certissimo
 constat testimonio de homine illo, quem tanto uenturum esse
 desiderio præstolaris. Cum uenerit ad te, non philosophũ, sed

EPISTOLAE FAMILIARES.

314

hominem fatuum & nimia temeritate agitatū inuenies. Vale
mei memor cum oportunitate principali. Ex herbipoli uicesi-
ma die mensis Augusti, Anno Christianorum 1507.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PA-
tri, Illustrissimōq; principi & domino, Domino Hermāno
Coloniēsis Ecclesiae Archiepiscopo, Angariae Vuest-
phaliae q; Duci, administratori Ecclesiae Padel-
bornensis, sacri Imperii per Italiam Archi-
cancellario, Principi Electori, Ioan.

Trite, abbas S. Iacobi Herbipo-
lensis felicitatem optat.

Reuerendissime Princeps, promiseram ultimis literis
quas dedi ad R. P. T. in fine mēsis Iunii, uenturū
me circiter ad festū sancti Michaēlis archāgeli, quod
& fecissem quā libentissime, nisi pestis epidimiae interea ni-
mium grassari cōpisset in omnibus pene locis cisrhēnanis,
per quae fueram descensurus, atq; in hunc usq; diem non cessa-
uerit. Quapropter necessarium mihi fuit domi cōsistere, scien-
ti q; praesentia cuiuscūq; hominis per loca in quibus pestilentia
uiget, cunctis solet esse principibus nauseanda. Metuens ergo
ne hoc ipsum R. T. contingeret paternitati, cum pene in o-
mnibus locis hodie circa partes Rhēni hoc sauiat malum, ne
cessaria consideratione aduentum meum in aliud differre tent-
pus decreui, nisi tua Serenitas hoc meum institutum iudica-
nerit immutandum. Interea quae restant adiiciēda paratis pro
eadem tua serenitate, ut quā abunde perficiantur pro uiri-
bus curabo. Omnipotens Deus tuam paternitatem reueren-
dissimam diu cōseruet incolumem, cui me quā humilime fa-
cio commendatum. Ex Herbipoli uicesima quarta die mensis
Augusti, Anno Christianorum 1507.

IOAN,

IOAN. TRITE. AB. MONASTERII DIVI
Iacobi apostoli in suburbano Herbipolési Iodoco Beiselio
Iurifconsulto perspicacissimo salutem.

Nunciatum tibi credo Iodoce per communes ami-
cos, Rogerium, Herbenum, & Kymolanum, & a-
lios rerum mearum uariatam iuxta Genesim statū,
ut compleretur prædictio astrorum, si quid uirium habere cre-
dēda sit, quam ante uiginti annos Regis Philippi uaticinauit
astronomus. Sapius fateor & ipse interea comminantes inue-
ni facta calculatione figuras, sed diui Augustini cōsilio persua-
sus, risum computauit uaticinia stellarum. Euenit mihi tādē
quod uidebantur polliceri, & data mihi occasio est, qua deinceps
experientia faciat necessario cautiorem. Inuidia æmulo-
rum præstitit uaticinio locum, quam ne mathematici uacilla-
ret prædictio nulli dubium dæmonium aliquod malignum su-
scitauit. Libenter enim, si Deus permittat, dæmones uaticiniis
cooperantur humanis, per quæ in erroris deuiō mentes capi-
ant nimiū credulas uanitatibus. Præualuit aduersum me teme-
ritas æmuloꝝ dæmonis haud dubiū instigatiōe agitata, quod
etsi præsignauerint astra futurū, hominū tamē libertate proue-
nit arbitrii. Nemo enim ut in me sæuierēt æmulos prouocauit
inuitos, nec me ut abbatiā dimittere Spanhemēsem compulit
quisquā: sed uolūtate quidē celsi spontanea, causam uero ut uel-
lem ingratitude præstitit monachorū, de qua tibi olim ex Co-
lonia q̄ latissime scripsisse me memini. At nunc uiuo hic mul-
to q̄ in Spāheim quietior, mihi uacans & lectiōi scripturarū,
pauper quidē reb⁹, sed animo ut mihi uideor diues, utpote qui
uanas mundi occupationes amauerim nunquam. Quod me
hortaris ut ueniam ad te, promittēs mihi omnia uitæ huius ne-
cessaria quoad uixero, amoris ergā me tui maximū est inditiū,

cui gratias & habeo & ago pro uiribus immortales, referamq;
 si unquá mihi facultas data fuerit. Descendere auté ad te ibiq;
 manere deinceps, quod maxime uideris oprare, scis quoniam
 mea non cõgruit profefsioni, qui monasticæ sum religioni ad
 dictus, & in uerba sanctissimi patris mei Benedicti iratus. Nul
 latenus enim proposito meo cõuenit monasticam solitudinẽ
 relinquere, & cum hominibus sæcularibus quantũlibet bonis
 & iustis in sæculo continue habitare. Nam etsi mihi forsitan co
 habitare tibi nullum sit periculũ, fieret tamẽ multis in religio
 ne mea scandalosum, quoniã sicuti non omnibus omnia pla
 cent, ita nec omnibus omnia expediunt. Statui ergo in mona
 sterio aliquo consistere ordinis & obseruantia regularis, ne ali
 cunde me præberetur male sentiendi occasio. Habuiffem alio
 quin ex magnis mundi principibus nõ ultimos qui me copio
 sissime prouiderent in necessariis uitæ præsentis, si me curiis &
 ministeriis eorum inscribere uoluiffem. Vnde usq; in hunc diẽ
 qui me proposito annali stipẽdio satis copiose ad curias inui
 tant suos cõplures agnoui. Sed non est uita piscibus in arido,
 nec monacho tuta cõuerfatio sine claustro. Propterea ne mẽ
 elacem cõstituam memetipsum, elegi pauper & abiectus habita
 re in cœnobio, magis q̃ diues & gloriosus apparere cum prin
 cipib⁹ in sæculo. Quid enim mortuo homini magis cõgruit q̃
 latere in sepulchro? Et monachum qui semel abrenũciauit sæ
 culo, quid amplius decere putas, q̃ ut spretis omnibus negociis
 mũdi, corpore quietus & mẽte tráquillus, sibi uacans & scriptu
 ris diuinis in monasterio permaneat? Maxima enim & princi
 palis causa ut Spanhemensem abbatia plenam inutilibus mun
 di curis resignarem, istãmq; sancti Iacobi, qua non est in ordi
 ne pauperior, assumere, fuit amor solitudinis, pacis & tran
 quillitatis, nõ ut ocio defluerem inerti, sed quo studio liberius
 possẽ

possem insistere scripturarum. Neq; enim inuidiam amulorū
usq; adeo insuperabilem expertus fuit animus, ut eam non faci-
le domare fauore & auxilio serenissimi principis Philippi Co-
mitis Palatini potuerim si uoluissē, præsertim cum patres or-
dinis de obseruantia omnes nihil magis cupierint, q̄ ut abbati
am nō defererem Spanhemensem. Vnde miserunt ad me Bu-
dorim duos abbates ex Synodo, quam apud Moguntiam ce-
lebrabant, qui redditum ad monasterium mihi persuaderent.
Sed ego non minus amore pacis & tranquillitatis q̄ iniuriarū
cōsideratione permotus, fixum apud me quod statueram ser-
uauī, patienter sufferens datā mihi occasionem, qua uanis &
inutilibus mundi occupationibus uel sero tandem eximerer.
Itaq; largiente Domino nostro Iesu Christo, qui est saluator fi-
delium animarum, quam semper optauī pacē affectus sum:
pace nūc fruor desyderata: pacem quoq; sequar q̄ diu in carne
spiritus in me uitæ permanferit. Neq; paupertatem loci præsen-
tis quem assumpsī grauiter duxi ferendam, sciens breuitate hu-
ius uitæ consummata tandem nihil hinc mecum transiturum
ex omnibus quæ possidentur in mundo. Visum ergo habens
& uesitum Christianus iubetur esse contentus, quoniam qui
diuites fieri cupiunt, uarias tentationes demonum incurrunt.
Monachus autē qui diuitias amat, nec monachus est nec Chri-
stianus, sed apostata potius & infidelis, quoniam & Euangeliū
transgreditur, & uoti cōtemptor monastici suo domino men-
titur. Sed uale, & rerū quoq; tuarum me facito certiozem. Ex
Herbipoli uicesima sexta die mensis Augusti Anno Christiano-
rum millesimo quingentesimo septimo.

IOAN. TRITE. AB. D. IACOBI HERBIPO-
lensis, Rogerio Sycambro salutem & charitatem.

Epistolam tuam prima die mensis Augusti ad me datam Rogeri charissime, suscepi sexta die eiusdem mensis, in qua iterum atque iterum postulas, ut tibi titulos & rationem omnium lucubrationum mearum transmittam, quod itidem & te prius rogasse, & me promissione pollicitum non ignoro. Faciam nunc itaque quod hortaris, pinacemque additionum mearum per ordinem temporis quo sunt factae tibi designabo.

Catalogus librorum Ioannis Tricemij

In primis cum essem annorum trium & uiginti, comportaui ex scriptis doctorum summam uirtutum in duobus libris, quam nec dum in lucem addere potui. Hoc opus sic incipit. Magna uirtus animae est uirtutem amare.

Ad instantiam quoque Ioannis Damii Curtensii, nunc praepositi sanctimonialium in Nouiburgio prope Budorim, tunc monachi & capellani mei, scripsi de tentationibus monachorum libros duos, qui & ipsi nec dum sunt emissi. Hoc opus sic incipit. Humanum genus.

Ad instantiam denique Nicolai Stauronesii, tunc prioris mei claustralis in Spanheim, scripsi super regulam sancti patris nostri Benedicti libros duos, quod sic incipit. Venite filii audite me, timorem Domini doce.

Ad petitionem quoque memorati Ioannis Damii scripsi duos libros exhortationum ad monachos, qui & ipsi delitefecerunt. Hoc opus sic incipit. Militiae conuenit Christianae.

Ad instantiam cuiusdam amici librum scripsi unum de miseris uitae praesentis, in quo legentis animam ad mundi contemptum inducere conatus sum. Hoc opus dudum fuit impressum & incipit. Cum nihil sit uita &c.

Contra uitium proprietatis monachorum atque claustralium scripsi librum unum, ad instantiam cuiusdam monachi in Bliden stat, qui est impressus Moguntiae ante plures annos. Hoc opus sic incipit,

fic incipit. Omnes ad uitam &c.

Chronicon quoque monasterii tunc mei Spanhemensis, à tempore foundationis suae usque ad annos Christianorum millesimum quingentesimum secundum cum magno labore conscripsi, in quo successiones, tempora, & gesta omnium abbatum eius à primo usque ad me, quantum inuenire potui diligentissime ordinaui, magnum uolumen conficiens historiarum in quo singulis annis multa per digressionem inserui rerum memorata in Alemania dignarum. Hoc opus sic incipit. Anno Dñi.

De modo & forma uisitationis claustralium scripsi librum qui Nurenbergæ dudum iussu patrum est impressus, & sic incipit. Fratres tuos uisitabis si recte.

De modo etiam & forma celebrandi synodum ordinis prouincialem scripsi librum unum iussu & imperio patrum, qui præscripto coimpressus est, incipit. Quoniã in celebrand.

Statuta quoque capitulorum prouincialium à tempore concilii Constantiensis usque ad capitulum in Hirsauia celebratum, mandato Patrum abbreviando in unum librum comportauit, qui duobus præscriptis Nurenbergæ coimpressus est, & incipit sic. Quoniam uolenti singula ord. stat.

Statuta etiam annalis capituli patrum de obseruantia eorum iussu in unum librum ornatiore stylo abbreviando redigi, qui Coloniae habetur in cenobio sancti Martini, & in Spanheim habetur, & incipit sic. Reuerendis in CHRISTO.

Ad instantiam Ioannis abbatis Bursfeldensis modum & formam descripsi annale capitulum celebrandi, quod opus priusquam perficerem ille obiit, & libellus in Spanheim cum aliis remansit. Incipit autem sic. Reuerendo patri Domino Ioanni.

Ad preces Blasii abbatis Hirsauensis chronicon eiusdem
cœnobii scribere adorsus maiorem partem compleui, sed illo
mortuo æditione intermissi, incertus qua mercede successor
eius laborem recompensare futurus sit.

Ad eiusdem abbatis Blasii preces scripsi librum unum de ru-
ina ordinis nostri, quem *πενδικόν*, id est lugubrem, prænotavi.
Hoc opus Moguntiaë impressum est, & mandato patrum ad-
mensam in prouinciali capitulo semper legi consuevit. Inci-
pit autem. Cum ordinis nostri pristinum decorem.

Ad instantiã Gerlaci de Breytbach abbatis Tuitiensis pro-
pe Coloniam, scripsi de laude scriptorum librum unum, qui
est Moguntiaë impressus, & incipit. Venerabili patri Dño &c.

Ad preces quorundam patrum de ordine carmelitarum
scripsi libros duos, in quorum primo, principium, incremen-
tum, & laudes eiusdem ordinis digessi. In secundo illustres ui-
ros qui in eo claruerunt consignavi. Hoc opus Moguntiaë im-
pressum est & incipit. Precibus & instantiã uene, &c.

De laudibus quoq; sanctæ Annæ matris intactæ atq; castis-
simæ uirginis Mariæ Dei genetricis scripsi librum unũ ad pre-
ces Rumoldi Prioris Francofordensis memorati ordinis, qui
est impressus & incipit. Voti compellit necessitas.

Ad preces cuiusdam nouelli sacerdotis Nicolai Memnicen-
sis apud Grunes quondam conscholaris mei scripsi de institu-
tione uitæ sacerdotalis librum unum, qui est impressus & in-
cipit sic. Pætis à me Nicolae frater charissime.

Ad Ioannem Camerarium Dalbergium Vangionum eru-
ditissimum antistitem librum scripsi de ecclesiasticis scriptori-
bus prænotatum, qui Basilea fuit impressus, sic incipit post e-
pistolam. Multorum instantiã sæpe rogatus.

Ad preces Jacobi Vuimpfelingi Sletstattenensis, poëtæ, ora-
toris, atq;

toris, atq; theologi clarissimi opusculum scripsi de illustribus Germaniæ scriptoribus, quod prenotavi: Catalogum luminariū Germaniæ. Hoc opus Moguntiaë impressum sic incipit. Quoniam sunt nonnulli Iacobe.

De uiris quoq; illustribus ordinis nostri scripsi libros quatuor, qui hæc in lucem prodierunt, quorum primus loquitur de principio & incremento ipsius ordinis in genere. Secundus uero catalogus est sanctorum ex ordine ipso canonizatorum. Tertius Romanos continet pontifices ex ipso assumptos. Et quartus uiros ordinis exprimit insignes, qui non minus Ecclesiam catholicam q̄ ordinem ipsum scriptis & lucubrationibus suis magnifice ornarunt. Hoc opus sic incipit. Cogitanti mihi ac crebrius.

Ad fratrem Albertum Latronem, ordinis Minorum scripsi de computo Ecclesiastico librum unum, qui non est adhuc deductus in publicum. Incipit autem: Ioannes Tritemius abbas, &c.

Ad imperium patrū ordinis mei de obseruantia nostra quæ Burffeldensis à loco suæ originis dicta est, scripsi arduum opus de triplici regione claustralium, occasione accepta ex quibus synthematis in prologo fit mentio. Sunt autem tres libri quorū primus regionē describit claustraliū incipientiū, secundus proficientium, tertius perfectorum. Hoc opus Moguntiaë impressum est, & post epistolam meam ad presidentes sic incipit: Cum uitæ monasticæ statum.

Ad preces quoq; cuiusdam amici, prefato trium regionū claustralium operi adiunxi post finem, spirituale exercitium monachorum librum unum, qui similiter cum illo est impressus, & incipit sic: Quoniam opusculum de triplici reg.

Rursus de ipso monachorum exercitio unum epitoma ad

eiusdem amici petitionem extraxi, quod cum praescriptis similiter est impressum, & sic incipit: Et si formula spiritualis.

Magnum post haec & nimis arduum opus Steganographiae mirabilis ad inventionis in octo libros partiedum scribere sum adorsus, cuius primum quidem librum & secundum ad finem usque perduxi, tertium uero mancum & reliquos omnes dimisi usque in hunc diem animo sepultos, multiplici consideratione persuasus, cum & labor sit magnus, & forsitan retributio parua. Maneat ergo impercum, sicut iacet, donec aliud persuadeat utilitas. Hoc opus sic incipit: Antiquissimos sapientes, quos graeco sermone philosophos.

Ad preces Valrici Estingensis Theologi, Colonienisq; maioris Ecclesiae Canonici, de certis dubiis & quaestionibus in Euangelio κατὰ Ioannem scripsi ad textum graecum libellum qui non est impressus & incipit: Crebris amicorum.

Ad eundem alium scripsi libellum de quibusdam in Pfalterio dubiis ad exemplaria graecorum, quorum breuem feci abolutionem. Incipit autem: Cum nuper ad Coloniam.

De sanctissima quoque matre Anna rosarium quinquaginta distinctum articulis ordinaui, pro mea in ea deuotione, simul & horarias preces, quas cursum appellare consueuimus, officium missae cum sequentia. Exultent in hac die, & alia quae incipit. Iesu coelorum regis sanctam laudemus.

Ad preces Macharii abatis Lympurgensis scripsi de miseria praelatorum claustralium libros duos, qui necdum in lucem sunt editi, sed in Spanheim manserunt. Hoc opus sic incipit. **Vt de miseria praelatorum claustralium, &c.**

Orationes in capitulis ordinis & extra habitas, plures scripsi numero quam uiginti, quorum aliqua Moguntiae fuerunt impressae, aliae uero per amicos dispersae sunt.

Rosaria quoque multa de diuersis sanctis, Petro, Paulo, Maria Magdalena, & aliis, collectas, profas siue sequentias, orationesque supplicatorias sine certo numero complures, ad instantiam deuotorum hominum scripsi, quorum omnium exemplaria non retinui. Complura etiam parua scripsi opuscula, quorum hac uice titulos omnium ad memoriam nequeo reuocare. Ex his nonnulla in lucem edita iam dudum prodierunt, alia uero in Spanheim necdum satis elucubrata dimisi, in posterum forsitan perficienda.

De origine & progressu ducum Bauariae historiam quoque scripsi iubente serenissimo principe Domino Philippo Comite Rheno Palatino, cuius exordia operis a memoria lapsa sunt.

Epistolas uero ad amicos scripsi multas, quarum paucas in unum librum coadunavi, illas uidelicet quas in principio abbatiae meae spanhemensis emiseram. Reliquae autem absque ordine iacent adhuc in schedulis dispersae, quas si potero in unum uolumen aliquo tempore comportare curabo.

Haec sunt synthemata mea Rogeri amatissime Sycamber, quae in abbacia Spanhemensi scripsisse ad praesens memini, inter occupationes rei familiaris continuas, & creberrimas ut nosse in ordine meo uisitantes, ab anno Christianorum millesimo quadringentesimo octogesimo tertio, die mensis Iulii uicesima nona, quando in abbatem fui electus Spanhemensem, usque ad annum millesimum quingentesimum quintum, primam uidelicet diem mensis Aprilis, quando de Spanheim ultimo exiui non amplius reuersus. A tempore uero exitus mei de Spanheim usque ad introitum meum in hanc diuini Iacobi abbatiam, fluxerunt menses decem & octo, dies quindecim, in quibus parum scribere potui, praeter quasdam epistolas familiares, quas in unum librum hic postea redegi. Nouem uero mensibus, qui

EPISTOLAE FAMILIARES.

324.

bus interea cū serenissimo principe Ioachim Electore in Marchia Brandenburgensium manseram, quod te non latet, minime fui ociosus, sed quædam ad eius imperiū lucubraui opuscula, quorū aliqua cōpleui, reliqua imperfecta dimisi. Nam complurium historias abbreviaui sanctorum ad eiusdem Principis instantiam, quorum deuotione peramplius feruebat, multasq; & uarias orationes de eisdem supplicatorias in uno uolumine comportauit quod sic incipit. Magnum & arduum opus tui amore Princeps, &c.

Eodem quoq; tempore in Marchia constitutus iubente memorato principe scripsi de uariis atq; diuersis materiis & rebus antiquitatum ex disputatione quotidiana emergētibus libros 14. in uno uolumine, quod opus prænotauit Panaethiæ, cuius prologus prim⁹ sic incipit. Multa sunt præceptor magne, &c.

Aliud etiam opus Hieraticum scripsi ad eundem principem pro diuersis morbis propellendis necessarium, in quatuor & triginta particulas diuisum, cuius primus prologus sic incipit. Ea quæ tuæ maiestati scripturus aggredior, &c.

Præscripta tria uolumina compleui ad finem, reliquorum uero quæ necdum perfeci titulos hic dicere nemo compellit.

Hæc sunt Rogeri charissime, quæ abbas Spanhemensis in tribus & uiginti annis lucubraui opuscula, quæ uero sequuntur postea scripsi abbas monasterii sancti Iacobi Apostoli in suburbano Herbipolensi, cui nunc præsum indignus, tanto literarum intentioni uacans liberius, quanto propter inopiam rei temporalis minus sum in externis occupatus. Sciens enim locum esse pauperem & quietum eo assumpsi libentius, quo me posse uacare studio scripturarum liberius sperabam. Scis enim quod plures magnas abbatias & pingues mihi à principibus oblatas, amore quietis & scripturarum contempsim. Hanc autem, cum mihi fuisset oblata, meo confidens amplius conuenire.

proposito sciens pauperulam assumpsi, in qua necdum integrum compleui annum, unde & pauca lucubraui.

In primis scripsi librum unum in laudes sanctissimi Iosephi nutriti Domini & saluatoris nostri IESU CHRISTI, cui adiuuaxi rosarium quinquaginta articulorum ex praëconiis meritorum eius. Officium quoque cum orationibus, & prosa quam sequentiam appellant. Hoc opus sic incipit. Magnosæpe desyderio statui satisfacere & deuotioni propria.

Post hæc scripsi ad Iacobum Tritemium fratrem Epistolarum mearum familiarium libros duos, quorum primus continet quasdam epistolas numero .66. quas scripsi ad diuersos per totum illud tempus, quò de monasterio Spanhemési exiui, usq; ad introitum meum in hunc locum. Secundus uero continet epistolas similiter .60. quas hoc anno abbatiae huius primo scripsi ad diuersos. Hoc opus sic incipit: Oportune satis admonuisti suauissime, &c.

Scripsi præterea hoc ipso anno magnum & laboriosum opus in sex libros partiales diuisum, quod prænotauit græca dictione pollographiam, quod latine sonat multam scripturam. Docet enim miranda subtilitate naturali, multos immo infinitos scribendi modos, & nunciandi secretissime tutissimè que ac sine aliqua suspitiõe uniuersaliter in omni lingua totius mudi quodcunq; fuerit nunciandum uel scribendum. Hoc opus sic incipit: Legimus complures ueterum sapientes, &c. Sed notandum Rogeri, qd hoc opus habere neminem æque decet ac principes magnos atq; potentes, per quod secretissima negotia sua nunciare possunt absentibus sine timore, ita qd archanū eorū totus mūdus nō possit inuenire absq; huius libri scientia, quæ facile dicitur habito uolumine, & sine labore in memoria retinetur. Propterea statui hoc opus cuidam offerre principi.

cuius sapientia & uirtus omne bonum meretur.

Contra perniciosum quoque Simoniacae ac proprietatis claustralium morbum & uitium maxime monialium ad propositam mihi quaestionem respondendo scripsi librum unum, qui sic incipit: Est cœnobium quoddam monialium, &c.

Hæc etiam sunt Rogeri quæ præsentis anni in hac sancti Iacobi abbatiæ constitutus lucubraui, quorum scire titulos & seriè toties desiderasti. In manibus adhuc quædam uersantur imperfecta, quorum titulos & prænotationes te scire faciam, cum ad calcem ædita fuerint.

Decreui autem in posterum, si uoluerit altissimus, qui potest omnia solus, opus lucubrare meorum omnium quidem maximum, quod libris duodecim foret distinguendum, quorum materia erit de dæmonibus artibusque prophanicis & maleficiis eorundem, quibus humanum genus misere decipiunt: estque mihi animus omnes superstitiones dæmonum artes & hominum pro uiribus explodere, confutare, & quàm sint uanissimæ, perniciosæ ac detestandæ multipliciter ex propriis stultorum qui eas tradiderunt libris demonstrare. Videtur enim mihi necessarium opus his maxime temporibus, in quibus homines nimium sunt curiosi, docti uidelicet nonnulli similiter & indocti, ea perquirentes quæ melius nescirent. Laboris tamè ardui magnitudine non mediocriter deterritus ad tempus differre intentionem hanc me amutile putauit, quo interim successue materia in unum pro tanto necessaria opere compositur. Hæc sunt quæ tibi ad literas tuas iudicio meo rescribenda fuerant. Si qua uero post hæc in lucem ædidero, non inter ultimos scies. Vale nostri memor ad Deum. Ex Herbipoli ultima die Augusti. Anno Christianorum millesimo quingentesimo septimo.

Reueren

REVERENDO IN CHRISTO PATRI

domino Iohanni Tritemio abbati sancti Iacobi in suburbio Herbipolensi præceptoris suo egregio atq; doctissimo, Bartholomæus Lescanius presbyter indignus, & Marchionis Alberti Capellanus salutem exoptat æternam.

L T si paruo tempore uobscum reuerende pater in Ursulo sum conuersatus, non paruum tamẽ ex ipsa conuersatione profectum reportauì, quoniam uestro medicamine de grauissimo capitis mei dolore, quem per annos decem & octo continue ac sine intermissione aliqua sustinui, & à nullo medicorum poteram releuari, Domino Deo miserante curatus sum & plene conualui, de quo paternitati tuæ infinitas gratiarum actiones dico, meq; totum in mâcipiũ offero, do, & impendo. Omnipotens Deus reuerentiam uestrã & in corpore & in anima saluam & incolumem perpetuo conseruare dignetur, sicut me miserum miserandumq; hominem uestra pietas misericorditer respexit, & de tam graui ac diuturno capitis dolore curauit, de quo medici nostri omnes semper quotquot cõsului desperauerũt. O spes mea post Deum unica, salus & promotor egregie, calamo exarare non ualeo tenui, quanta uobis sum charitate obnoxius & inclinatus, in tantum ut si uestre complaceret paternitati, omnibus uitæ meæ dieb9 me uobis obligare in famulum unã cum his quæ possideo uellem ac optarem. Vestre namq; gratiosæ paternitatis recordatio semper apud me est, & de memoria cordis mei nullo unq; momento potest deleri, quoniam nõ est hora in qua presentiam uestri non cogitem. Valde autem sum tristis, & multi ciuium Berlinesium necum dolent uehementer de perpetua pater-

nitatis uestrae absentia, qui omnes nihil magis cupimus, q̄ si foret possibile q̄ aliquando ad nos rediretis. Nouimus enim plures q̄ princeps noster clarissimus multum desiderat reditum uestrum, & quotidie uestrum dicitur praestolari aduentum. O, si ad nos cito reuertatur uestra paternitas, quanto cum gaudio suscipiemini à nobis? Sciat paternitas uestra, q̄ promotione Domini Georgii prioris amicissimi uestri, capellanus factus sum illustris magnificiq̄ principis domini Alberti Marchionis, cum quo mihi uideor in loco esse paradisi, quia licet iuuenis sit, ualde tamen religiose uiuit, & honestis me in omnibus conuersatur. Laus cunctipotenti Deo, qui non deserit sperantes in eum, cuius benignitas uestram paternitatem mihi merito colendam, felicem in auum conseruare dignetur. Amen.
 Ex Berlin decima tertia die mensis Maii. Anno Domini millesimo quingentesimo septimo.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS Monasterii sancti Iacobi Herbipolensis, Bartholomæo Lescanio presbytero salutem.

Iteris tuis amantissime uir, quibus mihi de tua sanitate magnifice gratias agis, quid aliud respondere, aut possum, aut debeo, quam illud quod Ioannes Mesue medicus in principio cuiusdam aggregationis suae praefat, dicens: Sanat solus laegores Deus, & de frugalitatis solo produxit in largitate sua medicinam benedictus, gloriosus, & excelsus. Vnde non mihi sed Deo gratiarum actiones habendae sunt, quia sua bonitate non solum infirmos sanat, sed cum sit omnipotens etiam mortuos uiuificat. Ego autem non medicum, sed monachum profiteor Christianum, cuius si quid tibi profuere consilia, ille merito benedicendus & collaudandus est, à quo totum accepimus bonum q̄ intelligimus. Memoria

uero

oro mei, quā te iugiter habere testaris, cum pro peccatis meis
intercedendo cōuerteris ad Deum, esse mihi gratissimā scias,
hoc est, ut quoties in altari sacrificiū redēptionis nostræ obla-
turus Deo Patri omnipotēti memoriā amicorū tuorum cele-
bras, etiā orando pro me mētaliter dicas. Oro te Domine san-
cte pater omnipotens æterne Deus, per dolorē uulnerum Iesu
Christi Domini nostri, memēto etiā seruitoris tui licet prauī Io-
annis Tritemii abbatis, & quicquid peccauit in te per sangui-
nem eiusdē filii tui misericorditer Ecclesia tua per me postu-
lante relaxa. Si hāc memoriā mei sedulo habueris Lescani cha-
rissime, beneficio me q̄ maximo donasti. Congaudeo tibi nō
mediocriter, q̄ boni principis fauorem & gratiam inuenisti, in
cuius te seruitio ita uiuere decet, ut animæ profectū atq; salutē
nunq̄ postponas illecebris carnis, nec ita diligas cōmodum &
pacem mūdi, ut obliuiscaris cœlestis cōsolationis regni. Redi-
tum uero meū in Marchiā sicuti promittere postulantibus cū
principe amicis uobis non audeo, ita non temere nego. Potest
enim omnia Deus, cuius nutū & uoluntatē sequi, omnis crea-
turæ salus. Futurorū autē nulla mortalibus est determinata co-
gnitio. Vale nostri memor. Herbipoli penultima Augusti.
Anno Christianorum millesimo quingentesimo septimo.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PA-
tri domino Ioanni Trit. abbati S. Iacobi Herbipolen. præ-
ceptoris suo q̄ charissimo, frater Theodoricus mo-
nachus Fuldenſis reuerentiā & honorē cum
humilima sui recōmēdatione.

Reuertende pater & præceptor amantissime, audiens
paternitatē uestriā aliam suscepisse abbatīā, & resigna-
uisse Spanhemēsem, ultra modum sum animo cen-
ternatus & fluctuās in memetipso quedāmodo diuisus, & con-

tristatus euasi, & letus. Contristatus quidē propterea, quod inuidia aemulorū uestrorū in tantū ualere permessa est, ut uobis occasione praeberet monasteriū uestrū deferendi, quod uestris ingenio scriptis & libris per totū ferme orbem notū, clarū, famosūq; reddidistis & insigne. Quid enim fuit monasteriū Spanhemēse priusq; uestra paternitas reuerenda eidē praeficeretur? In obscuro latebat & in tenebris, ita ut ultra decē miliaria in circuitu nominis eius nulla aestimatio uel noticia haberetur. Reddidistis illud uestris lucubrationibus longe latēq; gloriosum & notū, ita sicut uidi per memetipsum, qui ultra trienniū sub uestro magisterio militaui discipulus, quod ex Gymnasio Parisiēsi in Gallia, Louaniēsi in Brabantia, Tubingēsi in Suetia, ex Italia quoq; & Alemania, aliisq; remotioribus terrarū locis, q̄ multi uiri doctissimi, Principes quoq; & pontifices excitati fama nominis uestri, certatim cōfuebant ad Spanheim nō sine monasterii ipsius cōmodo & utilitate, qui omnes non hoc quidem nomine uenerūt ut monasteriū uiderēt, immo quod indubitāter tenendū est, propter te ac eruditionē tuā aduenerūt. Ornauisti etiā nouis structuris monasteriū atq; pulcherrimis, libris quoq; & multis & preciosissimis, de quibus uehementē doleo quod penes indoctos ingratisimōsq; monachos illos Spanhemenses debeat remanere. Laetor autē & cōgratulor paternitati uestrae nō mediocriter, quod locum inuenistis quietū & studiis uestris cōuenientem, quāuis ego cōsuluissē potius, ut apud illustrissimū principē in Marchia māssissetis, qui uobis, ut mihi tūc uidebatur, non spernendas cōditiones offerebat. Benedictus Deus, qui pacē uestrae paternitati tribuit, & aduersarios uestros iam in eorum cōfusione dereliquit. Aestimauerūt se animā paternitatis uestrae partibus suis inflectere posse, sed minime potuerunt: & cōtiguit uobis quod sancto patri nostro Benedicto &

Rabano

Rabano quondam Fuldensi cōtigit abbati, qui cum essent animarū idonei optimiq; pastores, odium monacherū suorum propter iusticiā inciderunt, & quos uenerari summo honore debuerāt, inuidis machinationibus persecuti sunt. At illi mox relictis ouibus ne dicam hōdis ingratisissimis atq; peruersis, ad alia se loca transfulerunt. Scra tandē pœnitētia ducti se pastores perdidisse optimos lamētabantur, quos prauis antea moribus excæcati nō cognouerunt. Simile cōtinget in breui nō dubito monachis in Spanheim relictis, colūna totius ordinis spreta & cōtemp̄ta, iam sub ficu sterili & fatua, hoc est, sub stolido priore, quē sibi in abbatē prefecerunt, degentibus, qui se una dierū mœsto corde altisq; fatebuntur suspiriis grauit̄ deliquisse & peccasse in patrē māfuetissimū doctissimūq; pastore, qui nulli contra æquitatem fuit molestus, nulli grauis, nulli onerosus. Tunc sine dubio dicturi sunt, & forte iam etiā dicunt, huius in quo nunc uersantur monasterii status incōparabilem cōparationē faciētes, ad eū, in quo sub uestro regimine claruerūt. Nos insensati atq; omnium hominū miserissimi, quare tam utilem, insignem & humanissimū pastore ad indignationē iniuriis & cōtumeliis nostris prouocauimus? quare detractoribus & amulstati uiri credidimus? ecce quomodo nunc sedemus abiecti, despecti atq; cōtempti sub fatuo & inexperto pastore, ille autem corā Regibus & principibus magnus inter doctes uirūsq; uix uiros reputatur habeturq; ac uariis honoratur muneribus. Credat mihi reuerēda paternitas uestra, quoniā cito indubitanter dolebūt se peccasse in personā uestram, cum euenerit eis iusto Dei iudicio uindicta quam meruerunt, reportabuntq; ingratitudinis suæ cōdignam mercedem. Quantum ad meas pertinet condiciones noscat paternitas uestra, quod postea q̄ anno præterito recessi à uobis de Spira cum licētiatorio abbatis mei

Vuiffenburgensis ueni ad Fuldam, ibiq; in maiori cœnobio iā professus & stabilitus manere deinceps promisi. Commiserunt mihi statim patres loci negociū stationariū S. Bonifacii in terris Thuringorū & Buchoniorū procurandū, ratione cuius in breui uenturū me cōfido ad Hamelburgiū, inde si quoquo modo fieri potest uestrā paternitatē accedam, de cæteris latius cū eadem collaturus. Te enim tanquā protectorem & cōsolatorē meū unicū humanissimūq; semper & habui & expertus sum in omnibus tribulationibus, tam meis q̄ monasterii quondam mei Vuiffenburgēsis, in quibus per annos extitimus quatuordecim, cum sæuere in nos impiissimus ille tyrannus Ioannes de Drade frater Episcopi Meriburgēsis Palatini comitis Marschaleus, militiae nomine indignus unā cum Acherōtis satellitibus, qui suis ausibus temerariis adhæserunt, Abbas noster tyrannorū crudelitātē declinans pro rebus monasterii apud sedem Apostolicam Romæ certabat, amul. cōtra nos miserabiles monachos in patria tot & tātas crudelitates exercebant, ut nusq̄ essemus securi. Interea patres ordinis penē omnes, & maxime obseruantia Burffeldensis metu tyrannorū manus subtraxerūt, & cum præ inopia monasterii nos dispergi esset necesse, uix quempiā ex nobis hospicio recipere audebant, & præsertim uiciniores, qui magis incendi cortes timueres suas, q̄ fraternam uiolare charitatē. Vestra autē paternitas Deum magis timuit q̄ homines mortales, & quāuis hostes nostri uobis essent multū uicini, nihilominus uelut alter Thobias, nō solum hospicio nos, sed etiā ad conuentū uestrum cōplures nostrū multo tēpore suscipiēs humanissime tractauit. Inter quos & me tādē clementer admittēs in quartū tenuit annum, gratis mihi omnia necessaria tribuens, & quod maximū est omniū, studiis me imbuere curauit bonarum literarum, de quo gratias paterni-

tati

tati tuæ ago immortales, nec agere cessabo quæ diu in carne fuerio. Semper enim non solum mihi, sed omnibus quoque monachis desolatis, & miseris, aduocatus extitisti atque patronus, & multos ad uiam ueritatis reduxisti, nec aliquis unquam sine consolatione abiit, qui tuum consiliu implorauit. Propter quod sicuti nullatenus dubito, misericors Deus, qui te tribulari ad tempus modicum permisit, locu tibi postea magis quietum & aptum pro studio scripturarum prouida dispensatione ordinauit. Parcat mihi paternitas uestra de prolixis & ineptis scriptis meis, & longæue ualeat utriusque hominis incolumitate, cui me humilime commendo. Data ex Fulda uicesima octaua die mensis Augusti. Anno Domini millesimo quingentesimo septimo.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS DIVI
Iacobi in suburbano ciuitatis Herbipolensis, fratri Theodorico de Eltz monacho Fuldensi S.

Congratulor sanitati tuæ Theodrice frater chariss, & paci tuæ uehementer cogaudeo, quod ut faciâ tua merita ratione iustissima exegerunt, forisq; ingrati tudinis uitio perpetuo arguendus, si ministeria per te mihi exhibita multipliciter tam cito traderé obliuioni. Quonia quidē ut cetera pertranseam, hoc unū a memoria mea nunquam ulla delebit obliuio, quod me apud Budoras cum serenissimo principe Palatino ante bienniu in causa exusti Lymphurgensis monasterii per plures dies existente, cum principis Cynonotorum quidam satellites interea monachis meis dissimulantibus, ne dicam consentientibus in contumeliâ mei cospirassent, eo quod partiu memorati principis Philippi me doleret fautorē, temerariâ tu mihi præsumptionē illorum & primus & solus nunciasti, per minas eorum & gladios iter charitate tibi tutu faciente. Monachi uero mihi regulari fidelitate professi cum æmulis infideliter

conspirantes, quid in me commiserint, scienti non opus est enarramus. Nec solum mihi denunciasti conspirationem aemulorum, quae mihi alioquin ignorata nimis perniciofa fuisset, sed etiam libellos nostros & instrumenta scientiarum & rerum archanarum apud Stauronesum & monasterium, tua industria & fidelitate ad nos de manibus aemulorum traduxisti, meque Necmeti & Neuburgio infirmantem non dereliquisti. Ad Coloniam Agrippinam, indeque ad Marchiam Brandenburgensem eunti mihi comes & minister indefessus semper extitisti, quando in his omnibus fratri meorum venire nec unus quidem curauit. Quocirca dignum est & iustum uideatur protuis in me ministeriis, quod fidelitatem tuam condignis beneficiis, quantum cum Deo potero, recognoscam. Ex literis igitur tuis, quas nuper dedisti ad me duo notaui, quae tibi ad periculum animae respiciunt tuae, nisi quototies per fugam eorundem salutem tuam prouideris. Quorum alterum est, quod contra aequitatem de regulari ordinis obseruantia declinasti ad monachos deformatos. Alterum uero quod ratione ministerii tibi commissi quaestum sequens publicum, non sine iniuria propositi uitae monasticae hinc inde medicus & uagus discurras. Oro te frater ut audias consilium meum, quae fidum tibi semper contestaris extitisse patronum. Rem animae tuae perniciosam nimis & sine haesitatione aliqua periculosam fecisti, recedens a legitimis patrum nostrorum, derelinquensque obseruatiam uitae regularis, quam in coenobio Vuissenburgensi publice professus es, iurasti, & promissisti coram Deo & sanctis eius solenniter, & nunc inter monachos deformatos uitam agis professioni tuae minime congruentem. Quomodo stabis in iudicio Dei? aut quid respondebis, si in tali statu decesseris, qui professioni tuae omnino est contrarius? Ecce iam facis ea quae sanctus pater Benedictus tibi & omnibus interdixit, carnibus uesceris, ludis & potationibus uacas, peculium possides

possides, cōtra institutionē monasticam uagus in mūdo cum
 dissolutione animi discurre, & quæ sequuntur ista calamus ex
 primere per singula erubescit. Nō sic in Albiburgio Heluctio-
 rum institutus es, nec apud me in Spanheim hunc uiuendi mō-
 dum didicisti, sed neq; aut à me talis cōuersationis exēpla ullo
 tēpore uidisti, aut uel minimo norasti. Contrariū potius in me
 tibi manifestum, qui tam in Spanheim q̄ extra uitæ & cōuersa-
 tionis ultra quadrienniū semper testis affuisti. Scis enim nec te
 latere potest, q̄ plariq; Reges & principes me sollicitari mul-
 toties fecerūt amplo satis promisso stipēdio, quatenus ad eorū
 curias declinarem, sed nec hodie penitus cessant à cōcepta peti-
 tionis instantia. Ego tamen hactenus semper restiti, & nec mu-
 neribus nec promissis eorū acquiescere uolui, ut ab obseruan-
 tia regulari, quā semel professus sum, ullatenus recederē, quā-
 uis maior data fuerit mihi q̄ tibi occasio ad alienos declinādi.
 Memento frater obsecro primæ institutionis tuæ, memeto uo-
 ti, memeto promissionis, & redi ad cor, quoniā non est licitum
 quod facis, sed omnino prohibitum, damnabile, & apostaticū
 à sancta reformatione uitæ regularis discedere, & ad deforma-
 tum cōenobium trāsmigrare. Proficere semper unicuiq; in me-
 lius licuit, uotūmq; in bonis augerē semper laudabile fuit, sed
 à bono in malū deficere nunq̄ licuit: nec uiolare & imminuerē
 uotū Deo solenniter factū alicui permissum fuit. Nulla te cō-
 egit necessitas propositū regularis obseruantia transferendi ad
 non regulariter uiuentes, propterea minime poteris excusari.
 Monachus es sub regulari obseruantia professus, qui ob id ex-
 tra obseruantiam nullatenus poteris saluari. Aut ergo si uis
 esse saluus ad obseruantiam regredere, aut si perseueraueris in
 deformatione uitæ quā assumpsisti, scias te damnandum ab
 eo quem uoti transgressor contempsisti. Reuertere itaque te

hortor quando poenituisse iuuat, & considera quod licenciatorum tuum non extendit se ad deformatos. Ego me operam daturum polliceor, ut uel tecum, uel ad placitum alibi locum in obseruatione habeas honestum. Vale mente sanus & corpore, monita charitatiue suscipies amici. Scribam tibi alio tempore super his latius. Iterum uale nostri memor ad Deum. Ex herbipoli prima die mensis Septembris. Anno Christianorum 1507.

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRI
& domino, domino Matthæo Lang Ecclesiarum Cur-
censis Episcopo & Augustensis praeposito Ioan-
nes Tritesius abbas monasterii sancti la-
cobi in suburbano Herbipolensi S.

Reuereudissime praesul, is qui paternitati tuae reuerendissimae has meas exhibuit literulas, Ioannes dictus Rummel ex Nurenberga se missum afferens, a maiestate regia pridem ad me uenit, multisque modis mihi persuadere conatus est, quatenus eandem aditurus maiestatem iterum cum eo uersus Augustanam ciuitatem assumerem. Dicebat enim se duos & triginta recepisse ducatos pro uaticano de manibus tuae celsitudinis nomine regio, iussumque ut me quototies curaret sacris praesentare conspectibus. Verum quia literas non exhibuit ullas, neque regias, neque tuas, quibus ueritate subsistere doceret asserta, subdubitare coepi, ne forte sollicitator ipse fuerit apud Regiam maiestatem de me promittens magna quadam profutura maiestati, quae professus fuerim nunquam. Homo sum in religione monastica sub potestate constitutus, cui non licet sine manifesta ratione leuiter extra coenobium uagari. Quocirca tua paternitatem reuerendissimam humilime duxi rogandam, quatenus mihi uera finem ciuitatis, & abs te regio nomine commissa, absentiam meam rationabilem habere digneris excusata: sin uero aliter, mihi non re-

putes

putēs ad præsumptionē, q̄ scripsi ab homine deceptus. Enim-
 uero si literas mihi exhibuisset necessarias, quis ego qui nō ma-
 xime optarem complacere Cæsareæ maiestati, quāuis nihil in
 me sciam tātæ celsitudini dignū. Nostra enim studia nihil ma-
 gni promittunt: humilia sunt, qualia non magnos oblectare
 principes, sed mediocribus soleant cōuenire hominibus. Ni-
 hilominus si quid in me est uirium, quod regiā queat oblectare
 magnificentiā, uias aperiet lator, quibus me coram licebit allo-
 qui principem. Vale pontificum decus. Herbipoli prima Se-
 ptembris. Anno 1507.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS MO-
 nasterii S. Iacobi in suburbano Herbipolensi Eberhardo
 Scnff. Decano Ecclesiæ eiusdem S. Iacobi Bam-
 bergensis, Capellano Regio S.

Quod literas ad te mitto meas tibi ignotus uir huma-
 nissime, earundem lator tibi notus effecit. Retulit
 enim mihi q̄ me fauore prosequaris ingenti, sapēq̄
 nominis mei rationē habeas cum laude coram Maiestate, ma-
 ximēq̄ optes & noticiā habere nostri & amicitia familiarē, atq̄
 p̄pterea Cæsareā sollicitaueris maiestaté, ut me suis faciat astare
 cōspectibus, ad cōferendū de his uel maxime, quæ ad historia-
 rum pertinet æditionē. Habeo tibi gratias immortales pro be-
 neuolentia in me tua, quas etiā, si licuerit unquā, referre pro ui-
 ribus curabo. Venire autē personaliter ad maiestaté Cæsareā
 hac uice propterea distuli, metuens notari pro leuitate mea, si
 ad unius incogniti hominis instantiā me uocatū à maiestate re-
 gia credidissem, cū nulla affuerint testimonia literarū, quibus
 fides mādati potuerit astrui maiestatis. Leuis iudicarer ab om-
 nibus & ambitione plenus, si nulla probatione confirmatis
 tam facile mouerer suasionibus; Ita que si Maiestas regie me

EPISTOLAE FAMILIARES

coram uult esse praesentem, literis me faciat certiozem. Non enim mihi est animus ad ignoti hominis instantiam quoquam uagari, cuius in hac parte solum ac quicui uotis, ut literas ad te dare meas, quibus tibi occasio praeretur ad me scribendi, animumque tuum non uerbis alienis, sed propriis manibus referandi. Vale nostri memor. Ex Herbipoli prima die mensis Septembris, Anno Domini millesimo quingentesimo septimo.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS MONASTERII sancti Iacobi in suburbano ciuitatis Herbipolensis, Conrado Beutingero Iuris utriusque doctori salutem:

Ilbaldus Pirckenheymer communis noster amicus scripsit ad me ante paucos menses, eam mihi conditionem ad instantiam tuam & amicorum a Regia maiestate dispositam, quasi uelim sub certo sufficientique stipendio quo ad uixero libere mihi deinceps liceat in ciuitate Augustana philosophari: domum quoque aptam cum ceteris uitae necessariis copiose fore constitutam, nihilque restare amplius, nisi quod meum in his duntaxat praebam consensum. Gratias Caesareae ago maiestati, tibi quoque & ceteris in communitate amicis habeo non uulgares, pro tanta beneuolentia in me uestra. Conditione uero quam mihi proponitis nullatenus acceptare possum, quia locum deserere meum, quem mihi dominus reuerendissimus praesul & princeps Herbipolensis sub fide & confidentia singulari commisit, non solum turpissimum foret, uerum & ingratitude uitio plenum. Malo enim omnibus uitae meae diebus in paupertate consueta hic latere in exili coenobio, quam meo discessu tantum principem offendere aut parum turbare patronum. Enimvero confidentiam eius quam semel ad meam uisus est habuisse personam, ego quantum in me est nunquam infirmabo. Neque meo conuenit

propo

proposito qui monachus sum, & in regulam diui patris Benedicti uoluntate spontanea dudum iuravi, relicto cœnobio in ciuitatibus conuersari, & post gustatam utcūq; cœlestis secreti dulcedinem, mūdi rursus occupari tumultibus. Non enim decet homines, imo nec licet, qui se diuinis semel mācipauerunt obsequiis ad actus redire seculares, neq; habitare in urbibus qui monasteriis sunt addicti. Piscis in coquina & monachus in principis curia, ab extremo nihil uidentur distare periculo, quoniā morti uterq; est proximus, alter uidelicet uitæ & carnis, alter spiritus & mentis. Nam sicut impossibile piscem uidetur diu in culina differendum à morte, cum propterea sit illatus ut comedatur ab hominibus, ita nō est possibile, q̄ monachus in curia principis, uel in tumultu mūdane actionis propositum suum monasticum inuiolatum custodiat, maxime si eum ambitionis aut auaritiæ cupido extra monasteriū trahat. Secus est iudicandum, si ad hoc ipsum cōpellat quempiam ratio pietatis. Ego autē quietis & pacis amator, qui tumultuosam propterea dimisi abbatiam Spanhemensem, per inuidiam æmulatorum praestita mihi occasione, istamq; reuera pauperculā assumpsi, ut à curis mundi aliquantulum liber & absolutus, mihi & studio uacē scripturarum, in consilio mētis dudum iam studium tenere & continuare decreuis solitudinis, & quantum sine iniuria fieri potest cura pastoralis, nullam de mūdi negociis habere sollicitudinem. Quod si maiestas Regia pro chronicorū aditione meo delectatur officio, uoluntarius & paratus sum hic in meo facere cœnobiolo quicquid lucubrādum injunxerit, modo labor ipse meus aliquantulum pro loci recompensetur necessitate, ne grauis persona iudicetur mea alienis intenta uel onerosa. Amicissimo tamen affectui tuo erga me gratias iterum atq; iterum ago, & ne moleste feras hanc meam sententiam oro. Vale

EPISTOLAE FAMILIARES. 340

nus & foelix longoque tempore saluus. Ex Herbipoli sexta die mensis Septembris. Anno Christianorum 1507.

IOANNES TRITEMIVS ABBAS DIVI
Iacobi Herbipolis, magistro Libanio Gallo præceptor
suo doctissimo salutem, & perpetuam in Do-
mino charitatem.

Escio Libani quid mali nobis intulerit fortuna, quid
ue inuiderit boni, ut cum natura simul & gratia nos
mente & spiritu fecerit unanimes, illa tanto locorū
interuallo uoluerit ab inuicē corporibus esse distātes. Vnde fit
q̄ uterq; uehemēter dolemus, neq; uerbis quidē, neq; literis mu-
tuis, nisi post mēses & annos plerūq; plures, nos posse cōsolari,
& interdū ne hoc ipsum quidem, propter rarū qui literas perfe-
rāt nostras referantq; occursum. Accepi nuper in fine mēsis Se-
ptēbris literas quas ad me cuidā mercatori Francfordiā petito-
ro in Hispania nicesimā quarta die mēsis Iunii ut apparuit tra-
didisti, ornatas simul & multis philosophiæ nostræ mysteriis
plenas, in quarū lectione sapius & iterū repetita, usq; adeo mi-
ratus & lætatus sum, ut pene mihi uiderer extra me factus, nec ef-
se in Frācia mecum, sed in Hispania, uel in Maiorica tecū. Erūt
mihi literæ hæ tuæ quoad uixero memoriale sempiternū, & in
unicū post Dominum nostrum Iesum Christū repositæ cōfu-
gium, per quas in aduersis constantiā, in ambiguis experiar ue-
ritatē. Magnis mirandisq; in philosophia scātēt archanis, quæ
meo iudicio nullius capiet mortalis intellectus, qui tuo prius
nō fuerit magisterio imbutus. Cellam te breui proponis intra-
re magistri, quæ imitari moribus sanctis tēpore paruo in terris,
te perpetuo nunq̄ pudebit in cōlis. Sed interea præceptor di-
scipulum cui imbuendū cōmēdas, si pro Christi amore tu cre-
mum, ille inhabitat mundū. O Libani animæ dimidiū meæ,
me pre-

me precantē si possibile fuerit exaudi, ut prius quā tuum hac in re nimis ardua exequaris propositū, fidelem imo fidelissimū tibi accedas Melanium, cui sapiētissimus archicomes iugiter adest Theophilus, qui forsitan sua prudētia Pelagiū tibi nouū ex matheo suscitabit. Maioricam siccine Libani abibis cōfusio ni exponēs Triādricū, mœrori quoq; Megalopiū, quorū alter promisit, alter iam diu anhelus præstolatur aduentū. Quid uelim intelligis, fac ut amorē in nos tuū fortissimū etiā nunc experiamur ualentiorē. Libros diui Pelagii cœlestis doctrinæ, quos Melanio internūciante postulauimus a te, iam nos cōfitemur adeptos, pro quibus & tibi gratias agimus, & iuxta placitū fideliter remitemus. Mearū cupide rerū Libani, uiuo hic tāto liberior mihi, quāto mūdi pauperior rebus, ternarium pro uiribus ad unitatē reducēs, mentēq; restituēs sibi, quo purior intellectus ad metas euadat principii iure propositas. Est mihi cōtentio interdū cum Melantianis, qui binarii partē subuertere conātur, aliquātōq; tēpore nō iure sed uiolētia quadā septimā sub æquinoctiali portionē agelli possederunt. Noster ille pigmentarius suo more in orbe rotatur, parū stabilis loco, qui quoties ad nos reuertitur, nouos semper auribus ingerit uentos. Mare Deo optimo maximo largiēte trāquillum agnoscito, q̄ diu placuerit illi qui omnia dedit, quo nobis feliciter nauigandum, hoc solū triste habētibus, q̄ tēpestare trāfacta incōmodorum meminisse pudet. Archicomitē Melanii præceptorē uigilātissimū, si quo tēpore uiciniorē tibi intellexeris, nō prætereas uelim, utpote amātissimū tui, & qui cōmunis in Christo sit multorū amicus, crebroq; benefecerit nobis. Dedi has ad te perferendas literas meas cuidā mihi ignoto, qui se in Galliā testabatur iturū, cum mādatis, quatenus Carolo Bouillo Theologorum principi eas a pud Parisios philosophanti cōsignaret, per

EPISTOLAE FAMILIARES. 348

quæ ad tuas tuto peruenirēt manus. Tu mihi rescribere cū de-
creueris p ipsum Bouillū, si aliter nequueris, mihi & notū & a-
micū, literas tuas ad me ordina perferēdas. Vale nostri memor
ad Deū. Ex Herbipoli 5. Octob. Anno Christianorum 1507.

SERENISSIMO INVICTISSIMOQUE

principi & Domino, D. Ioachim Brandenburg-
sium Marchioni, Stetinēsum Pomeranorūmq;

Duci, sacri imperii Archicamerario, princi-
pi electori, Ioan. Trit. abbas S. Iacobi

Herbipolensis salutem.

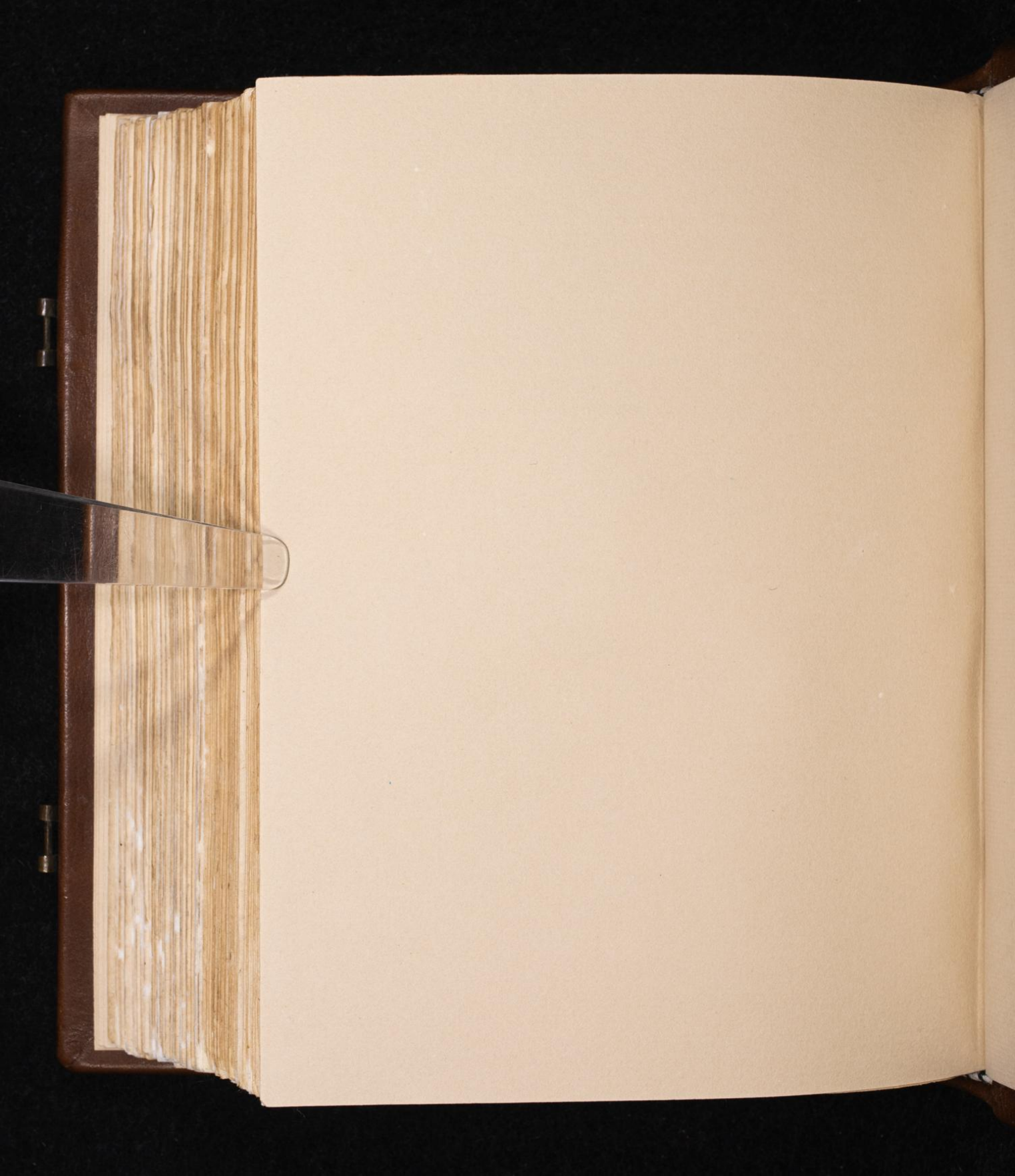

Erenissime princeps, tuæ in primis excellentiæ notū
facio, me serenitatis humilimū oratorē, Deo mise-
rāte optimo maximo, sanū & incolumē, meoq; mo-
re ualentē ac nihil magis optantē, q̄ ut omnia circa statū tuæ
Serenitatis, uxoris quoq; filii, ac fratris prospero gerātur succes-
su. Librū pro quo in mēse Maio tua serenitas ad me literas de-
dit, iuxta uotū scriptori meo dedi rescribendū, quē mense per-
fectū Septembri, quāta mihi fuit possibile uenustate ac pulchri-
tudine feci operimentis ligari, de forisq; more tuo in superficie
deaurari per totū. Volui autē quātotius ipsum librū tuæ desti-
nare maiestati, nec differrē uel pauculos dies, nisi tabellarium
quē eram missurus febres detinerēt quartanæ, qui mox ut con-
ualuerit, librū tuæ celsitudini portabit. Cætera uero quæ tua se-
renitas mihi lucubrāda cōmisit, partim iam ædidi, partim ad
hunc perficienda in manibus uersantur usq; diē. Curabo enim
pro uiribus, ut tuis in me beneficiis memor & gratus inueniar,
quibus etsi referre gratias nequeo, habere tamē & agere mini-
me cessabo. Quod uere desyderatū uolumē cum latore præ-
sentiū literarū serenitati tuæ nō miserim, factū ratione arbitre-
ris oportet. Est enim iuuenis & pauper scholaris, aliquādiu fa-
mulus

mulus meus existens, qui mea cohortatione studiū repetiturus quod interimiserat, Francfordianū illud serenitatis tuæ Gymnasium adibit, cui has quidē tradidi literas: librum uero committere periculorum metu non audebam. Spero tamen q̄ breui conualescente tabellario meo, gratiā lætior tuam aditurus sit. Cyphum argenteū intus & foris deauratum, quē mihi clementia tua per eundem tabellarium destinauit, cum maxima animi gratitudine me fateor suscepisse, pro quo gratias ago quantas possum & habeo immortales. Erit enim mihi serenitatis tuæ memoriale magnū, & signum beneuolētiæ tuæ in me manifestum. Compleui Domino adiuuante polygraphiæ meæ opus in sex partes, siue libros distinctum, quod tuæ maiestati constat esse dicatum. Operam dabo ut sacris conspectibus tuis quantotius exhibeatur. Omnipotens Deus celsitudinem tuā, o princeps in clyte, diu conseruet incolumē perpetuūq̄ felicē, cui me humilissimè supplicatione cōmendo. Ex Herbipoli 16. die mensis Octobris. Anno Christianorum 1507.

IOANNES TRITEMIUS ABBAS MONASTERII sancti Iacobi in suburbano ciuitatis Herbipolensis, Iacobo Tritemio fratri charissimo salutem.

Quod in principio huius secundi uoluminis epistolarum nostrarum Herbipolensium tibi sumus polliciti amantissime frater, pro uiribus nos credimus executos. Congelsimus enim in unum librum epistolarum nostrarum non omnium, sed quarundam, iuxta promissionem exemplaria, quas ex eo die qua monasterium istud intrauimus anno proxime transacto emisimus, usq̄ in hunc diem quo ista ad te perscripsimus. Accipe nunc igitur absentium cogitationes amicorum, quibus interdū reuoluendis nostri memoria

Inim

rum

of eo

ente

ocul

in t

para

na

pre

am

to

cul

de a

tur

dam

in fa

re be

C

tor
r mī
tor
ab in
dede
rren
unt
runt
quet
in
cla
o scō
in
ures
it ter
con
qm
n iya
rsit

ueth
fistur
et aut
grer
ne vias
nudu
doci
ponere
phu dū
to creat
hora i
mū ill
a de to
t za
et vid
supce
ange
ua
no tu
dobe
poco
hūre
tibi
u ne
duu
ora
uam

beth sterilis. et ambo p̄ces
sissent in dieb; suis. factū
est autē cū sacerdos fun
geret zacharias in ordi
ne vias sue ante deū: se
cundū consuetudinē sacer
dotij. sorte erit. ut incensū
poneret. ingress⁹ in tem
plū dñi. Et oīs multitu
do erat ppli orās foris:
hora incensi. Apparuit au
tem illi angelus dñi: stās
a dextis altaris incensi.
Et zacharias turbatus
est videns: ⁊ timor urruit
super eū. ait autē ad illū
angel⁹. Ne timeas zacharia:
quā creaudita est deprecā
tio tua. Et vror tua eli
zabeth pariet tibi filiū:
⁊ vocabis nomē eius io
hānem. Et erit gaudiū
tibi ⁊ exultatio: ⁊ multi
in natiuitate ei⁹ gaude
bunt. Erit ei magnus
corā dño: ⁊ vinū et lic
iam nō bibet: ⁊ spū scō

filior isrl' cōuertet a
minū deū ipsor. Et
p̄cedet ante illū in
et virtute helye: ut
uertat corda p̄m in
os. et incredulos ad
denciā iustor. para
dño: plebem p̄fecti
off. Gloua et hōre corōst
et constituisti eū sup opa
minū tuarū dñe. *Sermon*

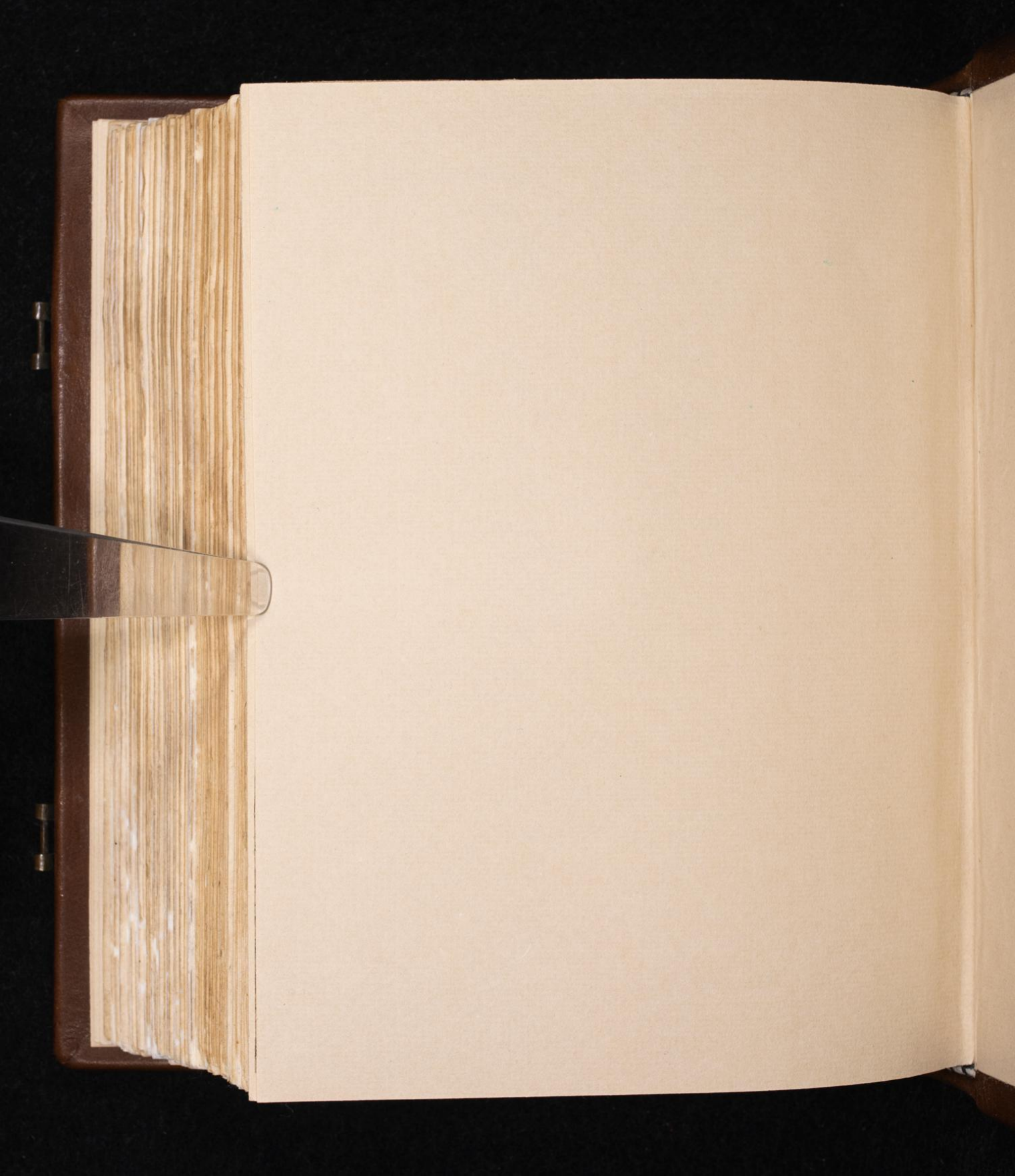
Munera dñe obl
sactifica. et iter
te b̄fō ioh̄e baptista.
per hec a p̄cor nror
culis emūda. per
na ē glā ei⁹ in salutar
glām ⁊ magnū decorē i

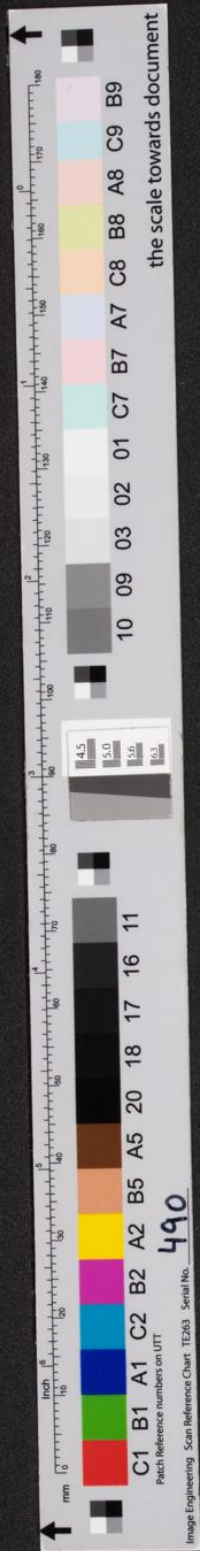
Bnes sup eū dñe. *Cō*
cati ioh̄is bap̄ta
nos dñe p̄dara com
tur orō: et quē vent
esse p̄dixit? poscat n
bis core placatū: *D*

Dñm. *In die s̄c̄i*
e ventre meīs u

uitate eius gaudebunt.
apparuit autem angelus
zacharie stans a dextera
eius manū. *Glā pū hī*
a fuit. Glā i gēte q̄ d̄.
ca q̄s om̄p̄ d̄s: ut
famula tua per oi-
salutis iocundat: et be-
uohis pau sona hō-
menta seruant. ad eū
ē p̄d̄it serua p̄uue-
at: Dn̄m̄ n̄m̄ i
dieb; iii: factū ē.
rbū dn̄i ad me dices
quōq̄ te formate in
terro noui te: et auqm̄
ures de muliere s̄cificā-
te. et propheta in gētib;
n te. Et dixi. d̄. n̄. d̄.
ie d̄s. Ecce uescio loq̄:
ua p̄uue ego sū. Et dixit
dn̄s ad me. s̄c̄u di-
xi q̄ p̄uue s̄c̄u qm̄ ad
ia que uocata te ibis.
om̄ia q̄cumq̄ mā-
uero tibi loqueris. p̄e-

dn̄s manū suā: et teti-
git os meū. Et dixit dn̄s
ad me. Ecce dedi uerba
mea i ore tuo: ecce s̄c̄u-
te hodie super gentes
et sup̄ regna ut euella-
et destruas. et dispersas. et
dillipias. et educas. et p̄-
tes. Dixit dn̄s: om̄is
factū hō missū iā p̄o au n̄-
uue ioh̄es erat. hic uenit
ut testionū phiberet co-
lute et p̄uue et dn̄o p̄ie-
perantia i di ues d̄s.
allā iustu: ut palmā i-
uue. et quid eduxit. om̄ia
pluabit. iā iā iā iā
ut iā iā iā iā
He uis uis uis uis
lacerat uis uis uis uis
uue uis uis uis uis
uue uis uis uis uis
et n̄m̄ eus eus eus eus
Grant aut uis uis uis
ante d̄m̄: Todeus iā
bus mentis et uis
ficant. uis uis uis uis

TRITEMII. 345

cohortatione studiū repetiturus
ianū illud serenitatis tuæ Gym-
nadii literas: librum uero com-
muni audebam. Spero tamen q̄ bre-
uiter, gratiā lætior tuam aditurus
foris deauratum, quē mihi cle-
ricarium destinauit, cum maxima
suscepisse, pro quo gratias ago
mortales. Erit enim mihi sereni-
tatis signum beneuolentiæ tuæ in me
no adiuuante polygraphiæ meæ
distinctum, quod tuæ maiestati
dabo ut sacris conspectibus tuis
potens Deus celsitudinem tuā,
et incolumē perpetuoq; felicē,
commendo. Ex Herbipoli 16. die
Iuliorum 1507.

MIVS ABBAS MO

suburbano ciuitatis Her-

bipoli Tritemio fratri

salutem.

Ius secundi uoluminis episto-
larum bipolensium tibi sumus pol-
liciter, pro uiribus nos credimus
unum librum epistolarum no-
strarum, iuxta promissionem
monasterium istud intrauimus
nos, usq; in hunc diem quo ista
te igitur absentium cogitatio-
te reuoluendis nostri memoria